

*Debreceni Egyetem Informatikai Kar
Komputergrafikai és Könyvtárinformatikai Tanszék*

*Gyermekkönyvkiadás, és gyermekkönyv-kereskedelem
Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig*

SZAKDOLGOZAT

Témavezető:

*Dr. Suppné Dr. Tarnay Györgyi
egyetemi adjunktus*

Készítette:

*Varga Kornélia
V. informatikus-könyvtáros*

Debrecen

2006

Tartalommutató

Bevezetés.....	4
1. A magyar gyermek- és ifjúsági irodalom, könyvkereskedelem, könyvkiadás áttekintése 1945-1990 között	6
2. A magyar gyermek- és ifjúsági irodalom, könyvkereskedelem, könyvkiadás áttekintése 1990-2000 között	12
2.1. A rendszerváltó évek könyvkiadása, az átalakulás első korszaka	12
2.2. A privatizáció, az átalakulás második korszaka.....	15
2.3. Az átalakulás harmadik korszaka	18
3. 2000 utáni gyermek- és ifjúsági gyermekkönyvkiadás jellegzetességei.....	20
4. Gyermekkönyvek hazai kiadásának áttekintése az adatok tükrében	27
4.1. Ifjúsági és gyermekirodalom a kiadott könyvek címeinek száma szerint.....	27
4.2. Ifjúsági és gyermekirodalom a kiadott könyvek példányszáma szerint	31
4.3. Ifjúsági és gyermekirodalomi művek a szerzők állampolgársága szerint, címek száma szerint	33
4.3.1. 6 éven aluliak részére szóló művek, címek száma szerint.....	33
4.3.2. 6-14 évesek részére szóló művek, címek száma szerint.....	36
4.3.3. 14 éven felüliek részére szóló művek, címek száma szerint.....	38
4.3.4. Összesítő táblázat minden korosztályra vonatkozóan, címek száma szerint	40
4.4. Ifjúsági és gyermekirodalomi művek a szerzők állampolgársága szerint, a példányszámok tekintetében.....	42
4.4.1. 6 éven aluliak részére szóló művek, példányszám szerint	42
4.4.2. 6-14 évesek részére szóló művek, példányszám szerint.....	44
4.4.3. 14 éven felüliek részére szóló művek, példányszám szerint.....	46
4.4.4. Összesítő táblázat minden korosztályra vonatkozóan, példányszám szerint	48
5. A magyar gyermekkönyvek PR-ja napjainkban	50
5.1. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál és a Könyvtáros Klub (1994-2005).....	50
5.2. Az Év gyermekkönyve-díj.....	54
5.3. Olvasás Éve rendezvénysorozat	55
5.4. A Nagy Könyv rendezvénysorozat és a gyermekkönyvek	59
5.5. Néhány érdekesség a nagyvilágból.....	62

6. A könyvtárak, és a gyermekkönyvkiadás kapcsolatai interjúbeszélgetések alapján a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárával, és a hajdúnánási Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtárral.....	63
6.1. A két vizsgált könyvtár gyarapodása az adatok tükrében.....	79
6.1.1. Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára (Debrecen).....	79
6.1.2. Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár (Hajdúnánás).....	82
Összegzés.....	85
Irodalomjegyzék.....	88
Mellékletek.....	94
1. Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtári részlege (Debrecen).....	95
2. Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár (Hajdúnánás).....	96
3. Hajdúnánási Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtár rendezvényeihez kapcsolódó mellékletek.....	98
4. A debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárának rendezvényei, kiadványai.....	104
5. A két vizsgált könyvtár beiratkozott olvasóinak száma 2000 és 2005 között.....	109
6. Rényi Krisztina poszter illusztrációja a 2001-es International Children's Book Day rendezvényre.....	110

Bevezetés

Manapság egyre többen foglalkoznak azzal a szakértők, hogy Magyarországon milyen az olvasási kultúra, és hogyan lehetne ezen, pozitív irányba változtatni. Úgy vélem, ahhoz, hogy a felnőtt társadalomban változásokat tudjunk elérni, mindenképpen a gyermekkort kell megcélózni, a gyerekek olvasási kultúráját kell felmérni, és azt fejleszteni. Nyomon kell követni, hogy kik, és mit adnak ki a gyerekek számára. Az olvasáshoz való pozitív viszony gyermekkorban alakul ki, akkor kell megalapozni. Ebben nagy szerepe van a családnak, iskolának, a megjelent irodalomnak, és persze a könyvtáraknak is. Figyelemmel kell kísérni a kiadott könyvek tartalmi differenciáltságát, minőségét, a példányszámokat, hogy ezek mind megfelelő szinten legyenek.

Ennek a dolgozatnak a témája, hogy áttekintést adjon a gyermekkönyvkiadásról Magyarországon, a gyermekkönyvek propagálásáról, reklámozásáról. Kitérek a Könyvfesztiválokra, Olvasás Éve rendezvényre, és a Nagy Könyv programra, melyek mind befolyásolják a gyermek- és ifjúsági irodalom alakulását Magyarországon.

Másrészt a statisztikai adatok tükrében a megjelent gyermek- és ifjúsági könyvek címeinek számáról, és példányszámáról, tájékoztatást nyújtok országos szinten, továbbá egy debreceni és egy hajdúnási könyvtár gyarapodását megvizsgálva is összehasonlítást végzek az adatok vonatkozásában. A rendszerváltás utáni nagy változásokra különös tekintettel voltam a dolgozat megírása során, ugyanis a rendszerváltás után végzett gyerekekre vonatkozó olvasásvizsgálatok visszaesést mutatnak az olvasás mennyiségében, az olvasás értékében. De ugyanez elmondható a felnőttek körében is. A statisztikákban is jól kitűnik, hogy az ország gazdasága nagy változásoknak volt kitéve, mely mind hatott a könyvkiadók, könyvtárak, és a vásárlók életére.

Nem vettem viszont bele munkámba a gyermekfolyóiratok vizsgálatát, és a tankönyvpiac áttekintését. Ezen területek feldolgozása egy következő szakdolgozati téma lehetne. Túl bőséges az anyag ahhoz, hogy munkámba beleférhetett volna.

A mai társadalomban nagyon sokféle hatás éri a gyerekeket, fiatalságot. Az információszerzés felgyorsult, egyre terjednek az elektronikus eszközök, de emellett még mindig a nyomtatott dokumentumok a meghatározóak az információszerzésben. A televízió, internet, DVD-filmek ma mind olyan eszközök, melyek a gyerekeket már születésüktől kezdve körülveszik. A rohanó társadalom, az hogy a szülőknek egyre kevesebb idejük marad a gyermeknevelésre mind kihat arra, hogy a gyerek mivel foglalkozik szabadidejében. Elolvas-e egy regényt, vagy mesét néz a tv-ben, vagy esetleg elmegy egy bábszínházi előadásra.

A célom ezzel a dolgozattal az, hogy áttekintést adjak a magyarországi helyzetről, és felhívjam mindenki figyelmét arra, hogy sokat kell még tenni azért, hogy a gyerekek olvasási kultúráját pozitív irányba befolyásolni tudjuk. A legtöbb feladat a könyvtárosokra, pedagógusokra, szülőkre, és a könyvkiadásra, egyszóval szinte az egész társadalomra vár. Meg kell ismerni a könyvkiadói kínálatot, hogy ki tudják emelni az értékes irodalmat a gyerekek számára. A könyvtáraknak pedig jelentős szerepe van abban, hogy eljuttassa az értékes könyveket a gyerekekhez. Az érték igényét pedig a dokumentumpiac kínálata határozza meg.

Sajnos azok a tapasztalatok, hogy a gyermekekkel foglalkozó könyvtárosokat kivéve az emberek nem nagyon ismerik a gyermek- és ifjúsági irodalom kínálatát.

Ezt a témát ilyen átfogóan, és ilyen nagy korszakot áttekintve korábban még más nem vizsgálta, csak részleteiben. Dolgozatomban egyszerre foglalkozok a publikált irodalommal, statisztikai adatok elemzésével, könyvtárosok tapasztalataival.

Nagyon fontos tudatosítani, hogy a mindenkori felnőtt társadalom felelőssége, hogy mit olvas a gyerek, hiszen nem számíthatunk kiforrt, biztos értékítéletre a gyerekektől. A felnőtteknek kell kijelölni az ösvényeket a gyermek- és ifjúsági irodalom rengetegében.

1. A magyar gyermek- és ifjúsági irodalom, könyvkereskedelem, könyvkiadás áttekintése 1945-1990 között

A felszabadulás utáni évtizedekben, az ifjúsági irodalomban megnövekedtek a viták, melyhez bőséges tényanyagot szolgáltatott az 1950-ben alapított Ifjúsági Könyvkiadó (később Móra Kiadó). Ozsváth Sándor 1988-as cikkében felteszi a kérdést: „Van-e, szükség van-e ifjúsági irodalomra?”. Válaszol is „Igen, feltétlen...”. De fontosnak tartja, hogy aki a gyermekirodalom területén szeretne tevékenykedni, annak számba kell vennie az olvasók életkori sajátosságait, mert ha nem így tesz, akkor a könyvnek nem lesz címzettje, és sem a gyerekeknek, sem a felnőtteknek nem lesz hasznos olvasmány. A gyermekirodalomban ugyanolyan esztétikai törvények vannak, mint a felnőtt irodalomban, csak azzal a különbséggel, hogy a gyermekirodalom mindig tekintettel van a gyermek életkori sajátosságaira.

Ugyanakkor nem szabad „egy kalap alá venni” a gyermek és ifjúsági irodalmat. Ugyanis a gyermekirodalom a 9-10 éven aluliaknak, az ifjúsági irodalom a 10-16 éveseknek szól. Az ifjúsági korosztály határai változhatnak attól függően, milyen az adott gazdasági, kulturális helyzet. Az ifjúsági korosztály is tovább bontható, legalább két újabb szakaszra. Az egyik a 10-12 évesek, amikor biológiai, szellemi változásokon esnek át a gyerekek, ezt nevezhetjük perpubertás kornak is. Ezt követi a 13-16 évesek korosztálya, akik a serdülés időszakában vannak.

Főként az utolsó korosztály esetében a rendszerváltozás előtti időszakban jellemző, hogy bőséggel vannak elbeszélő műfajú művek, de szinte teljesen hiányzik az ifjúsági líra, a drámáról nem is beszélve.¹

Az ifjúsági regény felosztását tekintve a következő műfajokat lehet fellelni.

- Ifjúsági regény, vagy kamaszregény: A gyermekregényeket leginkább a 8-10 évesek olvassák, de néha a 15-16 évesek is kezükbe veszik. A 10 éven felüli fiúk a kalandos regényeket kedvelik a lányok inkább az érzelmes műveket, de az utóbbi időben a lányok is nagy érdeklődést mutatnak a fiús témák iránt. Regénytípusokat tekintve vannak kalandos regények, leányregények, kamasztársadalom regényei, és átmeneti műformák.
 - A kalandos regények: Robinzonádok, indiánregények, tudományos-fantasztikus regények tartoznak ide.
 - A leányregények: Az olvasóval egykorú, valamivel idősebb lányokról szóló történetek. A felszabadulás után megkérdőjelezték a leányregények szükségességét, s a műfajt

¹ Ozsváth Sándor: Helyzetjelentés az ifjúsági irodalomról = Alföld, 1988, 12.sz. / pp. 83-84.

kóros „Cilike-irodalomként” emlegették. Az ifjúsági kiadó is felismerte a fiatal lányok speciális olvasói igényeit, s megindította a pöttyös és a csíkos könyvek sorozatát, amelyek nagyon népszerűek lettek.

- A kamasztársadalom regényei: Ide sorolhatók az úgynevezett bandaregények. Ezek a fiús olvasmányok elsősorban a kamaszok életével, az iskolával kapcsolatosak, nemes célért harcoló gyerekekről szólnak. Az úttörőregények kudarcra voltak ítélve, „erőltetett aktualizálási törekvések” hívták életre őket. Ide sorolhatók még a vakációs regények is, amelyek mai történeteket dolgoznak fel.
- A történelmi regény: A kamasz korosztály második felére jellemző, ekkor már az olvasó némi történelmi ismeretekkel is rendelkezik, „társadalmi-politikai affinitással” is. Átfedések vannak a kalandos regényekkel.
- Átmeneti műformák: Detektívregények, krimi, a könyvesboltokban, utcai árusító helyeken nagyon sok ilyen találunk, és van egy réteg, akik kizárólag ezeket olvassák, és ez káros a gyermek kulturális fejlődésére nézve.²

A magyar gyermek- és ifjúsági irodalom történetét tekintve ez az időszak négy szakaszra bontható:

Első korszak az 1945-1949 közötti időszak, az átmenet, demokratizálódás kora. A könyvkiadás nagy része ekkor még magánkézben volt. Az ifjúsági könyvek nagy részét a Szent István Társulat adta ki, de ifjúsági könyveket az Anonymus, Athenaeum, Dante, Franklin, Hungária, Révai, Palladis, Új idők, Cserépfalvi, Nova kiadók is megjelentettek.³

A második világháborút követően a magyar nyomdaipar és könyvkereskedelem nagy veszteségeket szenvedett. Teljesen megsemmisültek a nagy nyomdák, mint például a Franklin Társulat, Singer és Wolfner vagy a Pátrai Irodalmi Vállalat. Azonban a régi kiadók közül néhányan még folytatták tevékenységüket, de főként utánnyomásokat jelentettek meg. Az ideiglenes Nemzeti Kormány 530/1945 M.E.-számú rendeletében előírta a fasiszta, szovjetellenes sajtótermékek beszolgáltatását és megsemmisítését. Ez nemcsak a könyvtárakat, hanem a könyvkiadókat is sújtotta, a szovjet tisztok gyakran keresték fel a könyvkereskedők raktárait és megrongálták, megsemmisítették a számukra „nem elfogadható” műveket.

1949-ben a koalíciós korszak és a többpártrendszer véget ért, ekkor kezdődött az a négy évtizedes korszak, amely teret és időt nyújtott a könyvkultúra fejlődésére.⁴

² Ozsváth Sándor: Helyzetjelentés az ifjúsági irodalomról = Alföld, 1988, 12.sz. / pp. 86-91.

³ Csokonai Attila: Négy évtized = Palócföld, 1985, 6.sz. / p. 53.

⁴ Kókay György: A könyvkereskedelem Magyarországon. Bp., Balassi, 1997, / pp. 139-141.

A gyermek- és ifjúsági irodalom második korszaka 1950-ben kezdődött, ez a „fordulat évének” tekinthető.

Már 1948-ban államosították a nagy könyvkiadó vállalatokat (Franklin, Athenaeum, Új Magyar Könyvkiadó Vállalat ...), és 1949-től a könyvterjesztés a Belkereskedelmi Minisztérium felügyelete alá került.

1950-ben alakult meg az Ifjúsági Könyvkiadó is, mely egyedül, monopolhelyzetben látta el feladatkörét.

1952-re tehető, a magán könyvkereskedelem teljes felszámolása. 1951-ben kezdetét vette az országos könyvesbolti hálózat kiépítése.⁵

A Népművelési Minisztérium többször hirdetett pályázatot gyermek és ifjúsági művek írására. 1953-ban például, harminc íróat hívtak meg egy pályázatra, és huszonegy mű érkezett be.

Az Ifjúsági Könyvkiadó a régi hagyományokat is próbálta feleleveníteni, és kiadta Gárdonyi Géza, Móricz Zsigmond, Mikszáth Kálmán, Thury Zoltán, Kaffka Margit kisgyermekeknek szóló írásait. Szintén ezt a célt szolgálták a kiadónak a meseantológiai kiadásai is. Pl.: *Hetedhétország, Tarka-barka*.

1954-től a könyvkiadás és könyvterjesztés egységes irányítása a Kiadói Főigazgatóság kezébe került. 1956 után, miután a forradalmat leverték a könyvkiadás és a könyvkereskedelem valamivel rugalmasabbá vált.

A harmadik időszakot 1957-től számíthatjuk, amikor az Ifjúsági Könyvkiadó felvette a Móra Ferenc nevet.

Az Írószövetségben belül Ifjúsági Irodalmi Bizottság alakult 1959-ben.⁶

A Móra évtizedekig azonos volt a magyar gyermekkönyvkiadással. Az 1950-es években döntötte el a politika, hogy egyetlen cég kezében fog összpontosulni a gyermekkönyvkiadás, és a gyermekkultúra. A Móra Kiadót 1950-ben alapították, akkor még az Ifjúsági kiadó nevet viselte, és egészen a rendszerváltásig ő uralta a gyermekkönyvkiadást. 1950-ben Földeák János volt az igazgató, 1951-ben Komjáthy István, majd 1952-ben Fazekas Anna, aki 1963-ig vezette a Mórát. A gyermekkönyvkiadó 1957-ben vette fel a Móra nevet. Kovács Miklós 1964-1972-ig megbízott igazgató. 1972-től az igazgató Szilvássy György, 1982-1995 között Sziládi János, 1996-ban Bazsó Márton, 1997-től Cs. Tóth Lajos, aki ma is a kiadó vezetője.⁷

⁵ Kókay György: A könyvkereskedelem Magyarországon. Bp., Balassi, 1997 / p. 143.

⁶ Csokonai Attila: Négy évtized = Palócföld, 1985, 6.sz. / pp. 54-55.

⁷ Komáromi Gabriella: A Móra (Gyermekirodalomról, gyermekkönyvkiadásról a Móra Kiadó negyvenedik születésnapján) = Könyvtári levelező/lap, 1997, 10.sz / pp. 14-16.

1969-ben alakult meg a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete, és 1972 az az év, amikortól a fővárosi bolti és üzemi könyvterjesztést az Állami Könyvterjesztő Vállalat végezte, vidéken pedig a Művelt Nép Könyvterjesztő vállalat látta el ezt a feladatot.

1974-ben Szegeden hozták létre az első ifjúsági folyóiratot, a Kincskeresőt. Ekkor alapították meg a Könyv és Nevelés című folyóiratot is, mely eddig talán a legtöbbet tette a gyermek- és ifjúsági irodalom rendszeres ismertetése, kritikája, elméleti és gyakorlati problémáinak megoldása érdekében. Ezen kívül még találhatunk tanulmányokat, recenziókat gyermekkönyvekről, ifjúsági regényekről az Élet és Irodalom, Kritika, Kortárs című folyóiratokban.⁸

A magyar gyermekirodalom több évtizeden át kivételes helyzetben volt a rendszerváltás előtt. Sok tekintélyes szerző, szerkesztő dolgozott ezen a kiadói területen. A 60-as 70-es évek egyfajta virágzási időszaknak tekinthető. Jeles szerzők tevékenykedtek itt, akik kiszorultak más területekről politikai okok miatt. Az állami fenntartású, támogatott gyermekkönyvkiadó a Móra, szinte az egész gyermekkönyvkiadást uralta, nem korlátozták munkáját a hatóságok. A Móra rendszerváltás előtti köteteinek címlapjain, verzóin olyan szerzők, fordítók, átdolgozók, szerkesztők, voltak feltüntetve, akik az akkori modern magyar irodalom kiválóságainak számítottak. A Móra Kiadó nyitott volt, és aktív a gyermekirodalom világtermésének közvetítésében. A kiadó nagy hangsúlyt fektetett a klasszikus magyar, és a nemzetközi gyermekirodalom, világ népmeséi, versek és regények ismételt megjelenítésére.⁹

A könyvkiadás ebben az időszakban, fel volt osztva a kiadók között, minden területnek megvolt a maga kiadója, igaz elvétve egy-két könyv megjelenhetett más kiadónál is. Például az ismeretterjesztő és tudománynépszerűsítő műveket a Gondolat Kiadó, a magyar szépirodalmat a Szépirodalmi és Magvető Könyvkiadó adta ki, a tankönyvek kiadásáért a Tankönyvkiadó volt a felelős, az ifjúsági irodalommal a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó foglalkozott, de a Minerva, Tankönyvkiadó, Zeneműkiadó, Képzőművészeti Lap is adott ki gyermekkönyveket elvétve. A Móra Kiadó törekvése volt, hogy a legjobb költőknek és íróknak kedvet csináljanak, ifjúsági művek írására, és az ismeretterjesztő művekhez is jó tollú tudósokat és szakembereket nyerjenek meg. Mindezeknek köszönhetően a hatvanas évektől

⁸ Csokonai Attila: Négy évtized = Palócföld, 1985, 6.sz / p. 57

⁹ Fogarassy Miklós: Egérkattintás? Az új kiadványpiac meg a gyermekkönyvtárak = Liget, 1996. 6.sz. /pp. 16-17.

némi emelkedés volt megfigyelhető a könyvek címeinek számában, a példányszámában, és a minőségben is.

Ezt a pozitív változást a könyvkiadás és könyvterjesztés állami támogatása tette lehetővé. A lakosság egyre többet költhetett könyvekre az alacsony könyváraknak köszönhetően. „A számszerű eredmények értékéből azonban, nagyon sokat levon az a körülmény, hogy a „pártállam” viszonyai között a könyvkiadás és forgalmazás mindvégig irányított tevékenység volt, amely nélkülözte a polgári véleménynyilvánítást és a sajtószabadság kritériumait.”¹⁰

A jelentős cím és példányszám növekedés, az utolsó periódusra tehető, mely 1974-től indult, ebben az időszakban meghatározó az ismeretközlő, illetve a foglalkoztató könyvek arányának erőteljes növekedése. Az évi könyvtermésnek ez körülbelül a 40 százaléka. Ekkorra a Hazafias Népfront által szervezett olvasótábori mozgalom megindult majd fellendült és kiszélesedett.

Az Írószövetség Ifjúsági Irodalmi Szakosztálya, az Úttörőszövetséggel, és a Móra Kiadóval összefogva 1972-től rendszeresítette a szekszárdi tanácskozásokat és ezzel nélkülözhetetlen fórumot teremtett elméleti, kritikai kérdések felvetéséhez, megvitatásához, az érdekelt szakemberek, írók eszmecseréjére. Negyvenegyedik nemzeti szekcióként 1978-ban a magyar bizottság is bekapcsolódott az IBBY (International Board on Books for Young People = Ifjúsági Könyvek Nemzetközi Tanácsa) munkájába. A Móra törekvése volt ebben az időszakban a színvonalas lapozók és leprellők, képeskönyvek kellő számban, és példányszámban való újrakiadása, és az óvodások részére a klasszikusok alkotásaiból jelentettek meg műveket. (Pl. Arany, Petőfi, Vajda, Szabó Lőrinc, Babits, Radnóti)¹¹

Közvetlenül a rendszerváltás előtti években, egyre több negatív jelenség érintette még a könyvkiadást és könyvkereskedelmet. A nyolcvanas évek során egyre jobban háttérbe szorult a könyvek iránti érdeklődés és az olvasás. Ennek kiváltó okai voltak a gazdasági helyzet kedvezőtlen alakulása, a lakosság életszínvonalbeli csökkenése, az állami támogatások csökkenése, pedig maga után vonta a könyvárak emelkedését. Az analfabétizmus teljes felszámolását nem sikerült elérni. 1970-ben 4 százalék volt, amely 1987-re elérte az 5-6 százalékot. Mindez azt is jelentette, hogy a könyvtárak látogatottsága is csökkent. A könyvkiadók az állami támogatás csökkentésének negatív következményeit úgy próbálták ellensúlyozni, hogy könnyű műfajú és nagy sikerre számító könyveket adtak ki. Ezek a

¹⁰ Kókay György: A könyvkereskedelem Magyarországon. Bp., Balassi, 1997 / pp. 143-144.

¹¹ Csokonai Attila: Négy évtized = Palócföld, 1985, 6.sz. / p. 57.

jelenségek előzték meg hazánkban a szovjet mintájú rendszer összeomlását és a rendszerváltozást.¹²

¹² Kókay György: A könyvkereskedelem Magyarországon. Bp., Balassi, 1997 / pp. 144-145.

2. A magyar gyermek- és ifjúsági irodalom, könyvkereskedelem, könyvkiadás áttekintése 1990-2000 között

A magyar könyvkiadás újabb korszaka 1989 nyarán kezdődött, amikor a művelődési- és közoktatási miniszter eltörölte az „Engedélylap” intézményét és megszületett a sajtószabadság. Ezt a feliratot viselő nyomtatvány volt a könyvkiadásban a cenzúra. E nélkül a pecsételt úrlap nélkül, egyik hazai nyomda sem vállalhatott munkát semmilyen hazai könyvkiadótól sem. Ez a fajta cenzúra eltörlése, magával vonta a könyvkiadás korlátozásának megszüntetését is. Ezután nagy változások voltak megfigyelhetők a magyar könyvkiadásban, és könyvkereskedelemben is.

2.1. *A rendszerváltó évek könyvkiadása, az átalakulás első korszaka*

Egy-két hónap leforgása alatt a 25 tagból álló állami könyvkiadói gárdát felváltotta 2000 kereskedelmi és nyomdai vállalkozás. A statisztikai adatok is jelentősen megugrottak, de így sem tükrözték a teljes valóságot, az adatok valószínű nem tartalmazták az új kiadók könyveinek java részét. A könyvek nem fértek be a könyvesboltokba, és elöntötték az aluljárókat, utcákat. A statisztikák szerint több mint 113 millió példány jelent meg 1990-ben, ami 20%-os emelkedést jelent az előző évhez képest.

A fordulat utáni első öt-hat évben mindenhol könyvet árultak: buszállomáson, aluljáróban, utcasarkon, pályaudvaron. Az új korszak könyvkiadói tapasztalatlanok voltak, de vállalkozó kedvűek, és céljuk volt, hogy megdöntik a régi kiadók egyeduralmát. De az 1989-90-ben alakult sok-sok kiadó közül, csak nagyon kevés tudott hosszú távon fennmaradni. Az új kiadóknak az állami könyvkiadók lassú, folyamatos összeomlása, és az új viszonyok pénzügyi helyzete nyitotta meg a piacokat.¹³

A kis cégek állították elő a régi szocialista könyvkiadásra emlékeztető sok-tízezres példányszámú kiadványokat. A nyomdai, szerkesztői, kiadói színvonal sok esetben nem volt elfogadható, de a közönség vásárolta azt, amitől eddig el volt tiltva.

A kis vállalkozások sikerének titka a következő volt: Fürgék voltak, minimális volt az önköltségük, a gazdasági és közigazgatási rendezetlenségben könnyű volt kibújni a törvények alól. 1990 közepére viszont a közönség érdeklődése csökkent, a gazdaság is kezdett rendeződni, a példányszámok csökkenni kezdtek, és ez lett az első csődhullám közvetlen

¹³ Bart István: Jelentés, magyar könyvkiadás 1989-1998 = Kritika, 1998, 7.sz. / p. 5.

kiváltó oka is. Emellett persze egyre nyilvánvalóbb lett a régi állami kiadóknak válságának kialakulása. Túlméretezett szerkezetük, a szerkesztőségekben alapos, szakszerű munka, ami a versenykörülmények között lassú, és az új helyzethez való alkalmazkodás képességének hiánya mind kiváltó oka volt a kiadók válságának. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium törekvése a fennálló állapotok konzerválása volt, semmit nem tett a fejlődés, és rendezés érdekében. Nem vette figyelembe azt sem, hogy az állami kiadók nem tudnak versenyben maradni, ha megvonja tőlük a kormány az állami dotációt, ami a kiadók működésének alappillére volt. Az állami kiadók helyzetét tovább súlyosbította a külföldi cégek megjelenése – akiknek mindent szabadott, amit nekik a kormány nem engedett meg –, s a nyomdák átalakulása.

1993-94-ben a váratlanul végbemenő, egy év alatt lezajló privatizációnak köszönhetően, a téves kormányzati politika nem okozott még nagyobb károkat a magyar kiadásnak. A könyvkereskedelem privatizációja pedig 1997-re fejeződött be. Ennek a korszaknak a jellemzője a csődsorozatok, és a korrupció. Egy évről egyévre még jelentős adókedvezményt is biztosított az állam a kiadók számára, ami szintén a régi nagyvállalatok megszűnését segítette elő. A statisztikai hivatal jelentése szerint 1994-ben Magyarországon 9383 cím jelent meg, azaz húsz százalékkal több az 1990-ben regisztrált 7464-nél. Ez a tendencia az elkövetkező években is így volt, ami a választék gyors bővülését eredményezte, de egyben az átlagpéldányszám csökkenését. Az árak emelkedtek, a vásárlók száma csökkent, nem tudtak lépést tartani a kiadók megnövekedett költségeivel (az áfa 0%-ról 6, 10 majd 12%-ra nőtt.)

Az 1992-ben kezdődő válság igazi mélypontja 1995 volt. A kiadott művek száma 8749 volt, a könyvforgalom nagysága pedig legfeljebb évi 12 milliárd. Az áremelkedés kizárólag a könyvgyártás költségeinek emelkedéséből következett be, és az áfa növekedéséből, nem pedig a szerzők bérének emeléséből. A kiadóknak több ember foglalkozott a könyvek eladásával és adminisztrálásával, mint a kéziratok előállításával.

A gyermek és ifjúsági irodalom kiadására is hatással voltak ezen események. Új kiadók jöttek létre, mások megszűntek, nehéz volt versenyben maradni. A Móra ebben a gazdasági helyzetben, 1990-ben részvénytársasággá alakult át.

1995-re hatvan cég foglalkozott gyermekkönyvek kiadásával. A kínálat színes volt, és túlkínálat is jelen volt a piacon. „A gyermekkönyvkiadás ugyanis mindig jó üzlet volt, ha jól csinálta az ember. A szülők, nagyszülők kisgyermeküknek mindent megadnak, akár a drága albumokat is. Sajnos ezt a tényt egyes kiadók ki is használták. Ezek az úgynevezett „kalózkidatok”. Írók engedélye nélkül zugnyomdákban állítottak elő könyveket, nem fizettek

tiszteletdíjat, de volt, hogy még a szerző nevét sem tüntették fel a címlapon. A kiadványok szövege gondozatlan, hiányos volt, sok volt bennük a helyesírási hiba. A külföldi szerzők műveit pedig gyatra fordításban jelentették meg. Jellegzetes ismertetőjegyük az ilyen könyveknek, hogy nem volt ISBN számuk, szerkesztőjük, kolofonja, –vagy hiányosan szerepelt– nem volt felelős kiadója.”¹⁴ Sajnos ma is előfordulnak még ilyen kiadványok.

A gyermekkönyvpiacra egyébként naponta változott a helyzet a kiadók számát illetően.

Kisvállalkozások születtek, és mentek tönkre. De emellett, néhány patinás kiadó is elkezdett érdeklődni a gyermekkönyv kiadás iránt. Mint például a Magvető vagy a Kossuth. A rendszerváltást követően alakult kiadók közül pár év alatt sokan már tekintélyt vívtak ki maguknak ezen a területen: Fabula kiadó, Park kiadó, Lord kiadó, Héttorony, Apáczai, Századvég, Officina Nova.

Emellett 1995-re egyre jobban elterjedt a szerzői kiadás gyakorlata a gyermekkönyvek világában is. Ezek között voltak igényesek és silányabb minőségűek. De a legtöbb ifjúsági kiadóra jellemző, hogy kedvelték az antológiák kiadását, század eleji versekkel, mondókákkal, mesékkel, talán a szerzői jogdíjon spóroltak így. A kiadók a legkevésbé részesítették előnyben az élő költők verseit, amelyek gyerekeknek szólnak. Az óvodás korosztály körében legjellemzőbb erre a korszakra az ismeretközlő művek térhódítása, bár nem olyan mértékű, mint az iskolás korosztálynál.

A gyermekeknek szóló művek körében jellemzőek voltak még a vállalkozó szellemű pedagógusok, nevelők kiadványai is.

1995-ben kevés volt az óvodásoknak szánt leporellók száma. Szilágyi János szerint, a Móra akkori igazgatója szerint ezek a könyvek, régen is ráfizetések voltak, és a kiadásukból adódó veszteségeket a kiadók más könyvek kiadásából származó bevételből fedezték. Az előállításuk költséges volt, és a kereskedelem keveset rendelt belőle.

A Móra Kiadó a rendszerváltozás után is vezető szerepet foglalt el a gyermekkönyvkiadásban¹⁵

¹⁴ Kovács Imre, P.: Gyermekirodalmi változások = Óvodai nevelés, 1995. 6.sz. / p. 223

¹⁵ Kovács Imre, P.: Gyermekirodalmi változások = Óvodai nevelés, 1995. 6.sz. / p. 223

2.2. *A privatizáció, az átalakulás második korszak*

Magyarországon az 1993-94-ben lezajló privatizáció a legrosszabb időpontban történt, amikor az ország gazdasági válság felé haladt a stagnálás irányából. A magyar könyvpiac magánkézre kerülése nem a volt állami kiadók privatizációjaként ment végbe, hanem a kereskedők privatizáció idején bekövetkezett gyors elsorvadás révén.

1998-ban a még működő volt állami kiadók alig egyötödét tették ki a teljes magyar könyvforgalomnak. A külföldi befektetők is szívesebben alapítottak új céget Magyarországon, minthogy egy veszteséges állami kiadóvállalatot vásároljanak meg, és abba fektessék pénzüket. A volt állami nagyvállalatok csak úgy maradhattak életben, ha csökkentették a létszámot, megváltoztatták bizonyos kiadványok profilját, és takarékoskodtak. A könyvkiadókat tovább sújtotta a gazdaság egyre mélyülő helyzete, és a Bokros-program bevezetése.

A legnagyobb veszteségeket azonban, az 1992-93-as előprivatizáció során szenvedett el a magyar könyvszakma. Árverés útján értékesítették a terjesztővállalatok gazdaságtalannak minősített boltjait. 1992 és 1994 között a könyvesboltok száma 650-ről mintegy 300-ra csökkent. Még közepes nagyságú városok is könyvesbolt nélkül maradtak. A boltok drasztikus csökkenése csak 1996-ban állt meg, miután a három nagy állami terjesztővállalat közül kettő magánkézbe került. Végre volt pénzforrásuk, és megkezdődhetett átszervezésük.

1997-től sorra nyíltak a nagy alapterületű, korszerű könyvesboltok. 1998-ban már megint 500 könyvesbolt volt, igaz ezek kétharmada kis bolt, melyek magánvállalkozások voltak. 1996 a fordulat éve volt, az eladósodások folyamatosan megszűntek¹⁶

Kettészakadt a magyar könyvkiadás:

- Tizenöt-húsz, lassan és folyamatosan növekvő, korszerűsödő, nagynak vagy közepesnek számító vállalatok
- Harminc-harmincöt közepesnél kisebb, vagy csak egy szűk piaci részen működő, kis forgalmú kiadók, melyek alig képesek növekedni

1995-től több lépcsős, széles körű piackonform, állami könyvtámogatási rendszer alakult ki Magyarországon. Két fő célja van a támogatási rendszernek: Keresletélénkítés, és a kiadóknál hiányzó tőke pótlása. A kereslet serkentését szolgálja például a törvényben meghatározott a

¹⁶ Bart István: Jelentés, magyar könyvkiadás 1989-1998 = Kritika, 1998, 7.sz. / p. 7.

pedagógusoknak juttatott kizárólag szakkönyvvásárlásra fordítható támogatás, illetve az egyetemi és főiskolai hallgatók évente meghatározott összegű tankönyvtámogatása.

Szintén ebben az időben jelent meg a Soros Alapítvány könyvtár-támogatási rendszere, mely kisebb összegekkel támogatott, de sokkal koncentráltabban, és konkrétan, mint az állami. A tőkehiányt igyekeztek enyhíteni a Felsőoktatási Tankönyvtámogatás Pályázat által évente elosztott törvényben meghatározott normatíva által megállapított igen jelentős összeggel. Még ennél is nagyobb jelentőségű az Művelődési és Közoktatási Minisztérium kamattámogatási pályázata. A pályázat által a kiadók és kereskedők olcsó forgóeszközhitelhez juthatnak, megszabott piaci feltételek mellett.

1995-1997 során a kialakult támogatási rendszernek köszönhetően kedvező változások voltak megfigyelhetők a magyar könyvkiadásban.¹⁷

Az 1994-es évről elmondható a gyermek és ifjúsági könyvek kiadására vonatkozóan, hogy:

- A monopolizált helyzet megszűnt. 112 kiadó jelentetett meg egy év alatt meséket és gyermekkönyveket. A Móra vezető pozícióját megőrizte. Igaz a folyamatos állami támogatás megszűnése után, pályázatokból szerezte be a szükséges anyagi javakat.
- Szinte minden kiadó évente csak néhány kötetet ad ki, és nem sok van, amelyik tíznél több kötetet adott volna ki.
- Van néhány cég, melyek külföldi kiadók leányvállalataiként jelentek meg Magyarországon, pl. Walt Disney, Passage, Hemma
- 1994-ben 346 gyermekkönyv jelent meg, de ebben nincsenek benne a füzetes képregények, kifestő könyvek. De ekkor a magyar könyvkiadás egésze is megnőtt. A gyermekkönyv egyfajta „dömpingáru”, időszakonként árasztják el a könyvesboltokat, különösen karácsonykor, ajándékozási célú felhasználásukat elősegítve ezzel.
- A kötetek átlagára (1994-ben 800 forint) megsokszorozódott. Ezt előidézte, és ma is előidézi az infláció, nyomdai költségek növekedése, forgalmi adó növekedése.
- Megjelentek versenyképes romániai, szlovákiai gyermekkönyvkiadók is Magyarországon.
- Megjelent a harc, versengés a kiadók és a médiák között is.

¹⁷ Bart István: Jelentés, magyar könyvkiadás 1989-1998 = Kritika, 1998, 7.sz. / p. 8.

- A Móra vezető pozíciója megszűnt. A kor jellegzetes kiadványai a hazai és nemzetközi klasszikusok új kiadásai színes képekkel; rajzfilmek kartonanyaga (Disney); híres mesék modernizált változata; illusztráció nélküli, rossz papírra nyomtatott „összes művek”, apró betűs szedéssel olcsón.
- Az ismeretközlő könyvek kínálata megváltozott. A kitűnő kiadványok célja a tudományos ismeretek bemutatása, természet és a világ megismertetése volt. A vezető helyet a francia, német, angol kiadványok foglalták el. Magyar tudósok munkáját nem nagyon lehetett fellelni. A szépirodalmi művek rovására a dokumentatív kiadványok száma megnövekedett, annak ellenére, hogy az ismeretközlő könyvek ára jóval magasabb volt, mint a szépirodalmi köteteké.
- Az illusztráltságra nagyobb hangsúlyt helyeztek ebben az időszakban, a szöveg és a vizualitás viszonya gyökeresen megváltozott.
- A régi nagy vállalatokra épített könyvesbolti rendszer összeomlott, szinte mindenhol voltak könyvtárak (utcán, pályaudvaron), de a teljes kínálat sehol nem volt fellelhető, és a vidéki kisvárosokban nehezebb volt az igényes könyvekhez való hozzáférés.
- A magyar közkönyvtárak, és a gyermekkönyvtárak válságos időszak elé néztek. A könyvtárak költségvetései nem emelkedtek, de a könyvtárak igen. A könyvtár kénytelen volt erősen szelektálni. A gyermekkönyvtárak már nem voltak képesek a teljes gyermekkönyvkínálat beszerzésére jó volt, ha csak a felét be tudták szerezni.
- Az ismeretközlő könyvek szerepe felértékelődik, megnőtt a gyerekek tudásvágya, mindent meg szerettek volna tudni, megnőtt a nyelvtudás fontossága. A könyvtárak sajnos ezt az érdeklődést nem tudták kellő mértékben kielégíteni.¹⁸

¹⁸ Fogarassy Miklós: Egérkattintás? Az új kiadványpiac meg a gyermekkönyvtárak = Liget, 1996. 6.sz. / pp. 19-22.

2.3. Az átalakulás harmadik korszaka

A könyvkiadói rendszer belső szerkezete is átalakult az 1990-es években Új típusú szervezetek jelentek meg, amelyek a könyvkiadást és kereskedést egyesítették, ezek voltak a könyvklubok. Néhány év alatt a könyvpiac egy-nyolcadát adták. A külföldi befektetők pedig 1997-re már a magyar könyvpiac 30%-át uralták.

Az utcai árusok készletei 1995-re elapadtak, így maguknak kellett gondoskodni, új olcsó áruról. Egyrészt silány minőségű, vaskos, látszatra értékes, de jogdíjmentes, régi elavult műveket jelentettek meg újdonságként feltüntetve. Másrészt volt, hogy más kiadók kiadványaihoz hasonló kiadványt jelentettek meg, vagy a kiadványokat a rajtuk feltüntetett magas ár feléért-harmadáért árusították. Ezek a féllegális kiadók 1997-ben körülbelül a kiadványok nyolc százalékát tették ki.

Kilenc évvel a sajtószabadság újbóli megszületése után mondhatni, hogy a magyar könyvkiadás egészében nyugati „európai” jelleget öltött. Igaz belső tartalmi egyensúlyát a kialakult állami támogatási rendszer biztosította, amely nélkül az igényes könyvkiadás megszűnt volna Magyarországon.¹⁹

1997-ben kevés új mű születik a gyermekkönyvkiadás területén, leginkább az amerikai művek árasztják el Magyarországot. A Móra korábbi monopóliuma megszűnt. Az új kiadók újra kiadták az egykor nagy sikert aratott Móra kiadványokat. Például a Holló és Társa Kiadó a „*Bóbita álmos*” című Móra-kötetet adta ki bővített változatban. A Scriptor Kiadónál változatlan formában jelent meg „*A Pál utcai fiúk*” és „*A kis herceg*”, vagy a „*Régi magyar mondák*”, „*Régi szép mondák*” a Black and White kiadótól.

A Móra Kiadó persze tiltakozott minden esetben, és felháborodásának kívánt jogot formálni, de nem mindig járt sikerrel.

A „*Bóbita*” esetében is így volt ez, a Móra kérte a Holló és Társát, hogy szüntesse be a könyv terjesztését. De ők arra hivatkoztak, hogy a szóban forgó kötetre vonatkozó szerződés, csak a mű 1994-ben kiadott, 3. kiadására vonatkozott, és arra vonatkozóan a négy éves hatály már lejárt, ezt követően már csak kizárólag a kötet szerkesztője T. Aszódi Éva (A Móra egykori munkatársa) rendelkezik a kiadásról. Ő pedig a „*Bóbita*” újbóli kiadását a Holló és Társánál vélte biztosabbnak, azt mondta, a Móra nem hagyta kibontakozni, újító szándékait

¹⁹ Bart István: Jelentés, magyar könyvkiadás 1989-1998 = Kritika, 1998, 7.sz. / p. 9.

elutasították. T. Aszódi Éva viszont más kiadók számára is készített elő könyveket. Mint például a Nemzeti Tankönyvkiadó, Mozaik, Ab Ovo, Falukönyv-Cicero. Az ellenségeskedés sokáig elhúzódott. A Holló és Társa Kiadó jogszerűen járt el a papírok szerint, de tény az, hogy nem teljes mértékben az ő munkája volt ebben a kötetben.²⁰

²⁰ Punkner Zoltán: Csata vagy tyúkper? = Print publ., 1997, 43.sz./ pp. 22-23.

3. 2000 utáni gyermek- és ifjúsági könyvkiadás jellegzetességei

2001-ben a Harry Potter- és a Walt Disney-kiadványok vezették a gyermekkönyvek hazai sikerlistáját. A Harry Potter 2000-ben vált nagy sikersorozattá Magyarországon. Sikerének titkáról még vitatkoznak, de a gyerekek imádják a világ számos országában. Rengeteg új kiadvány jelent meg, és nagyon meg kell gondolni, mit adunk a gyermekek kezébe. Vannak ugyanis olyan kiadványok melyek illusztráltsága kitűnő, de tartalmilag elfogadhatatlan, és persze ennek fordítottja is igaz. De azért találkozhatunk olyan kiadvánnyal is, amelyiknél mind a kettő rendben van.

2001-ben a Móra Kiadó még mindig jelen volt a piacon, és az akkori igazgatója Cs. Tóth János azt mondta, szerinte azért jelent meg az utóbbi időben olyan sok könyvkiadó, mert sokak szerint a gyermekkönyvkiadás jó üzlet. Gyerekek ugyanis mindig lesznek. Az igazgató szerint egy magyarországi gyermekkönyvkiadó nem versenyezhet a filmekkel, rajzfilmekkel, „amerikanizált karakterekkel”, amelyeket a gyerekek, nap mint nap látnak a televízióban. A Móra jelmondat is az: „Jóra nevel a Móra”. Ugyanis fontos az erkölcsiségre, szellemiségre nevelés is.

A Móra kiadványai, illusztrációi nem igazodtak az amerikai stílushoz. Annak ellenére, hogy sok díjnyertes munka volt a magyar szerzők művei között, nem érték el a Walt-Disney-jellegű kiadványok eladott példányszámait.

Míg a rendszerváltás előtt százezres példányszámban jött ki egy könyv, 2001-ben már csak átlagban öt-hat ezres példányszámmal. Régen a gyerekek pár forintért saját maguknak is vehettek könyveket, de manapság már kincsnek számít, ha valaki könyvet vesz, vagy kap, annyira megemelkedtek a könyvárak.

Ha drága a könyv ebből az következne logikusan, hogy csökken a kereslet. Ez így is volt az 1990-es években, 2000-től azonban fokozatosan, bár nem egyenletesen, de egyre több könyvet vásárolnak az emberek. Persze az is befolyásoló tényező, hogy mit ad ki egy adott kiadó, és hogy mit tesznek ki a könyvesboltok a kirakatba.

Kritika is éri a Móra Kiadót, a Magyar Nemzet egy cikkében olvashatjuk, hogy a rendszerváltozás után a gyermekkönyvkiadók hátrányos helyzetbe kerültek, mert a legtöbb értékes mű kiadási joga a Mórának.

A viszonylag alacsony árszint megtartása, szinte ugyanolyan fontos, mint a minőség megtartása. Akkor lehetne az árakat is oly mértékben megemelni, hogy a kiadóknak is

jövedelmezőbb legyen a vállalkozás, ha a magyar vásárló elérné a nyugat európaiak életszínvonalát.

A gyerekek leginkább kedvelik a Walt Disney-mesekönyveket, az ismeretközlő kiadványokat, és néhány magyar író kötetét. Leginkább a nagy bevásárlóközpontokban vásárolják a gyermekkönyveket.

Nem minden szülő engedheti meg magának, hogy minden könyvet megvegyen a gyermekének, ami a gyerekeknek megtetszik, ekkor a gyerekek elmehetnek a nekik kifejlesztett speciális gyermekkönyvtárakba, ahol igaz, nem a teljes palettát találják meg, de nagy részét a kiadott könyveknek igen.

A gyerekek igényei is megváltoztak, még régen a Móra szépirodalmi kiadványai voltak a leginkább kölcsönzött könyvek, ma már a Harry Potter-féle könyvek vezetnek a listát. Sajnos a társadalom sem ad pozitív mintát a fiataloknak. Egyre kevesebb gyerek látja otthon a szüleit olvasni, és sok pedagógus sincs tisztában a megjelenő gyermekkönyvekkel.²¹

Az ifjúsági könyvek eladásai 2000-ben megduplázódtak 1999-hez képest. A könyvforgalom jelentős részét a közép- és felsőoktatási tankönyvek eladásai szolgáltatták. 20 évvel ezelőtt az érettségizett diákoknak mindössze 8%-uk tanult tovább, az ezredfordulóra már ez 40%-ra emelkedett. Azonban az, hogy valaki diplomás, nem feltétlenül jelenti, hogy rendszeres olvasó lenne. Az egyetemisták, főiskolások számának növekedése mellett, pedig a diákoknak egyre kevesebb idejük marad olvasásra. Egy 2001-ben végzett felmérésben Nagy Attila azt vizsgálta, hogy ha egy 1100 fős 15-17 évesekből álló reprezentatív csoportot vesz alapul, akkor azon gyerekeknél az olvasás hol helyezkedik el a szabadidős tevékenységek ranglétráján. A 25 felkínált lehetőség közül, a szépirodalom olvasása csupán a huszonegyedik volt. 1968-ban még ugyanez a kategória az első helyen szerepelt 1983-ban még a hatodik volt, 1991-ben a tizenharmadik. A drasztikus értékcsökkenésnek két oka lehet. Az egyik a televízió egyre nagyobb szerepe a mindennapokban, a másik pedig az oktatásban keresendő. Az új olvasási módszerek az általános iskolákban, nem mindig eredményesek, és sok funkcionális analfabéta kerül ki az iskolapadokból.

2001-ben Csilus Jánosné (A Fókusz könyvruház üzletvezető-helyettese) elmondása szerint bőséges volt a kiadás gyermekkönyvekből, de néhány népszerű kiadvány nem volt fellelhető évekig. Ilyenek például a tizenéveseket érdeklő „Pöttyös-” illetve „Delfin” könyvek kalandos

²¹ Vida Barbara: Harry Potter árnyékában. A gyermekirodalom és a könyvkereskedők terrorja = Magyar nemzet, 2001. máj. 19., / p. 39.

történetei, a természetregények, nem voltak a könyvesboltokban Verne Gyula, May Károly művei.

Az 1990-es években megjelenő kalózkidadások, utcai árusok megnehezítették a klasszikus gyermekkönyveket megjelentető kiadók életét, de sokat változott a helyzet mióta visszaszorították ezen utcai árusokat. A kínálat 2000-tól annyira felduzzadt, hogy mind a gyerekeknek, mind a szülőknek, pedagógusnak nehéz eligazodni benne. Ebben a nagy választékban sajnos nagyon sok a nem megfelelő minőségű kiadvány, a kilencvenes évektől meglehetősen „felhígult a piac”. Nem könnyű gyerekek számára könyvet írni. A gyerekek megérik, ha nem őszinte egy mű, a külföldi fordítások sem mindig aratnak sikert Magyarországon. Igaz még Magyarországon dolgoznak a nagy gyermekkönyvírók, mint Békés Pál, Csukás István, Lázár Ervin, és nagy hatásuk van a régi nagy íróknak is akik már nem élnek, mint például Janikovszky Éva, de egyre inkább szükség lenne a fiatal utánpótlásra. Csakhogy, a fiatal szerzőknek nincs könnyű dolguk, mert a kiadók nem szívesen vállalják fiatal, ismeretlen írók munkáinak megjelentetését. Inkább újra kiadnak egy sikeres jó nevű szerzőtől néhány klasszikusnak számító művet.

A Nemzeti Kulturális Alap 2001-ben gyermekkönyvírói pályázatot hirdetett, amelynek célja új szerzők felfedezése volt. Ugyancsak 2001-ben megszervezték az Olvasás Évét, amely új forrásokat jelentett a könyvkiadás számára.

Az új szerzők sikerét nehezíti még, hogy alapvetően megváltoztak a gyerekek olvasási szokásai, az információ befogadásának módja, megnőtt a számítógépek, és a képi információk jelentősége.

A Harry Potter könyveknek azért pozitív hatása is van, ugyanis az a gyerek, aki a vaskos köteteket végigolvassa, bizonyosan megtanul olvasni. A szegényes képzeletvilággal rendelkező gyerekek, akik egész nap a tévé előtt ülnek, megtanulják, hogyan kell elképzelni valamit a szöveg alapján.²²

A kilencvenes évek elején alaposan megcsappant Magyarországon a gyermekkönyvek iránti kereslet, de 2001-2002 során megduplázódott a forgalom. Ez a Harry Potter köteteknek is köszönhető. A könyvkiadás 2001-es 45,7 milliárd forintos bevételének 9,4 százalékát adták a 18 évnél fiatalabbaknak szánt művek.

²² Mihalicz Csilla – Szarka Klára – Sztankóczy András: Mi jön Harry Potter után? = Magyar Hírlap, 2001, nov. 19., / p. 2.

A könyvek megnyerték a csatát az elektronikus kiadványokkal szemben (CD-ROM, videó), ugyanis a Harry Potter-láz után is egyre inkább érdeklődnek a gyerekek a könyvek iránt. De azt sem szabad elfelejteni, hogy évről évre kevesebb baba születik, egyre kevesebb a gyerek, és a harminc százalékuk „ingerszegény környezetben” nő fel, nem kapnak könyveket, nem látják otthon azt, hogy a szülők is olvasnának.

Egy könyves szakember szerint 2002-ben körülbelül 40-60 komolyabb könyvkiadó működött Magyarországon, de ezek közül csak 10-12 foglalkozott komolyabban a gyermekkönyvkiadással.²³

A gyermekkönyvkiadást 2003-tól az angolszász sikerkönyvek beáramlása jellemzi a gyermekkönyvek területén. Kivétel ez alól a Móra, mivel kínálatának 60 százalékát régi, magyar művek utánnyomása alkotja, ugyanakkor kortárs szerzők műveit is kiadja. Kivételnek számít a Ciceró Könyvstúdió is, amely szintén vállalja az első kötetes meseírók könyveinek kiadását.

A „Csodaceruza” című folyóirat igyekszik pótolni a hiányt a gyermekkönyvkultúra területén, bemutatja a frissen megjelenő gyermekkönyveket. A „Kincskereső” című folyóiratnak is fontos szerepe van a kortárs gyermekirodalomban. Nemcsak a könyvekkel lehet rávenni a gyerekeket, arra, hogy mesét olvassanak, hanem modern technika segítségével is. Pl. Az egyszervolt.hu internetes portál (<http://egyszervolt.hu>), ami kiemelkedő a könyvajánlóival, és válogatott meséivel.

Ma már külön könyvesboltja is van a gyermekkönyveknek, 2001-ben nyílt az első Budapesten, melynek neve a Pozsonyi Pagony. Itt jobban áttekinthető a kínálat, minden egy helyen kapható.

Az ezredforduló után, megnövekedett a gyermekirodalommal foglalkozó szakirodalmi munkák száma is. De a szakkönyveken kívül azon folyóiratok száma is emelkedett, amelyek összefoglalásokat adnak közre a gyermekirodalomról, kritikákat, recenziókat közölnek (pl. Új Forrás, Korunk, Fordulópont, Könyv és Nevelés, Tiszatáj, Eső, Műhely).

Ma már kitüntetésekkel elismerik a gyermekkönyvírókat. 1996-ban Kossuth-díjat kapott Lázár Ervin, Csukás István, Méhes György, Varga Domokos, Janikovszky Éva. József Attila díjban részesült Békés Pál.

²³ Hollósi Zsolt: Jót tett a Harry Potter láz. Megduplázódott a gyermekkönyvek forgalma = Délmagyarország, 2002, nov. 19., / p. 4.

Az 1990-es évek elején nem nagyon volt olyan könyv Magyarországon, amelyet magyar grafikus illusztrált volna, de ma már egyre több az olyan magyar mesekönyv, ifjúsági kiadvány, amelyet valamelyik hazai híres grafikus illusztrált.

Nagy elismerés, hogy 2000-ben Magyarország készíthette el a 2001-ben rendezett International Children's Book Day, 80 országba eljutott plakátját Janakovszky Éva üzenetével, és Rényi Krisztina illusztrációjával.^{24, 25}

A Tiszatáj című folyóiratban megjelent cikkben Hollósi Zsolt, Cs. Tóth Jánossal, a Móra Kiadó vezérigazgatójával, a Nemzeti Kulturális Alapprogram szépirodalmi kollégiumának elnökével a hazai gyermekkönyvkiadás helyzetéről beszélgetett. A cikk írója szerint az 1997 óta tartó pozitív változások miatt 2001-re 4,3 milliárd forintra nőtt a gyermekkönyvek forgalma. Cs. Tóth János szerint abban az időben a hír és a divat is gyorsan terjedt, így Magyarországon is elég hamar elterjedt a Rowling Harry-Potter sorozat. A gyerekek felfedezték az olvasás, és a fantázia világát e köteteken keresztül. A könyv tehát megnyerte a csatát a CD-ROM-okkal és számítógépekkel szemben. Ugyanis a könyvet mindig magunkkal vihetjük, bele lehet írni, nem kell hozzá áram, utazás közben is olvasgathatjuk.

A Harry Potter könyveknek köszönhető, hogy több gyerek kezdett el olvasni, és más könyvek iránt is megnőtt az érdeklődésük. A Móra Kiadónál az emelkedést az is befolyásolta, hogy, az a korosztály, amely a Móra Kiadó könyvein nőtt fel, később szülőként, nagyszülőként szívesen megvette unokájának azokat a köteteket, melyek nem követik az „amerikanizálódás” útját. A Móra Kiadó elmondása szerint, nem sokon múlt, hogy ők szerezzék meg a Harry Potter kiadási jogát Magyarországon.²⁶

A gyermekkönyvek kiadása területén nagy a piaci verseny, egyre kevesebb gyerek születik Magyarországon. A Magyarországi gyermek- és ifjúsági kiadók a határokon túlról sem várhat nagyobb bevételeket, ott is hasonló áron lehet eladni a kiadványokat.

A könyvkiadásban egy szorzószámmal is méri a kiadók nyereségét. Az önköltség és az eladási ár közötti szorzószám Nyugat Európában hét volt 2002-ben, de hazánkban még az ötöt sem érte el. Ennek jelentése például, ha egy kötet előállítására 300 forint volt, akkor 1500-ért vásárolhatták meg a könyvesboltokban az olvasó. Ennek az árnak a felét kapja a

²⁴ Lásd. 6. sz. melléklet

²⁵ Boldizsár Ildikó: Mi lesz veled Hamupipőke? A magyar gyermekirodalom időszerű kérdései = Könyv és nevelés, 2003, 2.sz. / pp. 76-77.

²⁶ Hollósi Zsolt: Nincs biztos recept a sikerre; beszélgetés Cs. Tóth Jánossal, a Móra Kiadó vezérigazgatójával = Tiszatáj, 2002. 12.sz., / p. 32.

kereskedő, a másik feléből kellett kifizetni a nyomdát, a szerzőt, és fedezni a kiadó költségeit. Cs. Tóth Lajos szerint a kiadók általában annyit kerestek egy könyvön, mint a szerzők. Jó, ha a bolti ár 8 százaléka a kiadónál marad, azaz 1500 forintból 120 forint, az már jó nyereség.

A példányszámok tekintetében, 2001-ben az átlagos példányszám 5832 volt a Móránál, ami emelkedést jelentett az előző évhez képest. Ehhez hozzájárulnak a régi könyvek újrakiadásai is. Igazán kiemelkedő, és világszínvonalúnak számítanak Janikovszky Éva, újra megjelentetett kötetei. Például, *Ha én felnőttnél volnék*, *Kire ütött ez a gyerek?*, *Velem mindig történik valami* című művei. Ezek világszerte harminchat nyelven jelentek meg. Magyarországon különösen az angol változat aratott sikert.

Ezekben a sikerekben a grafikusoknak, illusztrátoroknak is nagy szerepük van. Az íróknak, és a grafikusnak azonos a felelőssége egy gyermekkönyv létrehozásakor. A borítólapon megtervezése nagyon fontos, rögtön meg kell, hogy tetszen a könyv a borító alapján. Azt kell elérni, hogy a vevő a kezébe vegye a kötetet. Azért túlzásokba sem kell esni, mint ahogy az amerikai kiadók szoktak. A gyermekkönyv vásárok is azt mutatják, hogy a magyar gyermekkönyvek, nem követik az amerikai trendet, szemben más országokkal. Az amerikai cégek a Cartoon Network mesecsatornára építve hoznak létre sok gyermekkönyvet. Magyarországon a Vuk volt az első olyan mesekönyv, amely együtt jelent meg a rajzfilmmel. Először fordult elő, hogy pólókat, bögréket is gyártottak a mesefigurák képeivel.

A régi könyvsorozatok is igen népszerűek voltak még a 2000-es évek elején. A régi *Pöttyös könyvek* 4-5 ezer példányban fogytak. A *Delfin könyvek* sorozatról ez már nem volt elmondható, hanyatlani kezdett. Nagy sikernek számított még mindig *A kincskereső kisködmön*, de már magyarázatokkal kellett ellátni, mivel az „új kor gyerekei” nem minden szót értettek meg, ami a régi időkben nagyon is természetes volt, hogy mindenki tudja miről van szó. Fekete István művei is nagyon népszerűek még. A *Vuk*, *Tüskevár*, *Bogáncs*. Alapműnek számít még Molnár Ferenc *A Pál utcai Fiúk* című regénye is. *A két Lotti*, *Bambi*, *A kis herceg*, *Gógös Gúnár Gedeon*, *Mosó Masa mosodája* mind megállják még a helyüket. Nagy sikerük van a „számos könyveknek” is, mint például a *44 bíres eposz*, *111 bíres külföldi regény*. Főleg az érettségi, felvételi előtt állók kedvelik, és a diákok körében népszerűek, a tanárok körében kevésbé.²⁷

A fiatal kortárs szerzők, nincsenek túl sokan, igaz a kiadók nem is nagy számban vállalják fel egy kezdő író munkájának kiadását. A Móránál például a kiadványok 40 százaléka új mű, a 60 százalék a régi kiadványok újranyomtatásából származik. Egy ismeretlen fiatal szerző

²⁷ Hollósi Zsolt: Nincs biztos recept a sikerre; beszélgetés Cs. Tóth Jánossal, a Móra Kiadó vezérigazgatójával = Tiszatáj, 2002. 12.sz., / pp. 33-35.

felfuttatása óriási munka, és biztos anyagi háttér is kell hozzá. Ahhoz pedig még nagyobb tőke kell, hogy egy művet meg is filmesítsenek, televízióban reklámozzák, vagy ajándéktárgyakat készítsenek a hőskről.

A 2001-ben szervezett Olvasás Éve is hatással volt a hazai gyermek- és ifjúsági könyvkiadásra. Az Olvasás Évét az angolok találták ki, és valósították meg. Magyarország nem tudott igazán sikeres rendezvényeket szervezni. Nem tartottak felolvasóesteket a nagy áruházláncok, nem voltak olvasásra buzdító plakátok, amiket egyébként tervezett a kiadói szakma, de egy-két milliárd forint kellett volna a megvalósításukhoz.²⁸

²⁸ Hollósi Zsolt: Nincs biztos recept a sikerre; beszélgetés Cs. Tóth Jánossal, a Móra Kiadó vezérigazgatójával = Tiszatáj, 2002. 12.sz., / pp. 36-37.

4. Gyermekkönyvek hazai kiadásának áttekintése az adatok tükrében

4.1. Ifjúsági és gyermekirodalom a *kiadott könyvek címeinek száma szerint*

	<i>Címek száma</i>	<i>Összes könyv</i>	<i>%összes/címek</i>
1970	222	4793	4,6
1975	278	7730	3,6
1980	397	8241	4,8
1985	330	8015	4,1
1990	347	7464	4,6
1991	385	7210	5,3
1992	466	7629	6,1
1993	626	8458	7,4
1994	682	9383	7,3
1995	664	8749	7,6
1996	557	8835	6,3
1997	450	8911	5
1998	657	10626	6,2
1999	550	9731	5,7
2000	394	8986	4,4
2001	451	8837	5,1
2002	458	9990	4,6
2003	468	9204	5,1
2004	607	11211	5,4

1. Táblázat ²⁹

Először a kiadványok címeinek számát tekintve megfigyelhető 1970 és 2004 között, hogy sok hullámvölgy volt. Voltak nagyon mélypontok, és voltak kiemelkedően jó évek is.

Az első kiemelkedőnek mondható év 1980 volt, amikor majdnem 400 új könyvcím jelent meg a gyermek és ifjúsági könyvek körében. Igaz a rendszerváltás előtti években sok negatív hatás érte a magyar könyvkiadást. Az állami támogatások csökkentek, a könyvtárak emelkedtek, az olvasás iránti érdeklődés csökkent. Ezeket úgy próbálták ellensúlyozni, hogy könnyű műfajú, nagy sikerre számító könyveket adtak ki. Ennek köszönhető a 80-as évek elején a könyvcímek némi növekedése. Ezután némi visszaesés volt megfigyelhető, de 1985-től kezdve nagy mértékű, és gyors növekedés volt egészen 1994-ig. A rendszerváltozást követően helyreállt a sajtószabadság, a cenzúrát eltörölték, a nagy kiadóvállalatokat felváltották a kisebb könyvvállalkozások, melyek százával alakultak az 1990-es évek elején, és nagyon sok új nyomdaműhely is alakult, 1990-es években jelentek meg a könyvklubok is. Ennek következtében 1994-ben volt a legmagasabb –a vizsgált időszakon belül– a kiadott könyvek száma, 682 új címmel. Érdekes, hogy ha általában nézzük a könyvkiadást ugyanezen időszakban nem voltak azonosak a fejlődési mértékek, ugyanis 1991-ben visszaesés volt

²⁹ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

megfigyelhető a kiadott könyvek címeinek számában, de a gyermekkönyvek száma folyamatos ütemben emelkedett.

A következő hanyatló korszak a gyermek- és ifjúsági könyvkiadásban az 1994-1997-es korszak volt, amikor igazi mélypontra volt a gyermekkönyvkiadás. A privatizáció, amely az 1992-1993-ban kezdődött 1997-re fejeződött be, negatívan hatott a könyvkiadásra. 1992 és 1995 között Magyarország gazdasága mélypontra volt. Könyvtárak emelkedtek, szerzők bére stagnált. Az 1994-es rekordmennyiségű kiadott könyv után 1997-re több mint 2%-al csökkent a gyermekkönyvek aránya az összes kiadott könyvekhez viszonyítva. Ez talán köszönhető annak, hogy a sok száz új kiadó, akik sikerüket függeszték, minimális önköltségüknek köszönhették, nem mindig tudtak talpon maradni, a közönség érdeklődése is csökkent a kezdetiekhez képest. A nagyvállalatok sem voltak jobb helyzetben, gyakran ők sem tudtak lépést tartani a piaci versennyel, az állami dotáció megvonása igen érzékenyen érintette őket. A könyvkiadói állami adó mértéke is növekedett, 0%-ról, 6, 10 majd 12 százalékra. 1992- és 1994 között a könyvesboltok száma 650-ről 300-ra csökkent.

1998-ban még ismét megfigyelhető volt az emelkedés, de ezt követően egészen 2000-ig ismét a hanyatlás korszaka következett. Ekkor az állami kiadók alig egyötödét alkották a teljes magyar könyvforgalomnak, és egyre nagyobb teret nyertek a külföldi befektető cégek Magyarországon. 1998-ban bevezetett Bokros-csomag is negatív hatással volt a könyvkiadásra az elkövetkező években.

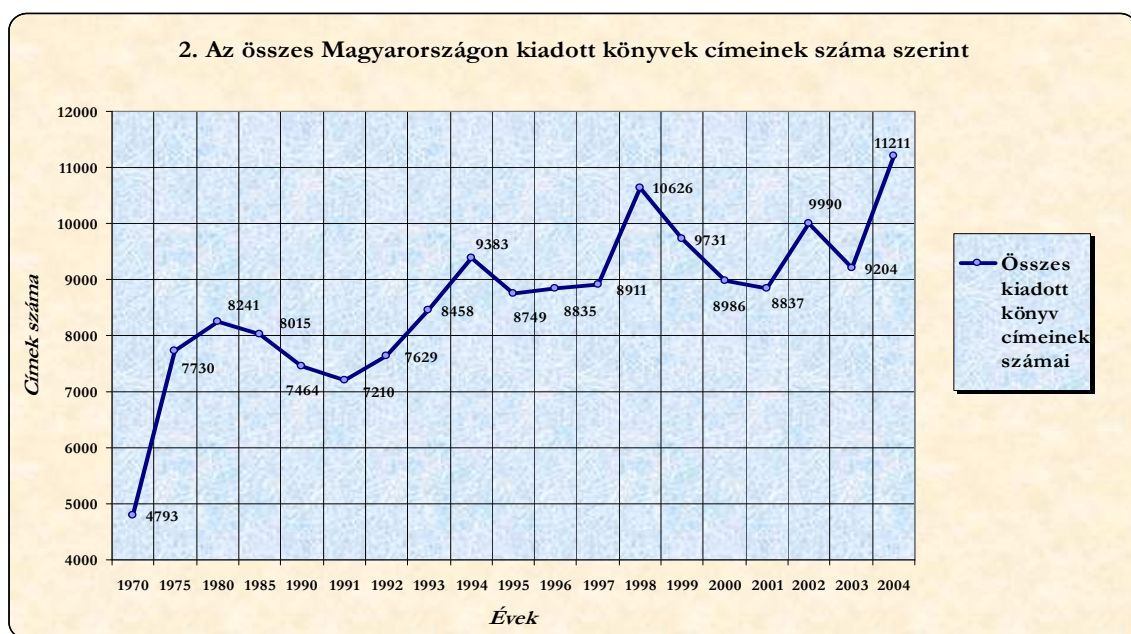
2000-ben a kiadott gyermekkönyv-címek száma megközelítette a 10 évvel korábban kiadott könyvek számát. Az 1998-as emelkedés annak volt köszönhető, hogy nagyon sok könyvtárház abban az időben nyílt meg, és 1998-ra ismét elérte a könyvesboltok száma az 500-at. Illetve ebben közrejátszott az is, hogy 1995-től egy többlépcsős támogatási rendszert vezettek be. Ekkor vezették be a pedagógusok szakkönyvtámogatását, a főiskolások, és egyetemisták könyvtámogatását.

2000-től napjainkig a gyermekkönyvek címét tekintve a kiadás területén folyamatos emelkedés figyelhető meg, 2004-re elég magasra tör, már 600 kiadott cím fölé emelkedett, és lehetséges ez a tendencia fog folytatódni, azonban az is lehet, hogy ismét egy mélypontra következik, mivel a kiadott könyvek számának alakulását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy eléggé ingadozó, sok visszaesés van, de alapjában véve az emelkedés tendenciája figyelhető meg. Általában a könyvkiadásra is hasonló trend állapítható meg, talán ott még inkább ingadozik a kiadott könyvek száma (pl. 2003-ban is volt egy visszaesés). 2001-ben 4,3 milliárdra nőtt a gyermekkönyvek forgalma. Átlagosan 5,5% csupán a Magyarországon kiadott könyvek közül a gyermekeknek szóló írások száma.

A gyermekkönyvek számában történő folyamatos emelkedésben nagy szerepe volt a Harry Potter sorozat megjelenésének is 2000-ben, s annak, hogy megjelentek a nagy külföldi sikerkönyvek, elárasztották az országot a külföldi szerzőktől származó gyermekkönyvek. 2003-ban például az angolszász sikerkönyvek beáramlása volt megfigyelhető.

30

31

³⁰ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

³¹ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

4.2. Ifjúsági és gyermekirodalom a kiadott könyvek példányszáma szerint

	Példányszám(1000)	Összes könyv(1000)	%összes/címek
1970	4382	46981	9,3
1975	10259	73959	13,9
1980	17327	94710	18,3
1985	13624	87956	15,5
1990	11645	113112	10,3
1991	8714	91406	9,5
1992	7457	80988	9,2
1993	9355	72076	13
1994	8731	70291	12,4
1995	8632	62984	13,7
1996	4421	51929	8,5
1997	2853	45738	6,2
1998	4331	47046	9,2
1999	2943	44652	6,6
2000	1897	35246	5,4
2001	2090	32615	6,4
2002	1960	45502	4,3
2003	2115	32627	6,5
2004	2056	32035	6,4

2. Táblázat ³²

A példányszámokat tekintve, egészen más tendencia figyelhető meg. Egy magas példányszám után, ami a gyermekkönyvek esetén 1980 körül volt (17 327 000 példány jelent meg egy év alatt), a könyvkiadásban pedig 1990-ben (113 112 000 példány jelent meg egy éven belül), folyamatos csökkenés figyelhető meg. Az 1989-1990-ben bekövetkezett rendszerváltozás következtében nagyon sok kisebb kiadó alakult, szinte mindenki a könyvkiadással foglalkozott, és ezzel magyarázható a könyvcímek növekedése, és a magas példányszám is. Szinte mindenhol voltak könyvárusok, minden utcasarkon könyvet árultak, és nagyon nagy példányszámokban. De azután a könyvárak emelkedtek, a vásárlók egyre kevesebb könyvet vásároltak. Egészen 2000-ig. 1994-ben egy kötet átlagára 800 forint volt, és ez az évek előrehaladtával megsokszorozódott. 2000-től pedig fokozatosan, bár nem egyenletesen egyre több könyvet vásárolnak a magyar emberek.

Néha volt egy kis megugrás, de alapjába véve csökkent folyamatosan a példányszám.

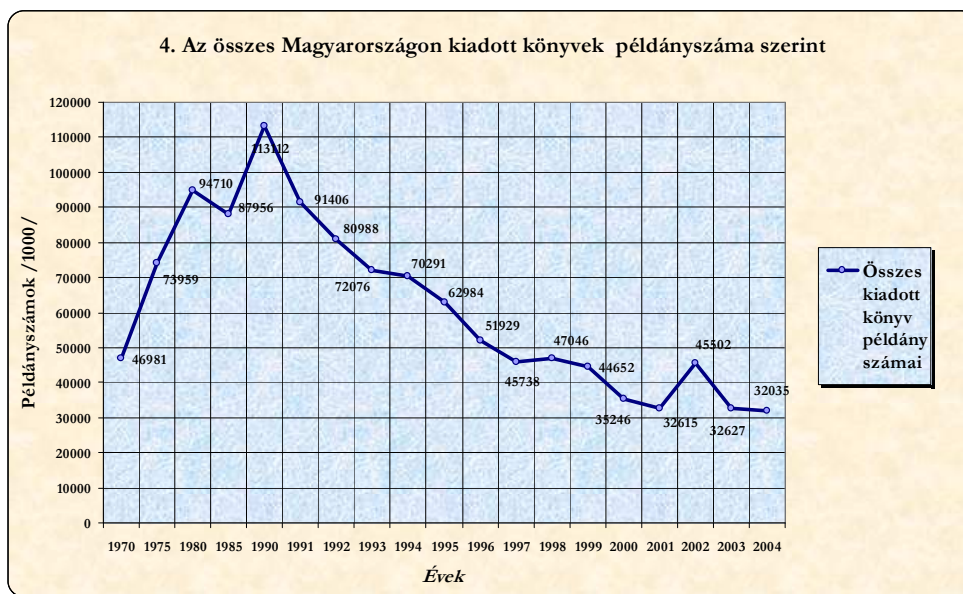
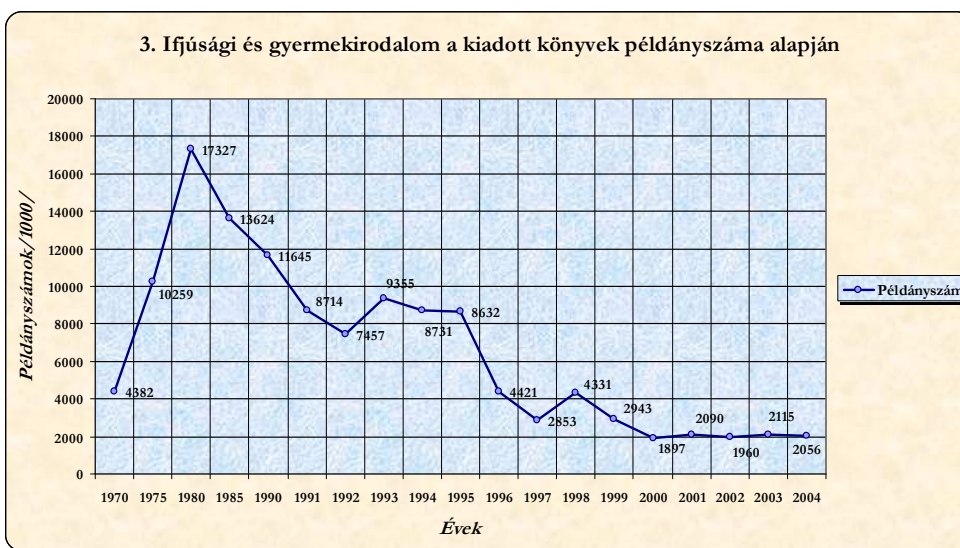
Míg 1980-ban igen sok példányban jelentek meg könyvek, 20 évvel később már csupán 1 897 000 példány jelent meg, ami csupán a tizede az 1980-as adatoknak.

A kiadott gyermekkönyvek példányszámai 2000-től kezdve stagnálást mutatnak, és valószínű, ez a közeljövőben nem is nagyon fog változni. Általában a kiadott könyvek példányszámát

³² Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

nézve hasonló tapasztalható, de 2002-ben volt egy példányszám emelkedés. Itt is elmondható, hogy 1990 és 2000 között, tehát 10 év alatt közel harmadára csökkent a kiadott könyvek példányszáma.

2000-ben jelent meg Magyarországon a Harry Potter sorozat, és 2001-ben a Walt-Disney sorozattal közösen vezették a hazai kiadott könyvek listáit. A 2002-es példányszám emelkedésben ez is szerepet játszott, illetve 2001-ben indították el az Olvasás Éve programot is Magyarországon. A rendszerváltás előtt volt hogy százezres példányszámban jelent meg egy könyv, 2000 után már csak átlagosan öt-hatezres példányszámok a jellemzők.

33

³³ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

4.3. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek a szerzők állampolgársága szerint, címek száma szerint

4.3.1. 6 éven aluliak részére szóló művek, címek száma szerint

	Magyar	Amerikai(USA)	Angol	Cseh	Dán	Francia	Jugoszlávia	Lengyel	Német	Olasz	Orosz	Románia	Svéd	Egyéb	Összesen
1970	41	0	1	3	**	0	**	**	16	**	2	2	**	2	67
1975	55	2	2	6	**	1	**	**	10	**	1	1	**	7	85
1980	49	1	0	3	**	3	**	1	1	0	5	0	**	6	69
1985	51	2	1	5	**	0	**	**	7	**	7	1	**	4	78
1990	118	5	6	3	**	6	**	**	13	12	2	1	**	20	186
1991	115	18	13	0	**	2	**	**	14	8	0	1	**	15	186
1992	111	21	19	0	**	10	**	**	16	14	0	**	**	13	204
1993	141	54	10	1	**	8	**	**	37	7	2	**	**	5	265
1994	141	35	25	1	**	20	**	**	8	9	0	**	**	9	248
1995	140	50	22	0	**	26	**	**	10	7	0	**	**	14	269
1996	78	20	9	0	**	17	**	**	5	7	2	**	**	17	155
1997	58	11	2	0	**	0	**	**	0	2	0	**	**	2	75
1998	113	24	5	0	**	0	**	**	11	6	0	**	**	6	165
1999	154	8	15	1	**	8	**	**	12	8	0	**	**	12	218
2000	182	65	39	1	**	26	**	**	25	0	2	**	**	15	355
2001	115	45	25	1	**	7	**	**	10	8	0	**	**	83	294
2002	175	62	13	3	4	4	**	**	13	3	2	**	3	11	293
2003	201	37	19	10	1	20	**	**	10	44	2	**	4	10	358
2004	328	105	46	6	2	24	**	**	33	19	5	**	2	20	590

3. Táblázat ³⁴

Az óvodáskorú gyermekek számára mindig sok szép képeskönyv jelent meg, és a magyar kiadványokban sem volt hiány, igaz 1997-ben kevés új mű születik a gyermekkönyvkiadás területén, de 2004-ben az éves 328 magyar cím, mely a kisgyermekeknek szól, már igen jelentős. Ez köszönhető annak, hogy a kötetek átlagára megnövekedett, megjelentek versenyképes romániai, szlovákiai gyermekkönyvkiadók, a Móra vezető pozíciója megszűnt, és a többi kiadó nem találta gazdaságosnak kiadni például a leporellókat, illetve a színes képekkel teli meséskönyveket, mert ez nagyon sok nyomdai költséggel járt. A kilencvenes években piacra dobott magyar képeskönyvek egy része az azt megelőző ötven év kiadványainak

³⁴ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

megismétlése vagy újrafogalmazása. A kilencvenes évek képekönyveinek több mint a fele verses, többnyire klasszikusok alkotásai vagy népköltések. Nemzedékváltás következtében a 1990 után egyre csökkent a képekönyvek kiadásának száma. A korábbi szerzők vagy nem élnek ma már (pl. Janikovszky Éva, Reich Károly, Würtz Ádám), vagy pályájuk végén tartanak, és más felé irányul érdeklődésük (Kass János, Réber László). A fiatalabbak pedig ritkábban vállalnak képekönyveket (de azért vannak kivételek például Rényi Krisztina).

Megnőtt az ismeretközlő könyvek szerepe, a kiadók figyelme is inkább a nagyobb gyerekek felé irányult.

Sajnos az évek múlásával az amerikai kiadványok is elárasztották a magyar piacokat.

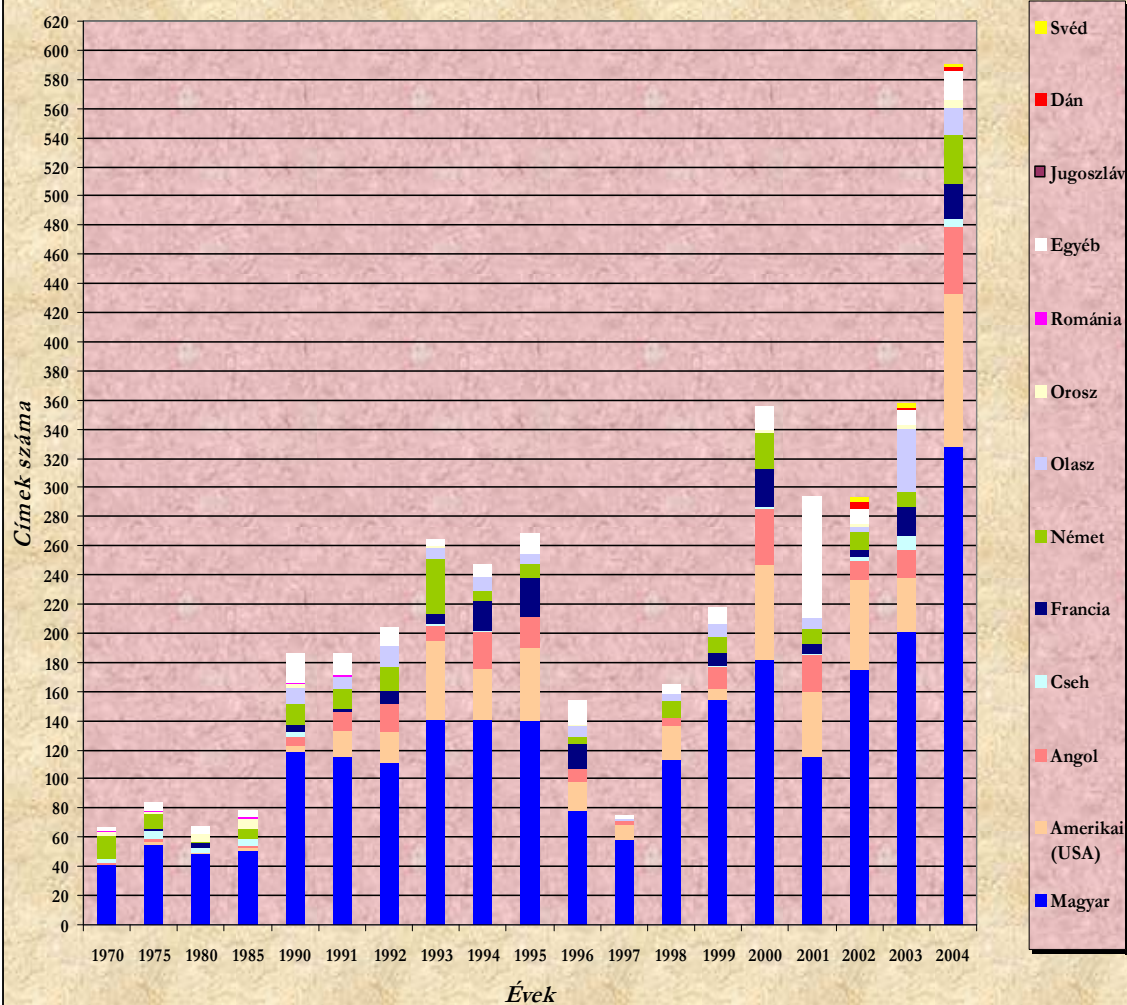
2000-ben például igen tekintélyes a 65 amerikai cím, amikor magyar cím mindössze 182 volt abban az évben. 2001-ben annak ellenére, hogy bőséges gyermekkönyvkínálat volt, visszaesés volt az óvodáskorúaknak szóló munkák terén.

2004-ben az amerikai könyvek egy-hatodát adták az óvodásoknak szóló könyveknek Magyarországon. Az angol, német, francia nyelvű művek a meghatározóak még (a felsorolás sorrendjében). 1996-1998 környékén ott is visszaesés volt megfigyelhető. De az olasz könyvek is kezdenek megjelenni a magyar piacon, például 2003-ban 44 könyvcímmel jelentek meg.

2002-től megjelentek a svéd, és dán szerzők által írt mesekönyvek, igaz csak néhány könyvcímmel, de ezzel is változatosabbá teszik a magyar kínálatot. A cseh szerzők óvodásoknak szóló könyvei már 1970-től jelen voltak, de az utóbbi 2-3 évben erősödtek meg a könyvpiacra.

2004-ben pedig a kiadott gyermekkönyveknek közel a 70%-át tették ki a kicsiknek szóló munkák címei. A kiadók is egyre nagyobb figyelmet fordítanak az illusztrálásra, magyar illusztrátorokat is alkalmaznak, és gyakori, hogy a könyv szerzője egyben az illusztrátor is. A nagy bevásárlóközpontokban is egyre több mesekönyv található, és onnan leginkább vásárolják a gyerekeknek szóló könyveket az utóbbi időben.

5. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek kiadása Magyarországon a szerzők állampolgársága szerint (6 éven aluliak / címek száma szerint)

³⁵ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

4.3.2. 6-14 évesek részére szóló művek, címek száma szerint

	Magyar	Amerikai(USA)	Angol	Cseh	Dán	Francia	Jugoszlávia	Lengyel	Német	Olasz	Orosz	Románia	Svéd	Egyéb	Összesen
1970	105	2	3	5	**	2	**	**	9	**	11	6	**	9	152
1975	117	5	8	5	**	4	**	**	9	**	15	3	**	18	184
1980	163	3	8	8	**	8	3	2	11	0	19	4	**	16	245
1985	135	6	2	4	**	2	5	1	5	**	9	1	**	21	191
1990	113	13	36	2	**	9	**	**	11	7	4	3	**	11	209
1991	103	16	31	0	**	16	**	**	1	7	3	0	**	13	190
1992	123	87	66	0	**	14	**	**	12	8	0	**	**	12	322
1993	120	142	45	1	**	11	**	**	37	2	1	**	**	13	372
1994	136	134	93	1	**	32	**	**	29	7	0	**	**	19	451
1995	150	88	59	3	**	17	**	**	15	4	0	**	**	19	355
1996	238	37	37	1	**	20	**	**	13	3	3	**	**	17	369
1997	244	57	28	1	**	13	**	**	19	10	0	**	**	18	390
1998	322	41	97	7	**	40	**	**	34	7	1	**	**	18	567
1999	167	50	49	4	**	65	**	**	18	2	1	**	**	12	368
2000	73	23	28	1	**	22	**	**	13	3	0	**	**	2	165
2001	33	41	26	0	**	12	**	**	13	2	0	**	**	22	149
2002	42	58	41	0	**	4	**	**	17	2	1	**	7	3	175
2003	52	39	22	1	**	5	**	**	25	2	0	**	8	11	165
2004	70	53	32	3	**	4	**	**	47	1	3	**	5	2	220

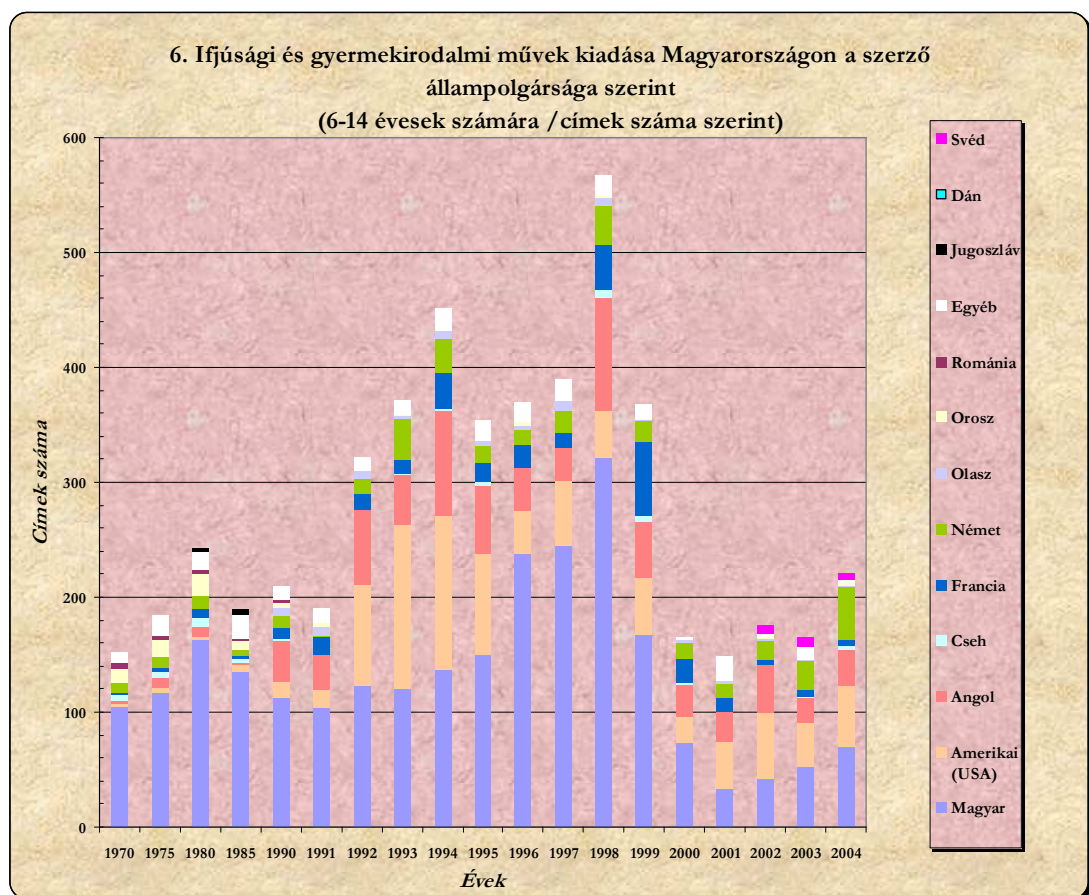
4. Táblázat ³⁶

Az 1990-ig a magyar szerzőktől származó könyvek aránya még megközelítőleg a felét alkotta a kiadott gyermekkönyveknek, de az 1990-es évek végétől egyre inkább háttérbe szorulnak a magyar könyvek. 2003-2004-ben már csupán a 30%-a magyar a 6-12 éves gyerekeknek szóló munkáknak. A legkiemelkedőbb számú a külföldi könyvek közül az amerikai, az angol, és a német nyelvű szerzők munkái. Például 1994-ben 134 amerikai cím jelent meg, és magyar 136, de ebben az évben az angol is 93 volt.

A francia szerzők művei is jelentősek voltak egészen 2001-ig, de utána már csupán 4-5 címmel voltak jelen a piacon. Az utóbbi három-négy évben tűntek fel a svéd írók munkái, igaz közel azonos számú címmel, mint a franciák, de az ezt megelőző 30 évben egyáltalán nem jelent meg svéd szerző műve Magyarországon, ennek a korosztálynak. A jugoszláv és lengyel szerzők művei pedig teljesen el is tűntek a rendszerváltást követően.

³⁶ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

A legtöbb 6-14 éveseknek szóló könyv 1998-ban jelent meg. Ebben valószínű közrejátszott az is, hogy 1995 és 1997 között vezették be a különböző támogatási rendszereket pedagógusok számára például. De 1994-ben is igen jelentős volt a 451 kiadott könyvcím. Ebben az évben jelent meg a Walt-Disney, Passage, Hemma kiadó a magyar gyermekkönyvpiacra. 1995-ben az utcai árusok készletei elapadtak, és az ország a gazdasági válság mélypontja után próbált kilábalni a helyzetből, ez mind befolyásolta azt, hogy 355 könyvcím jelent meg 1995-ben. 1995-től egészen 1998-ig folyamatos emelkedés volt, megjelentek a rajzfilmek kartonanyagai, híres mesék modernizált változata, hazai és nemzetközi klasszikusok új kiadásai színes képekkel. A 2001-es Olvasás Éve program ellenére a kiadott könyvek száma 2001 után sem emelkedett jelentősen. A 2003-as angolszász könyvek beáramlása sem figyelhető meg ennél a korosztálynál. 2004-ben 220 kiadott könyv már 33%-os emelkedést jelent az előző évhez képest. Ez igen biztató.

³⁷ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

4.3.3. 14 éven felüliek részére szóló művek, címek száma szerint

	Magyar	Amerikai(USA)	Angol	Cseh	Dán	Francia	Jugoszlávia	Lengyel	Német	Olasz	Orosz	Románia	Svéd	Egyéb	Összesen
1970	17	0	0	0	**	1	**	**	0	**	2	2	**	0	22
1975	19	2	1	0	**	1	**	**	0	**	7	1	**	7	38
1980	54	3	2	3	**	4	**	1	4	1	5	3	**	6	86
1985	56	3	2	0	**	1	**	1	3	**	4	2	**	11	83
1990	25	25	12	1	**	7	**	**	5	3	2	0	**	1	81
1991	27	56	10	1	**	3	**	**	2	4	1	0	**	6	110
1992	19	44	8	1	**	8	**	**	10	3	2	**	**	4	99
1993	66	21	5	1	**	6	**	**	13	0	4	**	**	16	132
1994	73	10	10	1	**	9	**	**	4	1	10	**	**	5	123
1995	65	30	11	3	**	20	**	**	12	1	12	**	**	13	167
1996	50	3	5	1	**	5	**	**	5	0	7	**	**	6	82
1997	12	0	3	0	**	0	**	**	1	1	0	**	**	2	19
1998	39	9	4	0	**	12	**	**	1	0	0	**	**	0	65
1999	36	13	11	0	**	6	**	**	9	0	1	**	**	2	78
2000	16	5	5	0	**	0	**	**	0	0	0	**	**	0	26
2001	1	8	1	0	**	2	**	**	3	0	0	**	**	1	16
2002	1	2	1	0	**	0	**	**	0	0	0	**	**	0	4
2003	4	2	2	0	**	0	**	**	0	0	0	**	**	0	8
2004	10	6	3	**	**	**	**	**	3	**	**	**	**	1	23

5. Táblázat³⁸

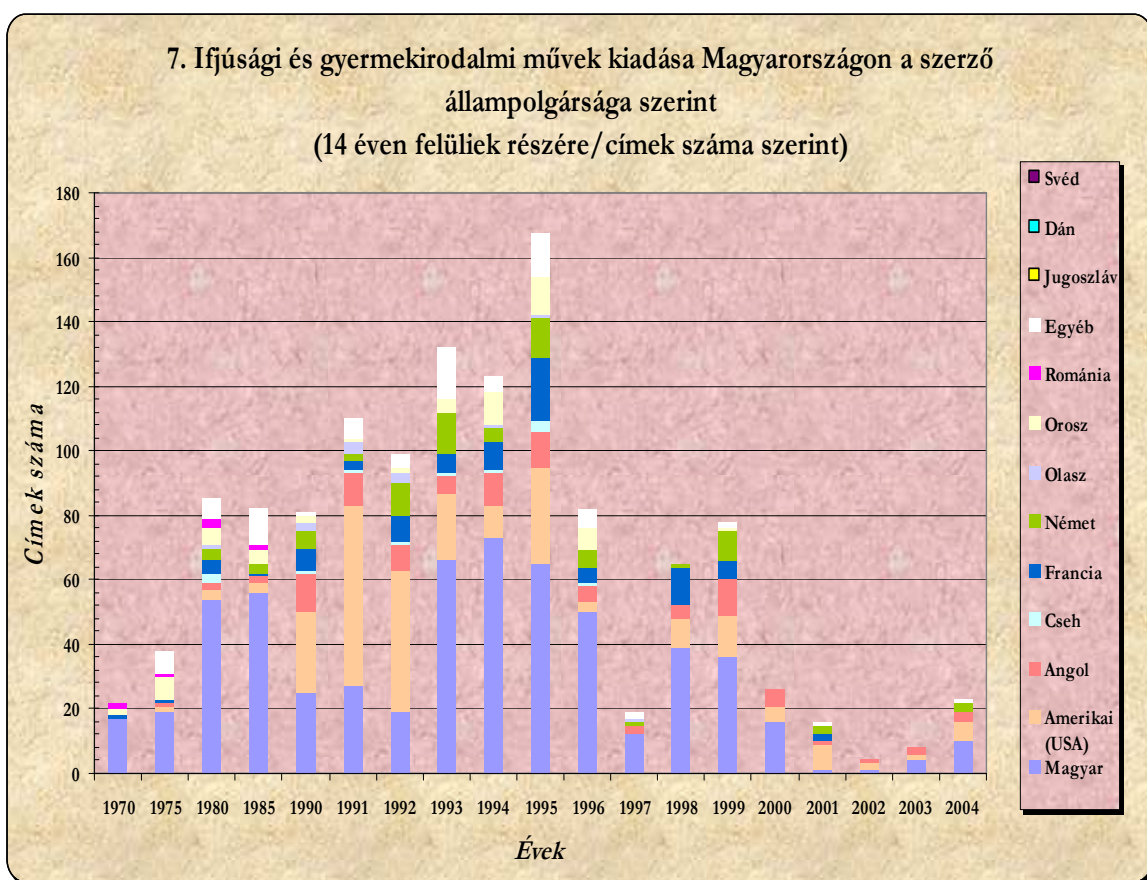
Az 1990-es évek közepéig az ifjúság számára kiadott könyvek száma folyamatosan emelkedett. Az 1995-ben 150-nél is több kiadott cím indokolja, hogy egyre nagyobb érdeklődés volt az ismeretközlő könyvek iránt, azon belül is főként az amerikai, angol, francia, és német szerzők művei iránt. Ez az emelkedés annak ellenére következett be, hogy az ismeretközlő könyvek ára jóval magasabb volt, mint a szépirodalmiaké. A gyerekek egyre inkább érdeklődtek azon könyvek iránt, amiből érdekes dolgokat tudhattak meg a természetről, állatokról, műszaki dolgokról, egyszóval megnőtt a tudásvágyuk. De sajnos a magyar tudósok munkáit egyre kevésbé lehetett fellelni e könyvek között.

A másik sajnálatos tény, hogy 1995-től kezdve csökkent a középiskolás korosztálynak szóló munkák száma, 2000-től pedig átlagosan csak 10 cím jelenik meg egy évben e korosztály részére. Például 2002-ben mindössze 4 cím jelent meg, és ráadásul ezek közül is három

³⁸ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

angol/amerikai szerzőtől származott. Ez ellentétben áll azzal a ténnyel, hogy az ifjúsági könyvek eladásai 2000-ben 1999-hez képest megduplázódtak.

Hiány van tehát a 6-14 éveseknek szóló könyvek kiadásában. Igaz a 2004-es adat az éves 23 cím még megadja a reményt, hogy az elkövetkező években ez talán növekedni fog, és a 10 magyar cím pedig azt, hogy egyre több magyar szerző munkáját fogják felhasználni a gyerekeknek szánt ismeretterjesztő, szépirodalmi munkák kiadásánál.

39

³⁹ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

4.3.4. *Összesítő táblázat minden korosztályra vonatkozóan, címek száma szerint*

	<i>Magyar</i>	<i>Amerikai(USA)</i>	<i>Angol</i>	<i>Cseh</i>	<i>Dán</i>	<i>Francia</i>	<i>Jugoszlávia</i>	<i>Lengyel</i>	<i>Német</i>	<i>Olasz</i>	<i>Orosz</i>	<i>Románia</i>	<i>Svéd</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>
1970	163	2	4	8	**	3	**	**	25	**	14	13	**	11	243
1975	191	9	11	11	**	6	**	**	19	**	23	5	**	32	307
1980	266	7	10	14	**	15	3	4	22	1	29	7	**	28	406
1985	242	11	5	9	**	3	5	2	15	8	20	4	**	36	360
1990	256	43	54	6	**	22	**	**	29	22	8	4	**	32	476
1991	245	90	54	1	**	21	**	**	17	19	4	1	**	34	486
1992	253	152	93	1	**	32	**	**	38	25	2	**	**	29	625
1993	327	217	60	3	**	25	**	**	87	9	7	**	**	34	769
1994	350	179	128	3	**	61	**	**	41	17	10	**	**	33	822
1995	355	168	92	6	**	63	**	**	37	12	12	**	**	46	791
1996	366	60	51	2	**	42	**	**	23	10	12	**	**	40	606
1997	314	68	33	1	**	13	**	**	20	13	0	**	**	22	484
1998	474	74	106	7	**	52	**	**	46	13	1	**	**	24	797
1999	357	71	75	5	**	79	**	**	39	10	2	**	**	26	664
2000	271	93	72	2	**	48	**	**	38	3	2	**	**	17	546
2001	149	94	52	1	**	21	**	**	26	10	0	**	**	106	459
2002	218	122	55	3	4	8	**	**	30	5	3	**	10	14	472
2003	257	78	43	11	1	25	**	**	35	46	2	**	12	21	531
2004	408	164	81	9	2	28	**	**	83	20	8	**	7	23	833

6. Táblázat ⁴⁰

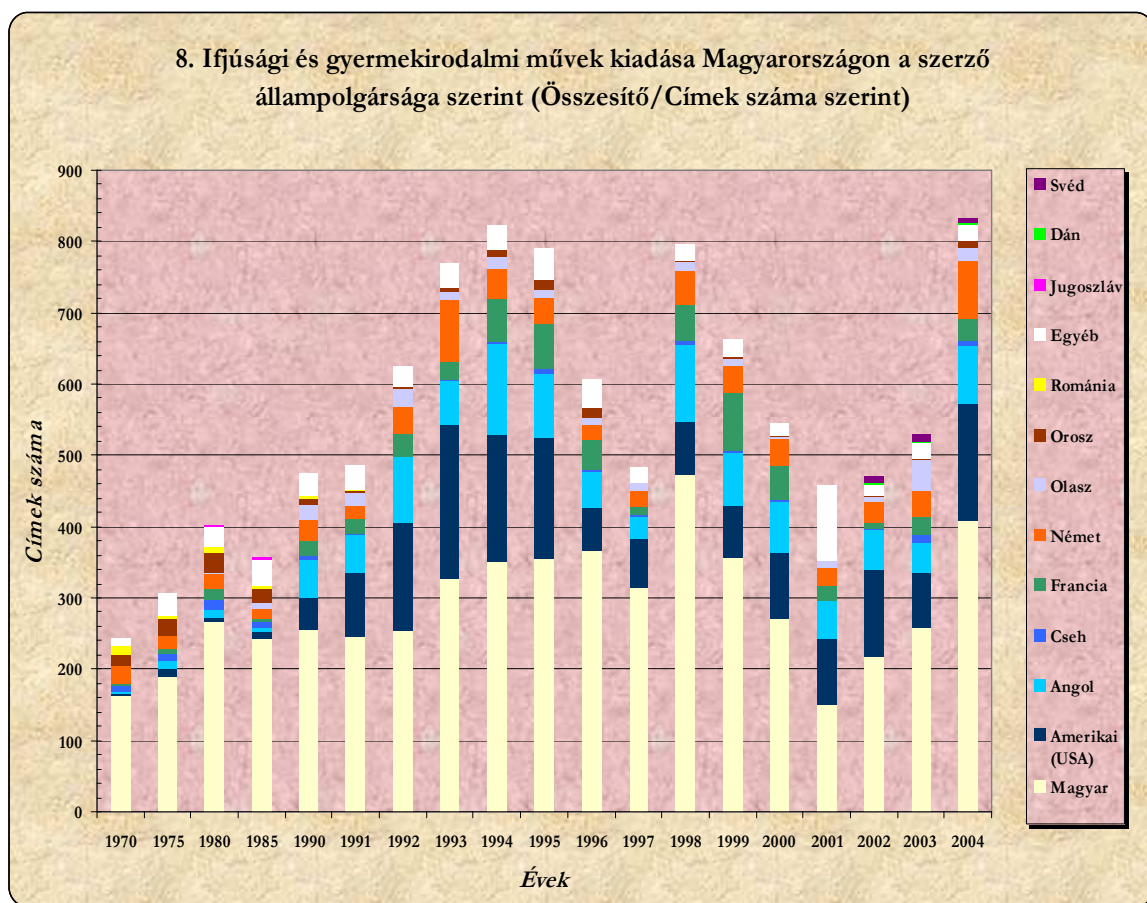
Az összesítő táblázatot tekintve a megjelent címek száma ugyanazt a tendenciát mutatja, amit már a címek száma szerinti ábra is mutatott.

A svéd könyvek 2002-ben jelentek meg a magyar gyermekkönyvpiacra. A lengyel, román, jugoszláv szerzők művei pedig a rendszerváltozást követően eltűntek. A legmeghatározóbbak a külföldi szerzők közül az amerikai, angol, német nemzetiségűek. A magyar szerzők munkái pedig a felét vagy még annyit sem teszik ki a kiadott gyermekkönyv címeknek.

1993-1996-os időszak és az 1998-as év a meghatározó, amikor sok gyermekkönyv jelenik meg. Mivel 1994 után a Móra vezető pozíciója megszűnt, a többi kiadónak is lehetősége volt egyre több igényes gyermekkönyvet kiadni. Ekkor vált erőteljesebbé az ismeretközlő munkák szerepe a gyermekkönyv piacon.

⁴⁰ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

A 2004-es adat pozitív jövőt sejtet. Lehetséges, hogy a jövőben marad ez az emelkedés, és sok-sok gyermekek számára készült igényes könyv jelenik meg.

41

⁴¹ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

4.4. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek a szerzők állampolgársága szerint, a példányszámok tekintetében

4.4.1 6 éven aluliak részére szóló művek, példányszám szerint

	Magyar	Amerikai(USA)	Angol	Cseh	Dán	Francia	Jugoszlávia	Lengyel	Német	Olasz	Orosz	Románia	Svéd	Egyéb	Összesen
1970	835	0	9	37	**	0	**	**	211	**	25	75	**	35	1227
1975	2068	50	40	166	**	27	**	**	224	**	20	19	**	210	2824
1980	1976	16	0	130	**	256	**	38	348	0	110	169	**	169	3212
1985	2348	288	49	240	**	0	**	**	428	**	245	5	**	126	3729
1990	3632	308	281	112	**	275	**	**	388	398	49	2	**	794	6239
1991	2040	933	335	0	**	44	**	**	398	235	0	1	**	271	4257
1992	1941	276	247	0	**	140	**	**	134	215	0	**	**	207	3160
1993	1699	759	139	8	**	162	**	**	454	109	25	**	**	98	3453
1994	1793	464	687	1	**	178	**	**	49	131	0	**	**	86	3389
1995	1928	669	195	0	**	223	**	**	81	61	0	**	**	85	3242
1996	646	216	42	0	**	113	**	**	22	41	20	**	**	151	1251
1997	303	182	33	0	**	0	**	**	0	9	0	**	**	13	540
1998	1049	227	21	0	**	0	**	**	50	15	0	**	**	35	1397
1999	741	49	69	10	**	22	**	**	43	24	0	**	**	29	987
2000	764	385	152	3	**	58	**	**	124	0	14	**	**	63	1563
2001	373	410	72	3	**	25	**	**	43	34	0	**	**	341	1301
2002	715	264	51	13	10	13	**	**	73	9	16	**	13	72	1249
2003	759	226	60	49	7	82	**	**	41	91	12	**	10	33	1370
2004	932	234	124	18	8	76	**	**	103	31	78	**	4	42	1650

7. Táblázat ⁴²

Mint ahogy a címek számánál már megfigyelhettük, a rendszerváltás éveiben (1990-ben) nagyon megugrottak a példányszámok, de utána folyamatos csökkenés figyelhető meg.

A jugoszláv, lengyel, román és svéd, dán szerzőkkel kapcsolatban ugyanazok állapíthatók meg mint az előző bekezdésekben.

A magyar szerzők műveit tekintve pozitívum, hogy általában a felét vagy annál több a magyar szerzők kiadásai a példányszámokat tekintve, mint a külföldi szerzőké.

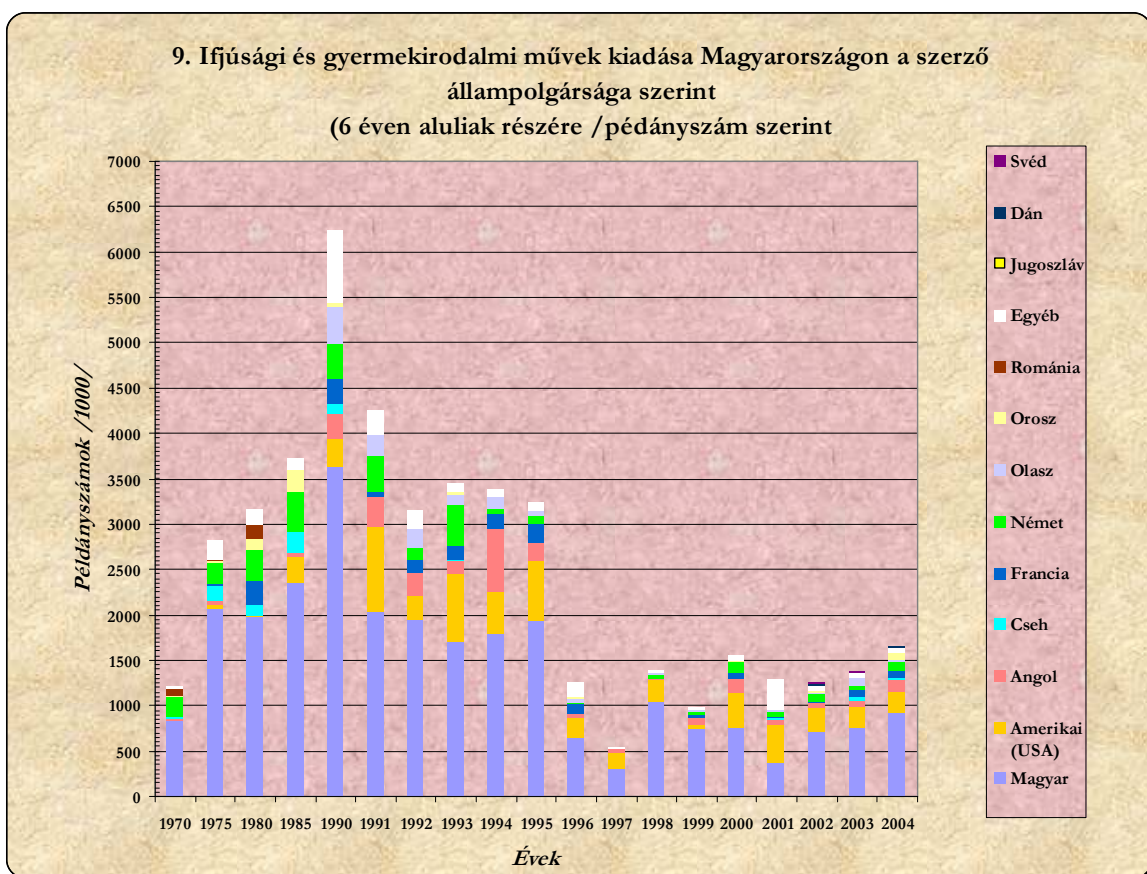
⁴² Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

De jelentősek az amerikai, francia, német szerzők műveinek példányszama is. Van néhány kimagasló érték is, például orosz nemzetiségű szerzőtől 2004-ben 5 cím jelent meg, és ez 78 ezer példányszámmal, tehát átlagosan egy könyv 15 ezer példányszámmal, míg ugyanebben az évben a magyar szerzők művei átlagosan 3-4 ezer példányban jelentek meg.

Ez a folyamatos csökkenés köszönhető annak, amit már említettem, hogy a kiadóknak egyre kevésbé éri meg a leporellókat, és színes, sok képpel teli, fényes papírra nyomtatott meséskönyvet előállítani, ha pedig nagyon drágán adnák, akkor nem venné meg senki.

Az 1997-es évben nagyon kevés kisgyermeknek szóló könyv jelent meg, mivel az azt megelőző években nagyon sok könyvesboltot bezártak, nem volt rá kereslet, de nemcsak az óvodásoknál volt ebben az évben visszaesés, hanem általában a gyermekkönyvek tekintetében. Magyarországon ekkorra fejeződik be a privatizáció.

1998-tól a óvodásoknak átlagosan 4375-ös példányszámmal jelennek meg a könyvek, és ez nem is nagyon akar változni.

43

⁴³ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

4.4.2. 6-14 évesek részére szóló művek példányszám szerint

	Magyar	Amerikai(USA)	Angol	Cseh	Dán	Francia	Jugoszlávia	Lengyel	Német	Olasz	Orosz	Románia	Svéd	Egyéb	Összesen
1970	2399	134	97	39	**	88	**	**	270	**	139	12	**	163	3341
1975	4873	351	575	47	**	312	**	**	688	**	443	25	**	566	7880
1980	7807	250	595	92	**	690	35	40	716	0	659	122	**	676	11682
1985	5633	498	194	79	**	134	20	30	201	**	254	36	**	108	7187
1990	3201	407	1012	4	**	428	**	**	217	206	45	5	**	351	5876
1991	1671	416	722	0	**	352	**	**	20	132	52	0	**	440	3805
1992	2189	2312	857	0	**	189	**	**	224	96	0	**	**	234	6101
1993	1340	2942	432	4	**	117	**	**	456	45	8	**	**	248	5592
1994	1135	2443	857	5	**	376	**	**	300	97	0	**	**	288	5501
1995	1213	1537	450	12	**	259	**	**	186	22	0	**	**	196	3875
1996	1466	377	765	30	**	130	**	**	71	22	14	**	**	107	2982
1997	1485	503	112	1	**	49	**	**	137	54	0	**	**	85	2426
1998	1919	290	514	26	**	172	**	**	257	29	5	**	**	80	3292
1999	871	464	262	17	**	233	**	**	106	10	7	**	**	42	2012
2000	294	83	163	3	**	86	**	**	46	7	0	**	**	7	689
2001	92	211	224	0	**	40	**	**	58	8	0	**	**	106	739
2002	137	203	259	0	**	19	**	**	66	5	3	**	29	18	739
2003	210	159	304	3	**	27	**	**	120	5	0	**	27	39	894
2004	252	138	119	8	**	21	**	**	141	5	9	**	12	3	708

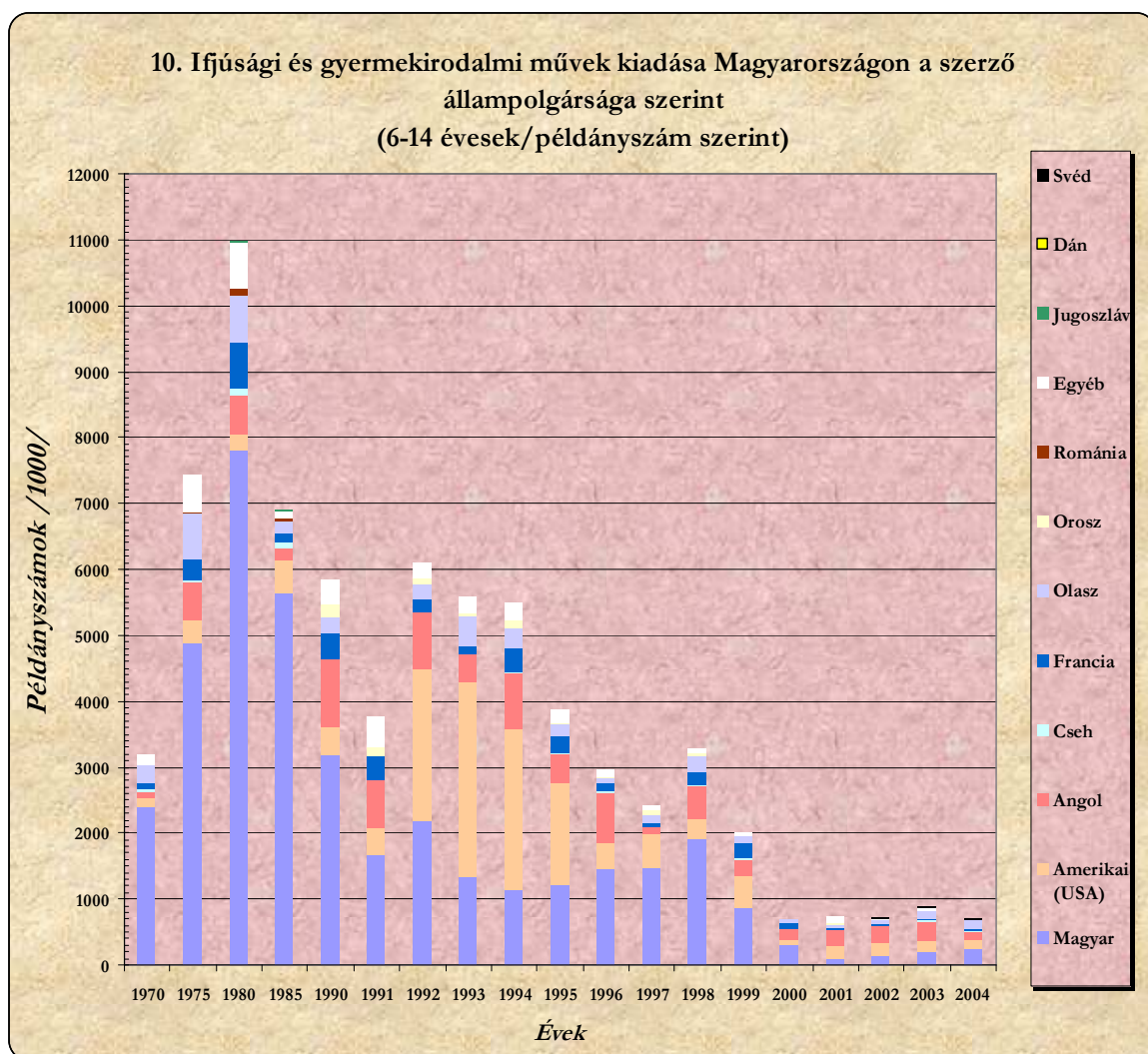
8. Táblázat ⁴⁴

Ennél a korosztálynál a példányszámok csökkenése már 1980 után elkezdődött, de az igazi nagy visszaesés 2000-től figyelhető meg, amikor harmadára esett vissza az általános iskolásoknak szóló művek példányszáma, és azóta stagnálást mutat. Érdekes, ha megnézzük 2000-től a német, és az angol szerzők műveinek példányszámát. A német kiadványok példányszáma folyamatosan nő, és az angol szerzők művei is úgy tűnik, növekszik egészen 2003-ig, de a 2004-es adat már visszaesést mutat, annak ellenére, hogy a címek tekintetében 2003 és 2004 között az angol szerzők tekintetében emelkedés figyelhető meg.

Az 1991-es példányszámviszaesés a rendszerváltás következménye. A könyvtárak részéről is egyre kevesebb volt az igény, nem tudtak annyi példányszámot rendelni, mint a rendszerváltás előtt, nem volt rá anyagi keretük. Igaz, hogy 1995-ben például a Soros alapítvány könyvtártámogatási rendszerét hozta létre, és 1995-től vezették be az állami könyvtámogatási

⁴⁴ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

rendszert is, de ezek is kevésnek bizonyultak ahhoz, hogy megállítsák a folyamatos példányszám csökkenést. A példányszámok tekintetében is a magyar mellett az angol, és amerikai szerzők műveinél kiemelkedőbb a példányszám.

45

⁴⁵ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

4.4.3. 14 éven felüliek részére szóló művek, példányszám szerint

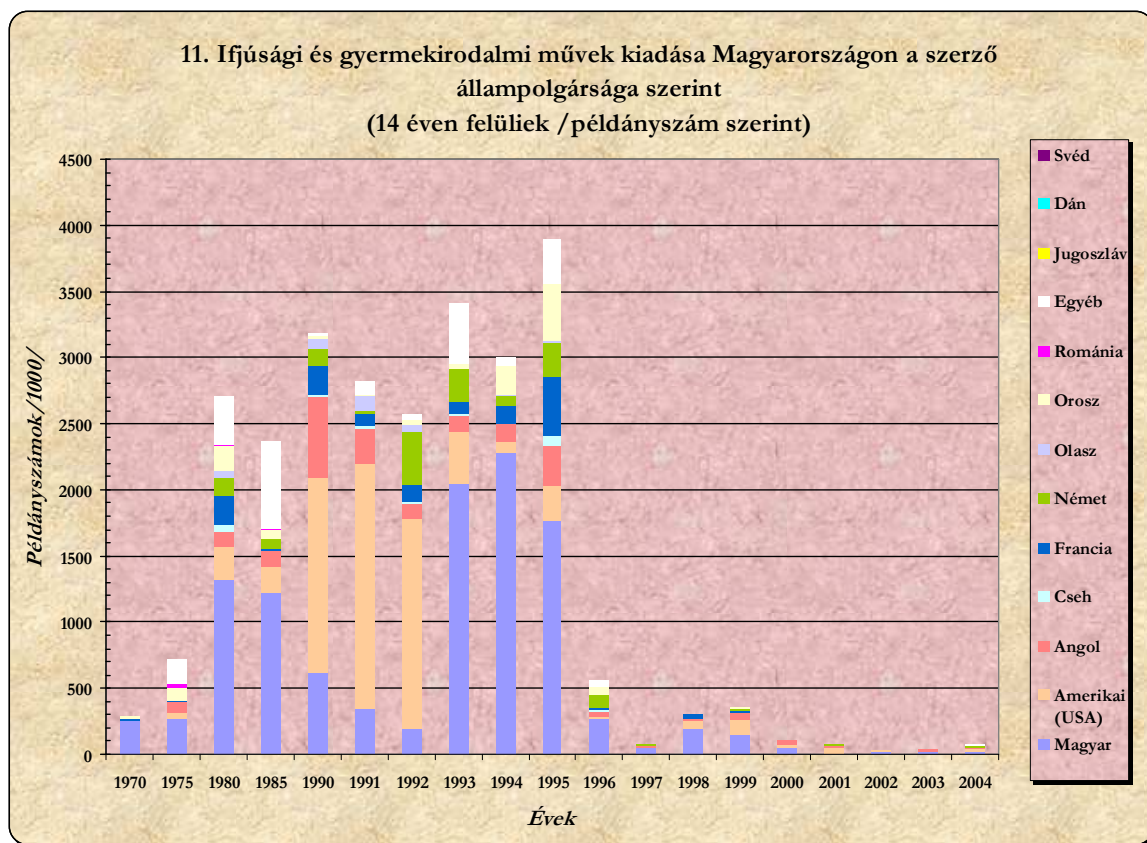
	Magyar	Amerikai(USA)	Angol	Cseh	Dán	Francia	Jugoszlávia	Lengyel	Német	Olasz	Orosz	Románia	Svéd	Egyéb	Összesen
1970	247	0	0	0	**	25	**	**	0	**	21	2	**	0	295
1975	273	43	80	0	**	10	**	**	0	**	100	30	**	187	723
1980	1316	253	115	55	**	214	**	100	145	45	190	15	**	361	2809
1985	1227	192	121	0	**	8	**	26	82	**	61	10	**	663	2390
1990	620	1476	605	20	**	219	**	**	129	67	27	0	**	16	3179
1991	345	1854	262	16	**	93	**	**	21	122	10	0	**	101	2824
1992	200	1582	110	16	**	131	**	**	399	50	40	**	**	51	2579
1993	2049	388	128	10	**	91	**	**	249	0	40	**	**	460	3415
1994	2284	77	135	10	**	136	**	**	69	5	226	**	**	62	3004
1995	1767	265	301	74	**	448	**	**	254	16	437	**	**	333	3895
1996	270	10	47	10	**	23	**	**	94	0	57	**	**	53	564
1997	55	0	12	0	**	0	**	**	2	1	0	**	**	6	76
1998	196	51	20	0	**	35	**	**	6	0	0	**	**	0	308
1999	151	106	52	0	**	15	**	**	22	0	5	**	**	9	360
2000	57	20	25	0	**	0	**	**	0	0	0	**	**	0	102
2001	1	56	3	0	**	5	**	**	4	0	0	**	**	3	72
2002	16	14	4	0	**	0	**	**	0	0	0	**	**	0	34
2003	18	5	16	0	**	0	**	**	0	0	0	**	**	0	39
2004	25	17	15	**	**	**	**	**	10	**	**	**	**	3	70

9. Táblázat ⁴⁶

A 14 éven felülieknek szóló műveknél a drasztikus példányszám csökkenés 1996-ban következett be, és azóta maradt is ezen a szinten, az elmúlt 4-5 évben pedig szinte eltűnni látszik a serdülőkorúak számára szóló munkák megjelenése a piacon. A francia, német, orosz szerzők művei szinte eltűnni látszanak már néhány éve, kivétel a német, mely szerzők 2004-ben 10 ezer példánnyal azért megjelentek a magyar piacokon. 1995 és 1996 között megközelítőleg 85%-al csökkent a példányszám a serdülőkorúak számára kiadott könyvek tekintetében. Ez az a terület, ahol nagyon nagy előrelépésre, és lelkes új írókra lenne szükség. Illetve, hogy a kiadók figyelve is egy kicsit jobban ráterelődjen erre a korosztályra, akik számára nagyon sok ismeretterjesztő könyvet, szépirodalmat lehetne kiadni. Véleményem szerint a kiadók többsége azért nem figyel oda erre a korosztályra, mert a 14 éven felüliek már egyre inkább érdeklődnek a felnőtteknek szóló könyvek iránt, és úgy gondolják, erre van

⁴⁶ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

szükségük. A könyvtárakban is az a tapasztalat, hogy az ilyen korú gyerekek már inkább a felnőtt olvasóba nézelődnek, és onnan választanak maguknak olvasnivalót. Az kérdés, hogy azért-e mert tényleg az érdekli őket, vagy esetleg meg akarnak felelni a kortárscsopornak, és túl „gyerekesnek” találják a gyermekolvasóba bemenni, ahol az óvodásoktól kezdve a kisiskolásokig mindenki megfordul. De az is lehet, hogy nagyon is érdekelné őket olyan könyvek, amik kifejezetten nekik szólnak, az ő nyelvükön, az ő problémáikról szóló művek, csak mivel szinte nem létezik ilyen a könyvpiacra, így más megoldást választanak. Erre a választ csak akkor tudhatjuk meg, ha megfelelő mennyiségű, az ifjúság számára készült mű fog születni a jövőben.

47

⁴⁷ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

4.4.4. *Összesítő táblázat minden korosztályra vonatkozóan, példányszám szerint*

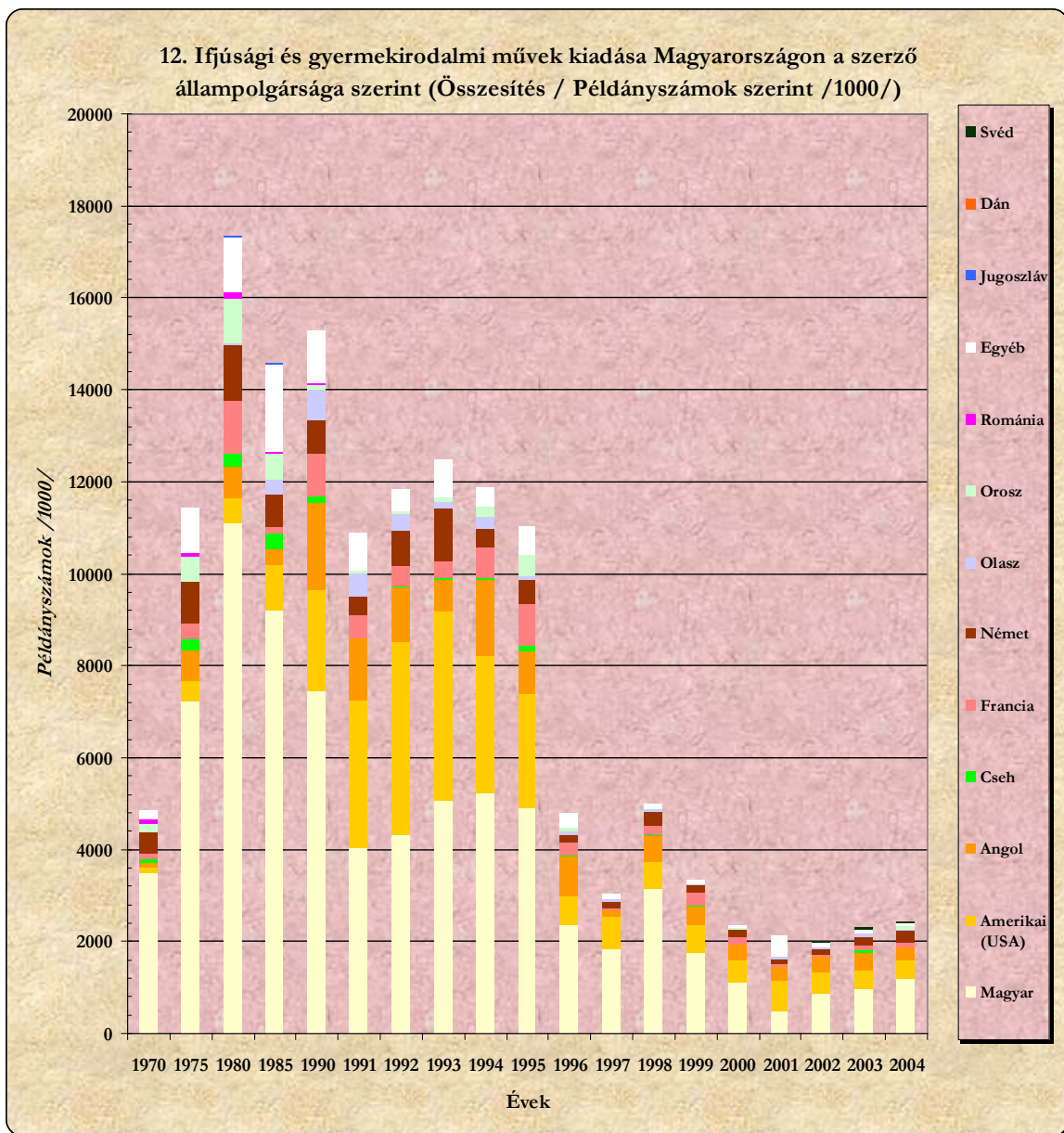
	<i>Magyar</i>	<i>Amerikai(USA)</i>	<i>Angol</i>	<i>Cseh</i>	<i>Dán</i>	<i>Francia</i>	<i>Jugoszlávia</i>	<i>Lengyel</i>	<i>Német</i>	<i>Olasz</i>	<i>Orosz</i>	<i>Románia</i>	<i>Svéd</i>	<i>Egyéb</i>	<i>Összesen</i>
1970	3481	134	106	76	**	113	**	**	481	**	185	89	**	198	4863
1975	7214	444	695	213	**	349	**	**	912	**	563	74	**	963	11427
1980	11099	519	710	277	**	1160	35	178	1209	45	959	137	**	1206	17534
1985	9208	978	364	319	**	142	20	56	711	326	560	51	**	1897	14632
1990	7453	2191	1898	136	**	922	**	**	734	671	121	7	**	1161	15294
1991	4056	3203	1319	16	**	489	**	**	439	489	62	1	**	812	10886
1992	4330	4170	1214	16	**	460	**	**	757	361	40	**	**	492	11840
1993	5088	4089	699	22	**	370	**	**	1159	154	73	**	**	806	12460
1994	5212	2984	1679	16	**	690	**	**	418	233	226	**	**	436	11894
1995	4908	2471	946	86	**	930	**	**	521	99	437	**	**	614	11012
1996	2382	603	854	40	**	266	**	**	187	63	91	**	**	311	4797
1997	1843	685	157	1	**	49	**	**	139	64	0	**	**	104	3042
1998	3164	568	555	26	**	207	**	**	313	44	5	**	**	115	4997
1999	1763	619	383	27	**	269	**	**	170	34	12	**	**	82	3359
2000	1115	488	340	6	**	144	**	**	170	7	14	**	**	70	2354
2001	466	677	298	3	**	70	**	**	104	42	0	**	**	449	2109
2002	868	481	314	13	10	32	**	**	139	14	19	**	42	90	2022
2003	987	390	380	52	7	109	**	**	161	96	12	**	37	72	2303
2004	1209	389	258	26	8	97	**	**	254	36	87	**	16	48	2428

10. Táblázat ⁴⁸

Összegzésképpen csak annyit tudnék elmondani, hogy Magyarországon a rendszerváltozást követően a példányszámok folyamatosan csökkentek, a legnagyobb visszaesés 1996-ban következett be, amikor 56%-al esett a kiadott könyvek példányszáma. 2000-től pedig úgy néz ki megállt a csökkenés, és egy-két milliónál állt be hazánkban kiadott gyermek- és ifjúsági könyvek összpéldányszáma. A folyamatos áremelkedés, a nyomdai előállítási költségek növekedése, az a tény, hogy a közkönyvtárak gyakorlatilag minden könyvből csupán egy példányt tudnak beszerezni, ez mind hozzájárult ahhoz, hogy ilyen alacsony példányszámban jelennek meg könyvek ma Magyarországon.

⁴⁸ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

Még egy pozitívumot szeretnék kiemelni, mégpedig, hogy 2001-től egyenletes emelkedés figyelhető meg a magyar szerzők könyveinek példányszámában. Igaz nem jelentős emelkedés, de mégis előremutató.

49

⁴⁹ Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989 ; Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005

5. A magyar gyermekkönyvek PR-ja napjainkban

A gyermekkönyvek Nemzetközi Tanácsának Magyarországi Egyesülete, az IBBY Hungary a szervezet ötvenedik születésnapja alkalmából 2002 tavaszán tartott jubileumi találkozásán Békés Pál elnök beszélt az elmúlt év eredményeiről, a magyar gyermekkönyv nemzetközi ismeretségéről és a jövőbeli tervekről, lehetőségekről. Az 1952-ben, Zürichben a hidegháború alatt alakult világszervezet alapcéljának tekinti, hogy politikamentes gyermekkönyvek révén mozdítsa elő a nemzetek közeledését. Ezt több fontos esemény is szolgálja:

- Andersen április 2.-ai születésnapja alkalmából évente megrendezett nemzetközi gyermekkönyvnap
- Az IBBY ajánlólista nyertes könyveiből válogatott két vándorkiállítás
- Április 10.,. és 14. között megtartott gyermek-könyvvásár. Az utóbbival párhuzamosan ünneplik Olaszországban a magyar kultúra évét

„Az illusztrációk különösen fontosak a kisgyermek számára, illetve azokon a nemzetközi fórumokon, ahol a nyelvet nem ismerők elsősorban a külső megjelenés alapján alkotnak képet a kiadványokról.” – fejtette ki Sárkány Győző és Rényi Krisztina a Magyar Illusztrátorok Társasága nevében. Örömmel nyugtázta az ezredforduló utáni kedvező fordulatokat. Ugyanis 2001-es felmérések szerint a könyvek 20-22, a színházi előadásoknak pedig 25 százaléka szól a gyerekekhez, s egyre több az igényes gyermekrendezvények száma is.⁵⁰

5.1. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál és a Könyvtáros Klub (1994–2005)

A Könyvtáros Klub 1994-ben alakult meg. A Klubot a Tabula Ráza Bt. szervezte meg, és helyszínül pedig a Budapesti Kongresszusi Központot jelölték meg, ahol a fesztivál teljes időszakában programokat szerveznek. A fesztivál általában 3-4 napos szokott lenni. A Könyvtáros Klubnak kezdettől fogva alap gondolata az volt, hogy a programokban is minél több, könyvtárosokat érintő, és általuk szervezett program, előadás, konferencia kerüljön megszervezésre. Így 1995-ben először került sor a Magyar Periodika Kör rendezvényeire, majd könyvrestaurálással, állagmegőrzéssel foglalkozó konferenciára, illetve az Országos Idegennyelvű Könyvtár kiállítására, programjaira. Nagyon változatos programokkal várják minden évben az érdeklődőket. Filmvetítés, színház, fotó és poszter-kiállítások, felolvasóestek, vitafórumok, dedikálás stb.

⁵⁰ Kiss Eszter Veronika: *Gyermekkönyvek reneszánsza = Magyar nemzet*, 2002. ápr. 4. / p. 17.

A rendezvények sikerét bizonyítja, hogy az MKKE (A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése) 1995 és 2006 között évről évre megújította a szerződést a Könyvtáros Klub megszervezésére vonatkozóan. Ebben az időszakban a fesztivál látogatottsága jelentősen nőtt. Például 1997-ben a 2000 főt is meghaladta.⁵¹

Néhány program, ami már visszatérő esemény a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon:

- ~ Dedikálás, pódiumbeszélgetés, felolvasás, szimpózium, könyvbemutató, kiállítások.
- ~ Az európai elsőkönyvesek rendezvénye az Elsőkönyvesek Fesztiválja (a rendezvénynek köszönhetően, az eddig bemutatott több mint 60 tehetséges ifjú szerző közel egyharmadának van ma már magyar nyelvű könyve, és más országokban is folyamatosan fordítják a műveiket.)
- ~ Minden könyvfesztiválnak van egy díszvendége, és egy országa (például: Németország, Frankfurt/2003/, Lengyelország/2004/, Franciaország/2005/, Oroszország/2006/).
- ~ Születésnap irodalmi szalon: az ötven, hatvan, hetven, nyolcvan, kilencven évet megért alkotókat ünneplik
- ~ Rendezvényeivel részt vesz a Magyar Fotográfusok Háza, és a Magyar Illusztrátorok Társasága is a rendezvénysorozaton
- ~ A Könyvfesztiválon adja át a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése az Év Kiadója, és Az Év Kereskedője megtisztelő címet, mellyel a könyveket népszerűsítik
- ~ Itt kerül átadásra a legjobb oktatást szolgáló könyvnek, és CD-nek a Budai-díj, amit Budapest főpolgármestere ad át minden évben.
- ~ 1994-től kezdve külön standot kapott a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) és az Országos Széchenyi Könyvtár. 2003-ban például előadás hangzott el a következő témákban: könyvtárosok képzése, gyermekkönyvtárosok helyzete, tankönyvkiadással stb.
- ~ Itt kerül átadásra minden évben Az Év Gyermekkönyve-Díj átadására is.

A 2004-es fesztivál az elemzések szerint nem érte el kellő képen a célját, és nem úgy sikerült, ahogy a szervezők azt eltervezték. Kevés volt a látogató, ez köszönhető annak, hogy egyre kevesebb ember olvas egyre többet, és a könyvkiadás piacában csökkent a szépirodalom részesedése. Az átlagos példányszámokat tekintve is csökkenés volt megfigyelhető, ami azóta is tart, kivételek talán a nagy sikerkönyvek.

⁵¹ Teveli Judit: Még egyszer a Budapesti Nemzetközi és a Könyvtáros Klub első tíz évéről = TMT, 2004, pp. / 36-39.

Úgy tűnik, hogy 2003-ban megtorpant a könyvszakma annak ellenére, hogy Magyarországon a könyvek átlagára 6-7 euró volt abban az évben, ami még kedvező volt európai viszonylatban. A szakértők szerint a 21. században már egyre inkább telítődni látszik a piac, míg 2002-ben a könyvpiaci forgalom 17%-al nőtt, addig 2003-ban ez már csak 5% volt. A szépirodalommal ellentétben az ismeretterjesztő irodalom kapcsán pont ellentétes tendencia figyelhető meg. A gyermek- és ifjúsági irodalom területén is visszaesésről beszélhetünk, kivéve azon időszakot, amikor a Harry Potter sorozatok betörték Magyarországra.

Különös jelenséget is meg lehetett figyelni az utóbbi években, a magyar könyvkiadásban a gyermekirodalommal foglalkozó szerzők nyugati álnéven adják ki műveiket legtöbbször A XI. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál még azzal is próbálta csábítani az érdeklődőket, hogy a belépőjegy ára levásárolható volt. A 2005-ös év Könyvfesztiváljáról az mondható el, hogy 1600 négyzetméteren 550 hazai és külföldi kiállító volt jelen.⁵²

A 2005-ben 149 regisztrált piacvezető könyvkiadó képviselte a könyvkiadás összforgalmának 90%-át, és egyre nagyobb számot tesznek ki a külföldi tulajdonban lévő könyvkiadók magyarországi piaci részesedései.

Év	Címek száma	Átlag példányszám	Értékesítés(Ft)
1989	7 599	14 300	nincs adat
1990	7 464	15 200	nincs adat
1991	7 210	12 700	nincs adat
1992	7 629	10 600	nincs adat
1993	8 458	8 500	nincs adat
1994	9 383	7 500	nincs adat
1995	9 749	7 200	nincs adat
1996	8 835	5 900	nincs adat
1997	8 941	5 900	24 434 000 000
1998	10 626	4 400	29 997 000 000
1999	9 731	4 600	33 477 000 000
2000	8 986	3 900	38 642 000 000
2001	8 837	3 690	45 742 293 000
2002	9 990	4 458	53 604 202 000
2003	9 205	3 544	56 871 989 000
2004	11 211	2 857	58 194 650 000

11. Táblázat ⁵²

⁵² Kerekes Tamás: XI. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál 2004 = Antropos.hu kulturális online magazin

<http://www.antropos.hu> A cikk pontos elérési címe:

http://www.antropos.hu/index.php?megnyitando=ajanlo/esemenyek/015_konyvhet/konyvhet.html

2004-ben az összforgalom közel 26%-a, több mint 2%-kal haladta meg a 2003. évit. Az átlagpéldányszám drasztikus csökkenése összefüggésbe hozható az olvasni vágyók körének csökkenésével, a fogyasztói árak emelkedésével. Az költségnövekedés mögött a fogyasztói ár emelkedése figyelhető meg, illetve, hogy a könyvkiadók rezsiköltsége is növekedett, a nyomdaköltségek is egyre magasabbak. Emellett a könyvek minőségében pozitív irányba történt elmozdulás. Szébbek lettek a könyvek, igényesebbek a grafikai, és nyomdatechnikai kivitelezések. Az árak emelkedéséhez az is hozzájárult, hogy tematikájában magasabb minőségű könyvek aránya nőtt (pl.: gazdagon illusztrált művészeti, történeti könyvek stb.)

A 2004-es 58 194 650 000 Ft-os könyvforgalom ráadásul számos ármérséklő hatás ellenére alakult így. A központilag előírt áfa-csökkenés, különböző kedvezményes akciók a társadalom különböző csoportjai számára, klubrendszerben lévő árkedvezmények.

Az elmúlt 2-3 évben a könyvkiadás tematikusan is átrendeződött. Növekedett a közoktatásban használt, illetve a művészeti könyvek részaránya. Emellett csökkent az ismeretterjesztő, tudományos, szépirodalmi, gyermek- és ifjúsági könyvek, szakkönyvek, lexikonok, szótárak iránti igény. A legdinamikusabban a CD-ROM-piac fejlődött. 2004-ben az előző évhez képest 37%-os növekedés következett be.

Magyarország az egy főre jutó könyvvásárlás tekintetében továbbra is a világ élvonalába tartozik.

„Magyarország lakossága az egyik legolvasottabb, és olvasottságában az egyik legműveltebb nemzet Európában.”

A Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivált a Független Kiadók Szövetsége (IPA=International Publishers Association) rangsorolása szerint a világ húsz legfontosabb könyvvására között tartanak számon.⁵³

A 2005-ös könyvfesztivál fő célja a kortárs irodalmi alkotások bemutatása és közreadása volt. Közel 500 kiállító mutatta be könyvtermését, ebből kétszáz magyar. Több mint 45 000 kiállított kötet volt, és négyszáz könyvújdonság. A legtöbb kiadó 20%-os kedvezménnyel árulta könyveit. Lehet, az árkedvezmények köszönhetően, de lehet a gazdag kulturális programoknak köszönhetően, de hatvanezer regisztrált látogató volt.

A programok közül néhányat említenék csak meg:

- ~ Szakmai előadások (pl. kiadók és könyvtárak kapcsolatáról)
- ~ Nagy Könyv mozgalom száz kedvenc könyvének címe itt került nyilvánosságra

⁵³ Garáné Bardóczy Irén: XII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál = Magyar Grafika, 2005, 4.sz., / pp. 21-22.

~ Az Elsőkönyvesek fesztiválján húsz elsőkönyves mutatkozott be

Nagyon nagy volt a tömeg, már tavaly is, a Kongresszusi Központot kinőni látszik a Könyvfesztivál. A kiállítás, és árusítás együtt működött, így néha a vásárlók akadályozták a nézelődőket.⁵⁴

Idén ismét nagyszabású rendezvényt szerveznek, a belépőjegy ára most is levásárolható (500 Ft), több mint kétszáz irodalmi és szakmai program kerül megrendezésre.

Többek között például pódiumbeszélgetés hangzik el *Most Te is beolvashatsz! A Nagy Könyvgyerekkönyvtáros szemmel* címmel az MKE Gyermekkönyvtáros szekciójának szervezésében.

Zentai Péter László A Magyar könyvkiadók és Könyvterjesztők Országos Egyesületének elnöke a jövőre vonatkozóan megfogalmazott néhány gondolatot. Szerinte nagyon fontos a középiskolás korosztály, az egyetemisták, főiskolások, és a pedagógusok kulturális támogatása. A Nemzeti Kulturális Alapprogramnak több járulékot kellene adni, nem pedig elvonni. A 12%-os adókulcsot pedig csökkenteni kellene 5-6%-ra, és eltörölni a könyvkiadást terhelő 1%-os járulékbefizetési kötelezettséget. Fontosnak tartja, hogy emelkedjenek a szerzői honoráriumok, a könyvkiadást fokozottabban kellene reklámozni, és kedvezményesebb kamatokat kellene biztosítani számukra. Célul tűzte ki a magyar fiatalok olvasási készségének és képességének az erősítését a Magyar Olvasási Közalapítvány létrehozásával.⁵⁵

5.2. Az Év gyermekkönyve-díj

Az Év Gyermekkönyve díjat az IBBY Magyar Szekciója ítéli oda az előző év legjobb, legsikeresebb új magyar gyermekkönyveinek, illetve azoknak, akik kiemelkedőt nyújtottak a gyerekeknek szóló irodalom, illusztráció, könyvkiadás valamely részterületén.

A díjazás célja a magyar gyermekirodalom kiemelkedő alkotóinak elismerése és elismertetése. Az IBBY célja, hogy a gyerekeket világszerte irodalmi és művészeti értelemben magas színvonalú könyvekhez jutassa, elősegítse a minőségi gyermekkönyvek kiadását és terjesztését, ösztönözze a gyermekirodalommal kapcsolatos kutatást, tudományos munkát. 1953-ban alakult Zürichben az IBBY, és ma már a világon több mint hatvan Nemzeti Szekciója van. Az IBBY kormányzatoktól független szervezet, mely hivatalosan is helyet kapott az UNESCO és az UNICEF szervezetében. Kapcsolatot tart fenn sok nemzetközi szervezettel, a világon működő valamennyi gyermekkönyv-intézettel.

⁵⁴ Garáné Bardóczy Irén: XII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál = Magyar Grafika, 2005, 4.sz., / p 23.

⁵⁵ Lafferton Kálmán: A magyar könyvkiadás tükre = Új könyvpiac, 2003. 04. 16.

Kiállítóként jelen van a Bolognai Nemzetközi Gyermekkönyvvásáron és más nemzetközi könyvseregszemléken is. Az IBBY kétévenként kongresszusokat szervez, melyeknek vendéglátója minden évben más-más Nemzeti Szekció Országáa.

A díjazottak:

- ~ 2001. év díjazottjai: Sziij Ferenc: *Szurokberek királyfi*, Roskó Gábor illusztrátor, Székely Éva az olasz gyermekirodalom fordításaiért, a Móra Kiadó *Az én könyvtáram* - sorozatért kapott elismerést, valamint életmű-díjban részesült Dr. Komáromi Gabriella gyermekirodalom-történész.
- ~ 2002. év díjazottjai: Darvasi László: *Trapiti*, Lugosi Viktória: *Hümmögő*, Papp Gábor Zsigmond: R. L. Stevenson: *Gyermekkert* című könyv fordításáért, Keresztes Dóra illusztrátor, valamint a Szalay Könyvkiadó ismeretterjesztő könyvsorozataiért.
- ~ A 2003. év díjazottjai: Varró Dániel: *Túl a Maszat-hegyen*, Böszörményi Gyula: *Gergő-könyvek*, Bárd Johanna és Rényi Krisztina Feuer Mária: *Sárkánymese* című könyvéért, Elek Livia illusztrátor és a Minerva Nova Kiadó a Jonatán Könyvmolyképző és a Jonatán Modern Könyvtára sorozatért.
- ~ 2004. év díjazottjai: Lackfi János: *A buta felnőtt* című verseskönyve (Kalmár István rajzaival - Móra Könyvkiadó); Tótfalusi István *Henning Mankell* műveinek fordításáért (Békés Rozi rajzaival - Móra Könyvkiadó); Szegedi Katalin és Kállai Nagy Kriszta illusztrátorok ; Boldizsár Ildikó *Mesepoétika* című könyvéért (Horváth Andrea illusztrációival - Akadémiai kiadó)
- ~ A 2005-ös év díjazottjainak, a 2006. április 20.–23. között megrendezett XIII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon adják át a díjakat, a nyertesek még nem ismertek.⁵⁶

5.3. Olvasás Éve rendezvénysorozat

Az országos akcióorozatot, az Olvasás Évét elsőként a Nemzeti Kulturális Alapprogram hirdette meg már 2000 januárjában, de a terv az volt hogy 2000 szeptemberében indul. Ennek köszönhetően az NKA Könyvtári Kollégiuma három éven át finanszírozott ilyen jellegű programokat. A legnagyobb feladatot a szervezésben a könyvtárosok vállalták magukra, de azért mindig akadt segítségük. Néhány példát említve:

⁵⁶ Az Év Gyermekkönyve–Díj 2004. díjazottjai = Litera Budapesti könyvfesztivál <http://www.litera.hu> az irodalmi portál. A cikk pontos elérésének címe: <http://www.litera.hu/object.ccbdb95b-e880-4695-bc7d-b916e35657a2.ivy>

- ~ Arató Antal könyvtárigazgató ötlete alapján a „Keresd a könyvtárban! Olvass velünk!” címmel meghirdetett program Fejér megye felső tagozatos tanulói számára jött létre. És végül egy hat hónapig tartó a Fejér Megyei Hírlappal közösen szervezett olvasási, művelődési- és helytörténeti könyvtárhasználati vetélkedősorozat lett, közel 300 iskola 1500 diákjával, pedagógusaival, szüleivel.
- ~ Sopron Városi Könyvtára a helyi internetezők körével összefogva a számítógép mellől szólította el a gyerekeket. Egy magyar népmese elolvasásához kapcsolódó rajzot kellett elkészíteni, majd azt hagyományos postai úton továbbítani. 2500, a Kárpát medencében élő magyar diáktól származó alkotásokat az interneten is elérhetővé tették.
- ~ Tiszakécske Városi Könyvtárában 2002. november 28-án a „mesevarázsló délután” keretében nem első alkalommal ítelték oda a „Városi mesemondó” címet az arra érdemes szülőnek, nagyszülőnek, pedagógusnak.

2001. június 7-én Pokorni Zoltán oktatási miniszter a 72. Könyvhét megnyitása alkalmából jelentette be az Olvasás Évének az Angliából átvett, ígéretes rendezvénysorozat megindítását. 2001. júniustól, 2002. júniusig terjedő időszakban még soha nem látott számmal jelentek meg közlemények, cikkek, publikációk az írott, és elektronikus médiában az olvasással, a könyvtárakkal, könyvkiadással kapcsolatosan. Rengeteg helyi közösségbe eljutott, hogy a betűszeretet, élvezetes és értő olvasás a szülők, gyerekek, pedagógusok, könyvtárosok, könyvkiadók, szerkesztők és írók közös gondja, feladata, mely nem ér véget az általános iskola alsó, sőt a felső tagozatában sem, illetve, hogy az ezt eldöntő folyamatok már az iskolás kor előtt jelen vannak. És kihangsúlyozódott, hogy a család, óvoda, iskola, könyvtár, média, könyvkiadás összefogása, együttműködése a jövőnk érdekében elkerülhetetlen.⁵⁷

A szentendrei Pest Megyei Könyvtár 2001 tavaszán az Olvasás Évének jegyében pályázatot hirdetett 10-14 éves fiatalok számára, hogy írjanak olvasmányaikról élménybeszámolókat, olyan szépirodalmi alkotásokról, amiket szívesen ajánlanának más gyerekeknek is. 51 településről 200 pályamű érkezett, melyeket Nagy Attila olvasókutató, és a Magyar Olvasástársaság elnöke értékelt. A kiemelkedőbb alkotásokból összeállították egy könyvrevalót, és kiadták 2002-ben. Felsorolásszerűen a pályázók további könyvajánlásai is megtalálhatók benne. Egyaránt vannak klasszikus, és kortárs szerzőktől származó művek,

⁵⁷ Nagy Attila: Háttal a jövőnek?(Tennivalók az olvasás éve után) = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2002, 12.sz. / pp. 29-31.

magyar és külföldi szerzőktől is. Sokan azzal kezdik beszámolójukat, hogy korábban nem szerettek olvasni, de az adott könyv megszerettette velük az olvasást. Ez sokkal hatásosabb, mintha a felnőttek ajánlanák a műveket, a gyerekek jobban elfogadják a kortársaktól az ajánlást.⁵⁸

Néhány ajánlás, előretekintés, hogy hogyan lehetne még jobban fejleszteni az olvasási kultúrát, és milyen feladatok várnak még a társadalomra, néhány külföldi követendő pozitív példával:

- Pedagógusképzés

- ~ A szövegértés fejlesztése minden tantárgy részévé kellene, hogy váljon. Az olvasásfejlesztést minden oktatott tárgyban folyamatos, az iskoláztatás egész idejére kiterjedő feladattá kell tenni. A leendő pedagógusokat erre módszertanilag fel kell készíteni.
- ~ Ha a gyereken segíteni szeretnénk, akkor a szülőn is kell! Ugyanis az olvasási attitűdök a családban alakulnak ki. A szülőket az óvodán, iskolán, könyvtárakon keresztül lehet elérni. A család tájékozottságát, felelősségtudatát már az óvodákon, alsó tagozatos pedagógusokon, a gyerek- és iskola könyvtárosokon keresztül is fejleszteni kellene.
- ~ Lazítani lehetne a mereven irodalomtörténet középpontú tanterveken. Be kellene emelni a tantervekbe a kortárs értékes, magyar és európai műveket.
- ~ Akkreditációs továbbképzésre lenne szükség, amely 25 kortárs ifjúsági művet ismertetne.
- ~ A gyermekirodalom című tantárgy legyen kötelező a pedagógusok és könyvtárosok alapképzésében, az eddigi hiányokat, pedig posztgraduális képzésekkel pótolják.

- Közzolgálati televíziók

- ~ Finn példa bizonyítja, hogy ha a tv-ben vetített filmek feliratosak, az hatékony olvasástanítási eszköz, és az idegennyelv tanulást is serkenti.
- ~ Gyermek- és ifjúsági regények filmváltozatának bemutatása alkalmával pályázatot lehetne kiírni a gyerekeknek a film és a könyv összehasonlítására. Ajánlókat írhatnának a gyerekek iskolatársaiknak, hogy miért érdemes elolvasni a művet amellet, hogy megnézik a filmet.

⁵⁸ Tóth Andrea: Olvastad már? Könyvajánlások gyermekszemmel = Könyv Könyvtár Könyvtáros, 2002, / pp. 59-60.

~ A közszolgálati csatornáknak kötelezővé kellene tenni évi 1-2 klasszikus/kortárs magyar és európai irodalmi mű filmre vitelét.

- Könyvkiadás: 1995 és 2000 között radikálisan csökkent a gyermek- és ifjúsági könyvek kiadása attól függetlenül, hogy a címeiket, és a példányszámokat nézzük-e. A könyvkiadás ügyéért együttes felelősségvállalás kellene az OM, NKÖM, GYISM minisztériumok, és a Nemzeti Kulturális Alapprogram részéről.

~ Népszerű, jól olvasható, illusztrált kiadásokat kellene készíteni klasszikusainkból. (Átírva a régies kifejezéseket a mai gyerekek számára érthető formára.)

~ A három minisztérium támogatásával kiadhatnának egy olyan könyvsorozatot, amely a kezdő olvasóknak készült. Igényes tartalommal, vonzó külsővel, nem túl nehéz, és nem túl sok olvasnivalóval. Hiány van a dokumentumpiacon a 10-20 oldalas klasszikus vagy értékes kortársi szövegeket közlő, illusztrált, nagy betűs könyvecskék, melyek sikerélményt jelentenének a 6-10 éves gyerekeknek, akik még akkor tanulnak olvasni.

~ A kötelező, ajánlott, olvasmányok listájának kibővítése elengedhetetlen lenne. És ha egy művet arra ítélnék, hogy az iskola falai között a helye, akkor az iskolák, könyvtárak számára megfelelő példányszámban azt hozzáférhetővé is kell tenni.

- Könyvtárak

~ Legsúlyosabb a helyzet a kistelepüléseken, ahol az utóbbi időben nagyon sok könyvtár bezárt, vagy csökkentett nyitva tartással működnek, és nem tudják a friss irodalmat beszerezni.

~ Legalább az alsó- és középfokú oktatáshoz tartozó műveket az iskolai és közkönyvtárak számára kedvezményes áron kellene beszerezhetővé tenni.

~ Hollandiában a Kulturális Minisztérium jelentős összeget áldoz évente a hazai kortárs szépirodalom népszerűsítésére (6 millió gulden/év). Ezt a példát Magyarország is követhetné.

~ Az 1993-as oktatási törvény a tanulói csoportok számához igazította a könyvtáros tanárok státuszát, de ez még nem egészen valósult meg, mivel 2001-2002-ben is állásokat megszüntettek, és nem létrehoztak.

Összegezve az Olvasás Éve rendezvények sikerét, azt lehet elmondani, hogy nem kellene elfeledkezni róla, és hasznosítani belőle néhány dolgot, a létrejött és tervezett ötleteket össze

kellene gyűjteni, és néhányat megvalósítani.⁵⁹ Mindenképpen volt pozitívhatása is a rendezvényeknek, ezt támasztják alá a debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárának beiratkozott olvasóinak adatai is. Igaz ezen adatok alakulásában más tényezők is közrejátszottak, mint például a külföldről beáramló gyermekkönyvek, de azért az Olvasás Éve is közrejátszott ebben. 2003-ban volt a legtöbb beiratkozott olvasó, összesen 3507-en. Ellenpélda is van, az általam vizsgált másik könyvtárban, a hajdúnánási Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtárban 2000-től folyamatos csökkenés figyelhető meg a beiratkozott olvasók számában, egészen 2004-ig.⁶⁰

5.4. A Nagy Könyv rendezvénysorozat és a gyermekkönyvek

2005 tavaszán a Magyar Televízió (MTV) és a Könyvtárellátó Kht. összefogásával, a Nemzeti Kulturális Alapprogram, és az Országos Rádió- és Televízióegyesület támogatásával született meg a Nagy Könyv programsorozat. Három fordulóból állt. 2005. március 1-je, és április 23-a között, magyar és külföldi regényekre lehetett szavazni interneten, telefonon, szavazólapon. Ennek eredményeként született meg a top 100-as lista Több mint 393 ezer szavazat érkezett be. A nyári forduló április 24-től, június 11-ig tartott. Ekkor majd kétmillió szavazat segítségével megszületett a top 12-es lista. Október 1-ével indult az őszi forduló. Ekkor a top 12-be jutott regények kampányfilmjeinek bemutatására került sor, és a közöttük való versengésre.⁶¹ Az MTV nézői, november ötödikéig, minden szombaton megismerkedhettek két-két versenyfilmmel, amelyeket egy-egy neves, népszerű magyar személy képviselt. A szavazatok alapján a top 12-ből 6 regény jutott tovább a középdöntőbe. Ott már (nov.24 – dec.1) hármasával mérték össze erejüket a művek. December 15-én pedig csupán három regény küzdött meg a Nagy Könyv címért.⁶²

Az országos akcióhoz 1280 iskola, és 1500 könyvtár csatlakozott folyamatos programokkal, kihasználva az olvasás-népszerűsítés lehetőségét. A Nagy Könyv programiroda tájékoztatása szerint pozitív hatással voltak az események a könyvtári kölcsönzésekre, beiratkozásokra, nőtt a könyvtárak forgalma. Ezt az általam vizsgált könyvtárak adatai is alátámasztják, ugyanis mindkét könyvtár esetén nőtt a beiratkozott olvasók száma 2004-hez képest. Hajdúnánáson a

⁵⁹ Nagy Attila: Háttal a jövőnek?(Tennivalók az olvasás éve után) = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2002, 12.sz. / pp. 32-36.

⁶⁰ Forrás: 5.sz. melléklet.

⁶¹ Véget ért a Nagy Könyv Éve = Világgazdaság, 2005. december 16, / p. 6.

⁶² Izgalmas őszi a Nagy Könyv jegyében = HVG, 2005. október 29, / p. 29.

felnőtt és gyermek olvasók száma együttesen 17%-al emelkedett, Debrecenben pedig 25%-al több gyerek iratkozott be, mint egy évvel korábban. Hajdúnánáson a 14 éven aluliak beiratkozása 63%-al emelkedett.⁶³

Több kiadó is csatlakozott a programhoz, mint például, Libri, Alexandra, Lira és Lant, és további 264 kisebb bolt.

Számos figyelemre méltó hatása volt a Nagy Könyv eseménynek. Rideg Sándor *Indul a bakterház* című könyve több év után, a játéknak köszönheti újrakiadását.⁶⁴

A könyvkiadásra nem voltak olyan nagy hatással az események. Annak ellenére, hogy a top 12-be jutott könyvek közül öt művet a Móra Könyvkiadó jelentetett meg, nem volt számottevő bevétel növekedés egyik mű esetében sem. *A Pál utcai Fiúk*, az *Abigél*, a *Tüskevár*, a *Micimackó*, és *A kisherceg* a szokásos éves 8-15 ezer példányban jelent meg 2005-ben is. Egyes kritikusok szerint érdemesebb lett volna kiterjeszteni más műfajokra is a rendezvénysorozatot. A másik hiányossága, hogy a kortárs irodalommal nem igazán foglalkoztak a műsorok alatt. Ez mutatja azt, hogy a következő hasonló nagyszabású programsorozatba miket kell majd feltétlen belevenni. Mert csak akkor lehet hasznos a 2005-ös Nagy Könyv rendezvénysorozat, ha a szervezők tanulnak a hibákból, és pótolják a hiányosságokat. Mindenképpen lenne értelme folytatni ezt a kezdeményezést, csak egy kicsit más formában. A szervezők ígéretet is tettek, hogy a jövőben folytatni kívánják középiskolásokat, főiskolásokat megcélözva a top 100-as regények csatáját. Művelődési vetélkedőket is szeretnének rendezni.

Sok cég végzett felméréseket a Nagy Könyvvel kapcsolatosan, a fiatalok körében is természetesen. A Target Group Index felmérése szerint a Nagy Könyv ismerettsége a fiatalok körében 2005. szeptemberében 58%-os volt. Minden második fiatal hallott valamilyen formában a Nagy Könyvről. Átlagosan, a 15-25 évesek körében minden tizedik ember vett részt valamelyik szavazáson, sőt a program hatására el is olvastak egy könyvet. A lányok kétharmada hallott a rendezvénysorozatról, míg a fiúk esetében ez az arány csak 50% körüli volt. De a szavazás tekintetében is hasonló arányok voltak. A legaktívabb nézői és résztvevői a Nagy Könyvnek a 18-19 évesek voltak, közel harmaduk szavazott is kedvencére.⁶⁵

Magyarország Nagy Könyve Gárdonyi Géza: *Egri Csillagok* című munkája lett, maga mögött hagyva Szabó Magda *Abigéljét*, Móra Ferenc *A Pál utcai fiúk* című művét. Az *Egri csillagok* évtizedeken át vezette a közvélemény-kutatások toplistáját. Váratlan végeredmény volt, hogy

⁶³ Forrás: 5.sz melléklet

⁶⁴ Véget ért a Nagy Könyv Éve = Világgazdaság, 2005. december 16, / p. 6.

⁶⁵ Hamvay Péter: Győzött az Egri Csillagok = Népszava, 2005. december, / p. 1, p. 6.

Rowling *Harry Potter és a bölcsék köve* című regénye csupán a nyolcadik helyet szerezte meg, kilencedik helyen pedig Milne *Micimackója* zárt.

Véleményem szerint az, hogy magyar szerzők művei jutottak be a top 3-ba dicséretes dolog, de az már kevésbé, hogy olyan munkák ezek, amelyek általános iskolában voltak kötelező olvasmányok. A magyar társadalomban sajnálatos, de sokan vannak olyanok, akiknek az iskolai kötelező olvasmány az egyedüli meghatározó olvasói élmény az életük során. Minden bizonnyal fontos az, hogy jó, és minőségében megfelelő olvasmányok legyenek az általános iskolában, amik a gyerekeket erkölcsi értékekre tanítják, de nem szabadna, hogy ez legyen az egyedüli olvasmány.⁶⁶

A nyári fesztiválok, rendezvények és a a televíziós szavazások során összesen négymillió forint bevétele volt a szervezőknek. Ezt a pénzt még kipótolta a Nemzeti Kulturális Alapprogram 70 millióval, és 2006 első negyedévében ezt folyamatosan szétosztják a játékban regisztrált közkönyvtárak között. Egy-egy könyvtár a becslések szerint körülbelül 12 könyvet tud megvásárolni a kapott összegből. Ez nagyon szép, és hasznos is, de A Nagy Könyv rendezvénysorozat megszervezésére fordított összeg még szebb lett volna. Becslések szerint 1,095 milliárd forintból valósult meg mindez egy éven belül. A regények kampányfilmjeinek elkészítésére is minden regény csapata 25 millió forintot kapott.

Sokan úgy vélik, hogy ezeket az összegeket inkább a könyvtárak gyarapítására, felújítására, korszerűsítésére kellett volna fordítani. Én nem egészen értek velük egyet. Szerintem igenis szükség van arra, hogy a könyveket, és az olvasást propagálják ország-világ előtt; csak az arányok nem megfelelőek. Lehetett volna a könyvtárakra esetleg több pénzt fordítani, és a rendezvényekre kevesebbet, szerintem akkor is éppolyan hasznos lett volna, vagy még hasznosabb a Nagy Könyv.⁶⁷

Az igazat megvallva, én nem követtem szorosán az eseményeket az elmúlt évben a Nagy Könyv-el kapcsolatosan, de még mindig jobb műsornak tartom, mint a valóság show-kat. Itt legalább az olvasás és a könyvek voltak a főszereplők. A gyermekkönyvkiadásra szerintem nem volt jelentős hatással a program, mint azt már korábban írtam, inkább a fiatalok érdeklődése volt figyelemre méltó, a 15-19 éves korosztályé. Mindenképpen van értelme tovább folytatni az olvasás népszerűsítésére történő törekvéseket, mert Magyarországnak szerintem ezen a téren van mit bepótolnia.

⁶⁶ Nem csukódik be a Nagy Könyv = Magyar Nemzet, 2005. 12. 22, / p. 15.

⁶⁷ Nem csukódik be a Nagy Könyv = Magyar Nemzet, 2005. 12. 22, / p. 15.

5.5. Néhány érdekesség a nagyvilágból

- ~ Az USA több államában működik kormányzati segítséggel egy program, melynek értelmében a gyerek születésétől 6 éves koráig a szülők kedvezményesen vásárolhatnak egy darab könyvet minden hónapban.
- ~ Svédországban a babák kilenc hónapos korukban a tanácsadáson verseket, meséket hallgatnak, énekelnek a kicsiknek, és minden baba kap ajándékba egy neki szóló könyvet.
- ~ Köztudottan Finnországban a legjobb a gyerekek szövegértése, de nem csak az olvasástanítási módszernek, tankönyveknek köszönhetik ezt elsősorban, hanem annak, hogy az országban az olvasás általános tekintélye magas, a legtöbb család újságot, hetilapot rendszeresen előfizet, jó példát látnak a gyerekek otthon. Oktatási rendszerük 15 éves korig egységes követelményrendszerű, a lemaradókkal kiemelten foglalkoznak. A tv-ben vetített filmek kizárólag eredeti nyelven láthatók. Közkönyvtári hálózatuk az egész ország területére kiterjed.
- ~ Angliában a nyolc hónapos babákat meglátogató védőnővel együtt a könyvtáros is felkeresi a családot. Ajándécsomagot visz, melyben értékes gyermekkönyvek vannak, a szülőknek pedig beiratkozási lap, és tájékoztató a könyvtárakról, programokról.⁶⁸

⁶⁸ Nagy Attila: Irány Disneyland? = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2004. március, / pp. 35-39.

6. A könyvtárak, és a gyermekkönyvkiadás kapcsolatai interjúbeszélgetések alapján a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárával, és a hajdúnánási Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtárral

Az interjúk készítésének ideje 2006. február. Mielőtt még rátérnék az interjúkérdésekre, először szeretném bemutatni a könyvtárakat, ahol készítettem a felmérést.

Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára (Debrecen)

Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárában, Harangozó Attilánéval (osztályvezető), és Nagy Erzsébet Viktória gyermekkönyvtárossal készítettem interjút, mindketten részt vesznek a gyarapításban, és Nagy Erzsébet Viktória az olvasószolgálatban is dolgozik.

A könyvtár 1997 óta a Monti Ezredes utcán található, alapterülete 370 négyzetméter, elrendezését tekintve izolált, négy szolgáltató helye van:

- Kiválasztótér: (szépirodalom, ismeretterjesztő irodalom, olvasóterem)
- Sulinet (számítógépes terem, amelyet 2000-ben sikerült kialakítani az Oktatási Minisztérium által adott támogatásból, 10 db gép áll a gyerekek rendelkezésére)
- Foglalkoztató helyiség
- Kiállításokra alkalmas összekötő folyosó

Jelenleg a könyvtár állománya 148 812 könyvtári egységből áll, ebbe beletartozik mindenféle dokumentumtípus.

Öt személyt foglalkoztat a könyvtár, ebből négy felsőfokú- és egy középfokú könyvtári végzettségű. Mindenkinek megvan a maga munkaterülete, de természetesen a hiányzások miatt, néha helyettesítések előfordulnak, tehát mindenkinek ismerni kell minden munkaterületet. Két fő foglalkozik a csoportos foglalkozásokkal, egy személy a rendezvényekkel, vezetői tevékenységekkel, van egy informatikus, és egy személy foglalkozik adminisztrációval, pénzügyi dolgokkal. Ügyeleti rendbe vannak beosztva a könyvtárosok a kölcsönzésnél. Belső feltáró munkát is végeznek, építenek cím, szerző, és tárgyi katalógust, műelemzések katalógusát. A gyermekirodalomra, gyermekkönyvtárakra vonatkozó publikációkat figyelik.

A technikai feltételeket tekintve jól fel van szerelve a könyvtár, minden dokumentum szabadpolcon található, nincs háttérraktár, rendelkezik a könyvtár fénymásolóval, projektorral, írásvetítővel, két videó-magnóval, televízióval és számítógépekkel.

A könyvtár szolgáltatásai:

- ~ Kölcsönzés
- ~ Helyben használat
- ~ Csoportos foglalkozások
- ~ Számítógéphasználat
- ~ Tájékoztatás
- ~ Könyvtárhasználati óra tartása
- ~ Kiállítások szervezése, irodalmi rendezvények

PR-tevékenysége széleskörű, egyrészt az egyéni használók fele is, másrészt más könyvtárak, és iskolák fele. Személyes kapcsolatot tartanak 32 oktatási intézménnyel. Ezek elsősorban óvodák, és általános iskolák. Minden hónapban tájékoztatót küldenek ezen intézményekhez, melyben választhatnak a megyei könyvtár által felajánlott programok közül.⁶⁹

Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár (Hajdúnánás)

A könyvtár vezetőjével Szabóné Mezei Etelkával, aki a gyarapítást végzi, a gyermekrészleggel foglalkozó könyvtárossal Bordás Pálnéval, és még egy könyvtárossal az olvasószolgálatból készítettem az interjút, aki a rendezvények szervezésében járatos, és főként a felső tagozatos, illetve középiskolás gyerekekkel foglalkozik.

1997 óta 630 négyzetméter a könyvtár alapterülete, ebből a gyermekrészleg körülbelül 109 négyzetméter, ugyanis ekkor integrálták a könyvtárat a helyi Művelődési Központtal, és ekkor kapott új épületrészt is. B-típusú közművelődési könyvtár. Külön van gyermekolvasói tér, és gyermekválasztó, szabadpolcos tér. A könyvtár terei a következők:

- Gyermekolvasói szoba, ahol a kézikönyvek vannak, ott található a számítógépek (5 db) (internet hozzáférés használati díj ellenében) is.
- Gyermekkönyv választótér (szabadpolcos): mesék, versek, meseregények, ifjúsági regények, szakkönyvek, sorozatok, új könyvek, figyelmedbe ajánljuk sarok, videók (nem kölcsönözhető iskolák részére kölcsönzik).
- Felnőtt könyvek választó tér, egy légtérben a gyermek szabadpolcos résszel, csak polcból alkotott fal választja el egymástól a kettőt, mert egy nagy terem állt rendelkezésre.
- Hírlapolvasó

⁶⁹ Képek a könyvtárról: lásd. 1.sz. melléklet

- Olvasóterem
- Helyismereti kutató
- Raktárak, hírlaptár (A raktárban a duplum, fölös példányokat tartják. például a versek ott állnak, és nem mozognak, csak egy-egy van ezekből szabadpolcon; az iskolai oktatási segédeszközökből van még több példány a szabadpolcon; 3 évig megőrzött folyóiratokat is a raktárban helyezik el.)

A könyvtár jelenlegi állománya 75 000 állományegységből áll, a gyermek- és ifjúsági anyag ebből 12 225 állományegység, tehát 16%-a a könyvtár állományának.

Hat személy dolgozik a könyvtárban. Mindenkinek van könyvtárosi végzettsége, ötnek felsőfokú diplomája van, és egy fő könyvtár asszisztensi végzettségű. A munkaköri leírás alapján mindenkinek megvan a saját munkaterülete, de ezt módosíthatja a szabadnap, szabadság, táppénz, és ilyenkor át kell venni egymás munkáját. Mindenkinek tudni kell tulajdonképpen mindent. A kölcsönző pultnál is állandóan felváltva vannak a könyvtárosok.

A technikai feltételeket tekintve, négy helyen folyik az állomány gépre vitele. A gyermekkönyvtárban a gyermekkönyvtáros, a feldolgozó szobában egy személy, aki emellett a tájékoztatást is ellátja.

Könyvtári szolgáltatások: Kölcsönzés, helyben használat, témafigyelés, csoportos foglalkozások, könyvtári órák.

Van egy helyismereti modul (cikk modul), ami nincs hálózatba kötve a többi géppel, tehát a helyismereti gyűjtemény gépre vitele is elkezdődött.

A számítógépeket klubtagsági igazolvánnyal, vagy percdíjasan használhatják az olvasók, tehát a gyerekek is. Összesen öt gép áll az olvasók rendelkezésére, és emellett nyomtatóval, fénymásoló géppel, tv-vel, videó-magnóval is rendelkezik a könyvtár.⁷⁰

1. kérdés: Tapasztalatai szerint milyen trendek figyelhetők meg a rendszerváltás után a hazai dokumentumpiacon, a gyermek- és ifjúsági kiadványok vonatkozásában.

Mindkét könyvtárvezető szerint a rendszerváltás után legmarkánsabb változás volt, hogy megszűnt a gyermekkönyvek dotációja, azaz az állami támogatása a gyermekkönyvek kiadásának. Amíg a rendszerváltás előtt, egy kiadó tartotta a kezében a gyermekkönyvkiadást (ez a Móra Kiadó volt), addig a rendszerváltozás után nagyon sok kiadó elkezdett gyermekkönyvet kiadni. Száznál is több új kiadó jelent meg. Elöntötték a könyvpiacokat a

⁷⁰ Képek a könyvtárról: lásd. 2.sz. melléklet

Walt-Disney kiadványok. Gyarapodott a száma a leányvállalatoknak, külföldi kiadók Magyarországon hoztak létre kiadóvállalatokat, megjelentek a magánkiadások is.

Régen megvoltak a nagy könyvkiadók, őket komolyan ellenőrizték, államilag felülről, de ma már ilyen nincs. Megjelent a sok magánkiadó, ez egy új elem volt a könyvkiadásban a rendszerváltás után.

Egyszóval felhígult a piac, manapság már mindenki adhat ki könyvet.

A Móra Kiadóval kapcsolatosan megoszlottak a vélemények, ugyanis Debrecenben úgy tekintenek rá, mint egy kiadóra, aki gyermekkönyveket ad ki, de Hajdúnánáson, még mindig előnyben részesítik a többivel szemben, a Móra, a kiadó, aki gyermekkönyveket ad ki.

A példányszámok csökkenésével is egyetértett mindkét könyvtár. A könyvtárak emelkedtek, a közművelődési könyvtárak szerencsések voltak, ha egy-egy példányt meg tudtak vásárolni, de a teljesség igényével aligha. Ha két példányban vett egy művet a könyvtár, az már jól állt anyagilag. A megyei könyvtár szerencsésebb helyzetben volt, ő szinte minden könyvből be tudott szerezni példány(oka)t.

A két könyvtárban hasonlóan vélekedtek az ifjúsági gyermekkönyvek számáról is, ami jelentősen csökkent, ezt a statisztikai adatok is alátámasztják. A rendszerváltás után ifjúsági irodalom szinte nem is jelent meg.

Ennek egyik fő okaként említették, hogy nagyon sok külföldi kiadvány árasztotta el a magyar gyermekkönyv piacot az utóbbi években. A statisztikákban megjelentek a svéd, dán, szerzők művei, és az angol, amerikai, német, francia, olasz szerzők művei is, némelyik jelentős képviselőben.

Hajdúnánáson megemlézték, ugyanúgy, mint Debrecenben, hogy sok témában jelennek meg könyvek, de a hajdúnánásiaknál nagyon sok könyvet nem tudnak beszerezni, illetve sokkal kevesebbet, mint 15-20 évvel ezelőtt. Debrecenben ez nem jelent problémát, minden kiadott gyermekkönyvből minimum egy példány megtalálható a könyvtárban.

2. kérdés: Milyen a hazai gyermekkönyvkiadással foglalkozó kiadókról a véleménye, mik a tapasztalatai?

A debreceni gyermekkönyvkiadásról egyik könyvtár sem tudott véleményt alkotni, mivel nem sok kiadó foglalkozik Debrecenben gyermekkönyvkiadással.

Debrecenben inkább az a jellemző, hogy a könyvkereskedő nagy cégek kezdtek el foglalkozni könyvkiadással. Mindketten szóba hozták a Tóth Könyvkereskedést, akivel negatív

tapasztalataik voltak. Rossz minőségű papírra, silány minőségű tartalmat adnak ki. Az egyedüli a borító, ami minőségben megfelelő, figyelemfelkeltő. Teljesen elfogathatatlan, hogy ilyen minőségű könyveket adnak ki gyerekek számára. Sok esetben a kiadó, és a szerző is hiányzik. A kiadóknak haszon, de a gyerekek kárára.

3. kérdés: Milyen kiadók könyveit részesítik előnyben, honnan rendelnek leginkább?

Miért?

A legtöbb könyvtár nem kiadók felkeresésével rendeli meg a könyveket, hanem tartalmi ismertetőik alapján. A KELLO-val vannak szerződésben, tehát az elsődleges forrás az Új könyvek kiadványsorozat. Így van ez a debreceni gyermekkönyvtár, és a hajdúnánási városi könyvtár esetén is.

De mindkét könyvtár mérlegel más lehetőségeket is. Tájékozódnak az olvasói igényel felől. Hajdúnánáson az olvasók ha keresnek valamit, és a könyvtárnak még nincs meg, akkor azt igyekeznek minél hamarabb beszerezni. Debrecenben az internet segítségével is igénybe veszik, tájékozódnak az új kiadványokról. Hajdúnánáson pedig a könyvtárvezető személyesen szokta felkeresni a könyvesboltokat, és kézbevétele alapján dönti el, hogy megveszi e azt a könyvet amit a KELLO-nál kinézett vagy nem, illetve könyvesboltból is szoktak vásárolni, ha esetleg valamilyen pályázati pénzhez jut a könyvtár.

Mindkét könyvtár hivatkozott arra, hogy a gyarapításnál sosem azt nézik, hogy melyik kiadó adta ki, hanem a tartalmi jegyeket. Igaz Hajdúnánáson, a Móra kiadó elsőbbséget élvez, –amit már korábban is említettem. De a könyvtárvezető szerint, nem azért mert régi, hanem mert igazi értéket közvetít.

Ennek ellenére, a beszerzéseknél ez a kevesebb Hajdúnánáson, mert a Móra régebbi kiadásaival még rendelkezik a könyvtár, abban az esetben vesznek csak újabbat, ha pótolni kell egy már eléggé megrongálódott kötetet.

A másik kiadó, amit megemlítettek a Lap-Ics kiadó. Hajdúnánásról sokszor járnak be Debrecenbe vásárolni ehhez a kiadóhoz, főként a jó árfekvése miatt, és igaz ott is vannak silányabb kiadványok, de nem olyan jelentős mértékben.

Ennél a kérdésnél úgy érzem, először mutatkozott meg az, hogy az egyik könyvtár megyei szintű, mind támogatottságban, mind beszerzés mennyiségét tekintve, míg Hajdúnánás B-típusú közművelődési könyvtár, akinek a költségvetését az önkormányzat határozza meg. A debreceni könyvtár ebből a szempontból sokkal jobb helyzetben van.

4. kérdés: Milyen alapon szelektál a könyvtár, a teljességre törekvés mellett?

Ebben a kérdésben teljesen ellentétes helyzetben van a két könyvtár. A megyei könyvtár gyermekkönyvtára a gyarapítást illetően, annál fogva, hogy érdekeltségnövelő támogatást kap, hogy ODR tagkönyvtár, illetve, hogy van a saját költségvetéséből is egy összeg, amit állománygyarapításra fordíthat, így jobb helyzetben van, mint a városi könyvtárak. De ha a könyvtár funkcióját nézzük, mivel ODR tagkönyvtár is, a megye településeinek a könyvtárközi kölcsönzéssel kért igények kielégítését biztosítani kell, ezért adott a lehetőség is, hogy azokat a gyermekirodalmi műveket, amiket esetleg könyvtárközi kölcsönzésre esetleg kérhetnek, értékük stb. miatt, ezért ez a könyvtár ezeknek meg tud felelni. Majdhogynem teljes gyermekirodalomból egy példányt tudnak vásárolni.

Ezzel szemben Hajdúnánáson, a könyvtárban mindig akkor ugrik meg a beszerzett könyvek száma, amikor megkapja a könyvtár a minisztériumi támogatást.

Év közben nem nagyon van pénz a gyarapításra, így akkor, csak azokat veszi meg a könyvtár, amit esetleg elkapkodnának év végére, (pl. *Brezina, Harry Potter*), illetve azokat a sorozatokat, amit a könyvtár elkezdett gyűjteni.

Sajnos a könyvtár erős szelektálásra van ítélve az anyagi korlátok miatt.

Hajdúnánáson a fő cél, hogy az ismeretközlő műveknél, minden egyes témából lehetőleg legyen friss irodalom. Mindegyikből legyen egy példány a választótérben, igaz van, hogy kettő-három példányra is szükség lenne, de nincs rá pénz. Minden könyvből, csak egy példányt tudnak beszerezni, még akkor is, ha könyvkereskedéshez mennek el vásárolni.

Úgy vélem, itt van a legnagyobb ellentét a két könyvtár között, az egyik könyvtárnak van lehetősége arra, hogy szelektálás nélkül minden értékes gyermekeknek szóló művet beszeressen, a másiknak viszont sajnos nincs, így kénytelen szelektálni. Az önkormányzatok sajnos nem mindig az elsők között veszik figyelembe a könyvtárak igényeit, mint általában a kultúrával kapcsolatos eseményeket, intézeteket.

5. kérdés: Mennyire tájékozottak a szülők, pedagógusok a gyermekkönyvpiacra, a könyvtárak feladatai, és ezek megvalósulásának vonatkozásában?

Sajnos mindkét könyvtárban egybehangzó vélemény született a pedagógusok olvasási szokásairól, és gyermek-szakirodalmi tájékozottságuk terén. Mindkét helyen megkérdeztem több könyvtárost is mi a véleménye, de sajnos mindenkitől az volt a válasz, hogy a pedagógusok nem olvasnak, nem járnak könyvtárba, és olyan irodalmat ajánlanak a gyerekeknek házi feladat megoldásához, ami már régen elavult (pl: 1960, 1970-es évekbeli

kiadványokat). A pedagógus nem olvas, így nem tudja az újdonságokra felhívni a gyerekek figyelmét, nem tud adni plusz feladatot.

De természetesen mindig vannak kivételek, akik rendszeresen feladatokat adnak a gyerekeknek, és a könyvtárban is gyakran megfordulnak.

Egy példát szeretnék leírni, ami Hajdúnánáson történt néhány évvel ezelőtt, mikor még én is oda jártam középiskolába.

Volt egy történelem tanár, aki történelemből rengeteg feladatot adott a diáknak, úgy hogy előbb bejött a könyvtárba kutakodott, megnézte, hol lehet utánanézni, és ezután adta ki a feladatot. Rendszeresen elhozta a diákat a könyvtárba tanítási óra keretében, hogy ismerkedjen a könyvtárral, mert később az egyetemen, főiskolán, nagy szüksége lesz a könyvtárhasználati ismereteire. Tudnia kell, mi az hogy esszé, mi az hogy bibliográfia. Sajnos a tanár úr pozitív példája sem tökéletes, mert a diákok panaszkodásainak hatására, (sok a plusz feladat, és megterhelő) a tanár úrnak a felettese megmondta, hogy nem adjon ilyen sok plusz feladatot, és a könyvtárlátogatások csökkenni kezdtek.

Én bízom abban, hogy sok ilyen példa van még, szerte az országban, és azok nem így végződnek.

A szülők olvasási szokásaival, tájékozottságával kapcsolatos tapasztalatok eltérőek voltak. Úgy mondhatnám, hogy mindkét esetben az a tendencia, hogy a szülők sincsenek tisztában azzal, mi jelenik meg, és hogy mit olvasnak a gyerekeik szívesen, de a pozitív példák száma Debrecenben magasabb. Debrecen szerencsésebb helyzetben van ismét. Nagyvárosban a szülők hétvégén szívesen elkísérik a gyereket a könyvtárba, esetleg az egész család is elmegy a könyvtárba. Hajdúnánáson sajnos a felnőttek körében nem népszerű a könyvtárlátogatás, és a gyerekekkel elvélve lehet látni szülőt a könyvtárban, leginkább a barátokkal járnak könyvtárba, csoportosan két három lány, vagy fiú. Persze itt is mindig vannak kivételek, de az csak kis százaléka az embereknek.

Itt köszön vissza az, amit a bevezetőben is írtam, hogy a gyerekekhez a felnőtteken át vezet az út. A szülőkkel is meg kellene szeretetni az olvasást, hogy a gyerekek előtt legyen pozitív példa. Szerintem nagyon fontos, és hasznos lenne az, ha a szülők gyakrabban látogatnák a gyerekekkel együtt a könyvtárakat. A szülő is látná, hogy miket szeret a gyerek olvasni, és ő is találna magának való könyveket. Erre van egy nagyon kedves kis történetem is, ami a családomon belül esett meg.

Az unokahúgom már pólyás korától kezdve, mindig sok könyvvel volt körülvéve, és már óvodásként is sokszor elment az anyukájával a könyvtárba, aki rendszeresen megfordul ott, a

főiskolai tanulmányai miatt is, meg egyébként is mindig szeretett olvasni. A kislány, amikor csak odamentem hozzájuk rögtön kihozott nekem egy meséskönyvet, –mert nagyon sok van nekik otthon is– és mindig arra kért meséljek neki, ugyanis az anyukája is mesélt neki szinte minden este. Amikor pedig elkezdett iskolába járni, és megtanult olvasni még jobban elkezdtek érdekelni a könyvek, és most-már ő is mindig megy az anyukájával a könyvtárba, és önállóan bogarászik a neki való könyvek között. Mikor elmegyek meglátogatni mindig boldogan mutatja nekem milyen szép könyve van már megint, és van, hogy még fel is olvas nekem belőle, a verseket meg is tanulja, pedig senki nem mondja neki. Szerintem ez egy nagyon szép példa, és remélem minél több családban van ilyen.

Sajnos ennek az ellenkezője is jelen van, és a társadalom feladata, hogy ezen változtasson.

6. kérdés: Hogyan hívják fel a figyelmüket a gyerekeknek, pedagógusoknak, szülőknek az újdonságokra, értékesebb gyermekkönyvekre, hogyan ajánlják nekik a könyveket, és ez milyen hatást ér el?

Mindkét városban megpróbálják tájékoztatni a pedagógusokat és szülőket a frissen megjelenő gyermekeknek szóló művekről, csak más-más formában. Debrecenben a könyvtár *Tarsoly* című havilapjában folyamatosan közlik az újonnan megjelent könyvek listáját.⁷¹ A *Barátunk a Könyv* olvasópályázat segítségével, pedig inkább az iskolák pedagógusainak próbálják felhívni a figyelmét. Az Olvasónapló azt a célt is szolgálja, hogy a könyvtár dolgozói lépést tartsanak a gyermekirodalmi értékekkel, és indirekt módon közvetve befolyásolják a települési könyvtárak könyvbeszerzését is.⁷²

Sajnálatos tény, hogy ez a helyzet Magyarországon a pedagógusok körében, mivel fontos lenne, hogy az olvasóvá nevelést is mindennapos feladatnak tekintsék, az oktatás során.

Hajdúnánáson a szülők figyelmét nem is nagyon tudják felhívni az új könyvekre, mert ez csak akkor valósulna meg, ha bemenne a szülő a könyvtárba. A könyvtárban a faliújságra felrakják az új könyvek színes borítóinak képét, de ha nem megy be valaki, nem fogja látni. Illetve személyes könyvajánlás történik, de ehhez is az kell, hogy az ember bemenjen a könyvtárba. Hajdúnánáson igaz van helyi újság, és történetek is törekvések a könyvtár részéről, hogy minden hónapban, amikor megjelenik az ingyenes újság –amit minden nánási otthonba

⁷¹ Lásd. 4.sz. melléklet: 23., 25. kép

⁷² Lásd. 4.sz. melléklet: 22., 24. kép

elvisznek—, legyen benne könyvajánló is, amit a könyvtár állítana össze, de ez idáig sajnos még csak néhányszor valósult meg, nem rendszeresen.

Emellett persze, mindkét könyvtár szervez rendezvényeket, amik leginkább a gyerekeknek szólnak. Mindkét könyvtárban a csoportosan fogadják a gyerekeket a rendezvényekre. A szülők ebből is kimaradnak, a pedagógusok részt vesznek rajtuk, de nem mindegyik, ugyanis inkább visszatérő pedagógusok vannak, és visszatérő gyerekek, de új arcok ritkábban tűnnek fel.

A rendezvények témája változó, de a játékos forma mindig megmarad, a cél hogy közelebb vigyék a gyerekeket az olvasáshoz.

Debrecenben a nagyobb rendezvények is ezt szolgálják, amikor író olvasó találkozót tartanak, az irodalmi értékek közvetítésére előadóművészeket hívnak. Nemcsak helyi rendezvények vannak, hanem az egész megyére kiterjedően. Szakmai központ a könyvtár a megye más településein lévő könyvtárak számára, így az ő rendezvényeik megszervezésébe is szakmai segítséget szokott nyújtani.⁷³

Az országos szintű rendezvényekhez, mint például az Olvasás Éve, Nagy Könyv rendezvénysorozatok, mindkét könyvtár kapcsolódik. Debrecenben az Őszi Gyermekkönyvnapokat is ennek jegyében szervezte a könyvtár. Ennek jegyében állították össze a *Barátunk a könyvet*. Nagy Könyv keretében volt díjkiosztó ünnepség is. Tehát az országos akciókhoz rengeteg programmal csatlakoznak, és ezért már ki is tüntették a megyei könyvtár gyermekkönyvtárát.

Hajdúnánáson is vannak rendezvények szinte egész évben, csak némi korlátokat az anyagiak szabnak. Elsősorban az évfordulós költőkkel, írókkal kapcsolatosan rendeznek vetélkedőket. Van, hogy iskolákkal közösen készítenek kiállítást.⁷⁴

Hajdúnánáson a rendezvényeket nem hirdetik meg igazán a városban, mert nem áll rendelkezésére a könyvtárnak olyan tér, terem ahol 200 ember le tudna ülni. Szelektálni kell egyik évben óvodások, másik évben általános iskolások alsó tagozat, aztán a felső tagozat, és a középiskolások, és ezek a korosztályok meghívása mindig ciklusszerűen változik. A Városi Művelődési Házban van nagyobb rendezvényre is lehetőség, de akkor a könyvtáros közegből kikerül a rendezvény, elveszti pont azt a célját, hogy a könyvtárba hozza az embereket. Nem a könyvtárhoz fogják kapcsolni az emberek azt a rendezvényt.

⁷³ EU csatlakozással kapcsolatos rendezvények 2003-ban lásd.4.sz. melléklet: 26., 27. kép

⁷⁴ A könyvtár 2006-ra tervezett gyermekprogramjait lásd. 3.sz. melléklet: 18., 19., 21. kép

A debreceni könyvtárban is ez a jellemző, hogy óvodások, majd kisiskolás csoportok látogatnak el a könyvtár rendezvényeire.

A rendezvényekre való meghívás módjában is eltérések mutatkoznak. Hajdúnánáson a könyvtár igazgatója, személyesen viszi el az iskolákba a plakátokat, meghívókat. Ezt egy Hajdúnánás viszonylatában meg tudják tenni, ahol van összesen négy óvoda, négy általános iskola, két középiskola, egy nagyvárosban, ez már nem működne. Debrecenben más eszközöket kell igénybe venni (pl. posta, telefon).

Hajdúnánáson Andersen, és József Attila évforduló volt tavaly, sok program, rajzpályázat volt ezzel kapcsolatban. A beérkezett rajzok mindegyikét kirakták a falra a gyerekrészlegre, ez is idecsalja a gyerekeket, csakhogy megnézzék egymás rajzait, és akkor már a könyvek között is szétnéznek. A rendezvény alkalmával mindenki kapott könyvjelzőt, és emléklapot.⁷⁵ A végén a győztesek jutalmat is kaptak a szponzoroknak köszönhetően. Iskolákba, és nagyobb üzletekbe is kiraktak egy plakátot. Könyvtárhasználati órákat is szokott tartani a gyermekkönyvtáros Hajdúnánáson, igaz egyre kevesebben jönnek az iskolákból. Az hogy a NAT-ba beépítették a könyvtár használati órát, ezzel csökkent a városi könyvtár által tartott könyvtárhasználati órák száma. Az iskolai könyvtárak, egyre gyakrabban, több új könyvet be tudnak szerezni, mint a városi könyvtár. A felső tagozatosoknak kétfordulós feladatlapot állítottak össze József Attila évfordulója kapcsán. Minden iskolából részt vettek gyerekek ezen a rendezvényen. Ez nagyon komoly kutatómunkát igényelt a gyerekektől, hogy ezt a feladatlapot kitöltsék. Sok irodalmat megadtak segítségül, a lényege ennek is az volt, hogy minél több gyerek bejöjjön, és használják a könyveket. Elég sok gyerek vett részt, aki egyébként is jár könyvtárba, de voltak olyanok is, akik újak voltak.⁷⁶

Szerintem a gyerekeknek szervezett rendezvények nagyon jók, és mindig vannak ez jó dolog, de én hiányolom egy kicsit azt, hogy a szülőket bevonni ezekbe a rendezvényekbe. Lehetne például közös szülő-gyerek vetélkedőket szervezni, ahol a gyerekek és felnőttek is részt vehetnének. És azt mondták mindkét helyen, hogy iskolán kívüli körökben nem nagyon reklámozzák a rendezvényeket, mert úgyis csoportosan fogadják a gyerekeket az iskolákból. Az indok az volt, hogy úgysem lenne sok jelentkező. Én úgy vélem csak reklám kérdése az egész, ha megfelelő szinten és módon lenne reklámozva az esemény, akkor többen is

⁷⁵ Lásd. 3.sz. melléklet: 15., 16., 20. kép

⁷⁶ Lásd. 3.sz. melléklet: 17. kép

elmennének. Ehhez sajnos nem másra lenne szükség, mint anyagi támogatásra, és persze egy kis kreativitásra.

7. kérdés: Tapasztalatai szerint hogyan befolyásolja a dokumentum piac a gyermekek olvasmányválasztását?

Debreceni gyermekkönyvtáros véleménye szerint a gyerekek nagyon jól nyomon tudják követni a frissen megjelenő gyermekirodalmat. Az új könyveknek különösebben nem is kell propaganda, amint bejönnek az új dokumentumok, lányregények, fiúregények, slágerkönyvek, egy-két hét alatt kikölcsozódik az összeset. Ők maguktól szeretnek leginkább keresgetni a könyvek között. Reklámozni se kell ezeket az újdonságokat.

Hajdúnánáson például mivel minden kiadásból csak egy példány van, már úgy jönnek be a gyerekek, hogy az egyikőjük visszahozza az új könyvet, de a másik már ki is kölcsönzi, vissza sem kerül a polcra.

A két könyvtár „cenzúrázási szokása” között is különbség figyelhető meg. A megyei könyvtár gyermekkönyvtárában, mivel szinte minden könyv megvan, nem lehet a gyerekeket „eltüntetni” tőlük. Ugyanúgy olvassák a Vámpír sorozatok köteteit, mint például egy Szabó Magda kötetet. Debrecenben, azon a véleményen vannak, hogy mindegy mit olvas csak olvasson, és közben megpróbálnak a gyerekeknek olyat is ajánlani ami értékesebb. Hajdúnánáson, ezzel ellentétben nem veszi meg a könyvtár azt, amit a könyvtárvezető úgy ítél, hogy nem gyerekek kezébe való. Nem vette meg a *Vámpír sorozat* köteteit sem, pedig elmondása szerint a gyermekek érdeklődtek mindig, hogy nincs-e meg a könyvtárban. Hajdúnánáson azt a stratégiát követik, hogy a gyerekeknek értékeset, erkölcsileg nevelő szándékú könyveket kell olvasni. Csak kérdés, hogy fognak-e olvasni?

Én csak arra térek vissza, hogy reklámozni kellene az új megjelenő gyerekeknek szóló könyveket. Ha a játékokat tudják reklámozni például a tv-ben, akkor egy-egy könyvajánlót is belecsempészhethetnének, vagy az iskolába is ki lehetne tenni a faliújságra azon könyvek adatait, amik kurrensen jelennek meg. De szerintem a gyerekeket leginkább a kortársak tudják befolyásolni abban, hogy mit olvasnak. Például lehet valakihez abszolút nem áll közel Harry Potter világa, de elolvassa azért, mert az osztályban már mindenki olvasta, és arról beszél.

A másik, ami befolyásolja a gyermeket a tv, internet világa. Mindkét könyvtárban elmondták, hogy egyre több gyerek jön be csak azért a könyvtárba, hogy számítógépet használjon, és nem azért hogy olvasson. Mert sajnos a gyerekek nem a nekik való oldalakat nézik az interneten sem, (pl. <http://egyszervolt.hu>) hanem a számítógépes játékok, chat-elés. A számítógépes

játékoknál viszont a gyerek nem éli úgy bele magát a szereplő helyzetébe, mintha elolvas egy regényt. A gyerekeket ezért tudják megragadni a könyvek. A másik dolog, hogy nem túl kellemes élmény számítógépen egy hosszabb könyvet elolvasni. Viszont jó lenne, ha a kifejezetten gyerekeknek szóló honlapokat nézegetnék, de az a tapasztalat, aki ilyen érdeklődésű, az inkább olvas, az interneten pedig a silányabb, felületesebb tartalmú oldalakat keresgetik.

Az is befolyásolja a gyerekek olvasási szokását, hogy milyen módszerrel tanul meg olvasni. A régi Lovász-módszerrel történő olvasástanítással meg lehetett tanítani a gyerekeket jól olvasni. Manapság sok új módszerrel tanítják az olvasást, de ennek az eredménye, hogy nem tud a gyerek még gimnáziumban sem normálisan szótagolva olvasni, nem érti a szöveget. Ha már az elején elrontják a gyerek olvasási kultúráját azzal, hogy nem tanul meg rendesen olvasni, ez, az egész életére hatással lesz, nem szeret majd könyvet a kezébe venni, mert nem tudja értelmezni, vagy nagyon sok időbe telik neki.

Véleményem szerint ez is befolyásoló tényező, de emellett még sok minden más is közrejátszik. A családi háttér, az anyagi háttér, és a kortárs csoportok hatása is. De az, hogy az emberek nem tudnak még felnőtt korukban sem olvasni, és ez a gyermekkori nem olvasásnak köszönhető, onnan is kitűnik, hogyha egy film feliratozva megy a moziba, akkor már nem szívesen nézik meg, mert az olvasásra annyira kell koncentrálni, hogy a film elveszti élvezhetőségét. Ez nem általános, csak az emberek jelentős részénél így van.

Milyen könyvet olvasnak a lányok, és milyen a fiúk, ez mindig is érdekes téma volt. Általános tapasztalat mindenhol, hogy a lányok elolvassák a fiús regényeket is, de a fiúk nem olvasnak lányos regényeket. Szerencsére sok olyan mű is megjelenik már, ami szól a lányoknak, és a fiúknak is. Fiú és lány szereplők is vannak benne, és egyre több az ilyen jellegű munka. Manapság a külső megjelenésében is köztes megoldást választanak a kiadók, se nem túl lányos, se nem túl fiús.

Hajdúnánáson az a tapasztalat, hogy a fiúk kevesebbet olvasnak, és szépirodalmat kevésbé. Őket leginkább a műszaki, tudományos témájú ismeretközlő irodalom érdekli, mint például a *Mi kicsoda sorozat*. Főleg a 14 év alatti lányok lelkesek az olvasás, könyvtárlátogatás szempontjából.

A kisebb gyerekek nagyon szeretik a dínós könyveket, és a kreativitást fejlesztő könyveket (pl. origami, gyöngyfűzés, üvegfestés, szalvétatechnika) a gyerekek, ennek szerencsére bőszeges kínálata is van a piacon. A régi nagy írókat elfelejtették a gyerekek, inkább a felkapott külföldi szerzők gyermekregényeit olvassák. Valószínű azért, mert azok közelebb állnak az ő

világukhoz, mint egy 20-30 évvel ezelőtt megírt regény, ami az akkori gyermekek világát mutatja be.

Bennem mindig az élt, hogy a lányok többet olvasnak, és többet járnak könyvtárba is. És ezt többször tapasztaltam is, amikor nyári gyakorlaton voltam az Újkerti Városi és Iskolai Könyvtárba. A lányok sokkal sűrűbben megfordultak a könyvtárban. Igaz volt néhány kisfiú, aki nagyon lelkes volt, és olyan kérdésekkel állt mindig elő, hogy mindenki csak nézett.

8. kérdés: Mit hiányol a dokumentumpiac kínálatából? Miért?

Teljes mértékben egyetértés volt a két könyvtár között abban, hogy Magyarországon hiány van a magyar ifjúsági regényből, és a gyermekregényből. Ez diagrammokról is nagyon szépen le tudjuk olvasni, szinte jelentéktelen mennyiség jelent meg, az elmúlt évtizedben.

Vannak ígéretes előrelépések a rendszerváltás után ezen a területen, például Nógrádi Gábor jó ifjúsági regényíró, kiemelkedő Böszörményi Gyula, Sohonyai Edit, Bosnyák Viktória, Babai Bernadett, Idóka Péter akik már nem az első művüket adják ki, és próbálják felvenni a harcot azzal a dömpinggel, ami külföldről jön. A magyar szerzők műveinek kellene a magyar gyerekek problémáira választ adni, ez tükrözné a hazai viszonylatokat. Olyan hangnemben kellene a magyar műveket megírni, mint ahogy a külföldiek megjelennek (csak lefordítani magyar viszonylatokra), mert azt a stílust nagyon szeretik a gyerekek.

Hajdúnánáson még szóba került az ismeretközlő irodalom is. Mivel sok háttértudomány jelent meg az utóbbi évtizedekben, így olyan műveket kellene írni, amik tudományos igénygel készültek, de a gyerekeknek érthető nyelven, sok színes képpel. Vannak már pozitív példák (pl. Mi micsoda?), de még vannak olyan területek, amiket nem dolgoztak fel. A másik téma amiből hiány van a szexuális felvilágosító könyvek, amelyek gyerekek számára készülnek. Dínós könyvek terén is lehetne olyan kiadványokat megjelentetni, amiknek nagyobb a tudományos alapja, ne csak az legyen a könyvbe, hogy nézett ki a dinoszaurusz, és hogy mi a neve, hanem legyen egy kis kortörténet, ásatások feltárása, évszámok és még sorolhatnám tovább.

Szóval itt áll a nagy lehetőség Magyarország fiatal írói előtt, tessék jó ifjúsági regényeket írni. De a magyar tudósok előtt is ott van a lehetőség hogy gyerekek számára írjanak ismeretközlő témában könyveket. Tehát sok tennivaló van még a jövőre tekintve.

Harry Potter könyvek mint olvasási kultúrát befolyásoló tényezők a két városban nem egyformán vannak jelen. Debrecenben már nem keresik úgy a köteteket mint egy-két évvel

ezelőtt, mikor ott jártam, szinte mindegyik kötet a polcon volt, volt amelyikből több is. A debreceni gyerekek számára a Harry Potter könyv már csak egy a sok közül. Hajdúnánáson ezzel szemben, még mindig nagyon népszerűek. Itt egyik kötet sem volt benn, amikor ott jártam. Igaz, hogy itt minden kötetből csak egy példányt tudtak beszerezni, és a legújabb hatodik kötetet még nincs is meg a könyvtárnak. A gyerekek már sokszor érdeklődtek, hogy mikor lesz meg az új Harry Potter a gyermekkönyvtáros szerint.

Mindenesetre nem kell olyan nagy jelentőséget tulajdonítani ezeknek a könyveknek, mint ahogy azt tették a magyar sajtóban. Negatívan semmiképpen nem értékelhetőek a Harry Potter könyvek, de azért olyan óriási pozitívumot sem lehet nekik tulajdonítani. Kicsit felfújták ezt az egészet, mert nagyon sok gyerek nagyon sokféle könyvet olvas, és többek között a Harry Potter-t is, vagy esetleg azt már elolvasta háromszor. Van a gyerekeknek egy kis százaléka, akik csak azt olvassák, ez nem szerencsés, olyan is volt, akit ez a könyv léptetett az olvasás világába. Pozitívuma még, hogy lányoknak, fiúnak is szól, végre nemcsak lányregény, hanem ugyanúgy meg tudta szólítani a fiúkat is.

A témáját tekintve, magyar regényekben is megtalálhatóak a varázslók. Például Békés Pál *Kétkelkes* című művében, csak azt nem fújták úgy fel, pedig az is van olyan érdekes. Egyébként minden gyereket érdekel a varázslás.

Tehát egyik könyvtár sem értékelte negatívan Harry Potter hatását, és én is ezen a véleményen vagyok.

Úgy gondolom, hogyha már elolvas egy ilyen vaskos kötetet, akkor az már siker, megtanul olvasni, és fejleszti a fantáziáját is, és innen csak előre vezet az út. Erről a témáról nem akarok bővebben beszélni, ezt elég részletesen lehetne tárgyalni, de volt már aki ezt megtette.⁷⁷

9. kérdés: Mit gondol, a jövőben fog-e valami gyökeresen változni a gyermekkönyvek kiadásában? Pozitív, vagy negatív változásokra számít? Például?

Olyan markáns változásra mint amilyen a rendszerváltás után bekövetkezett a gyermekkönyvkiadásban nem számít egyik könyvtárvezető sem. Megmarad a profilorientáltság, a verseny. Ebből egy kis előny származhat, de az már most is mutatkozik,

⁷⁷ Könyvajánló: B. Hanna Kende: Harry Potter titkai, a gyermek csodavilága, Osiris, 2001 ; David Baggett(szerk): Harry Potter világa, milyen titkok rejlenek a Roxfort színpfalai mögött?, Édesvíz, 2005

hogy a verseny eredményeként egyre jobb minőségű kiadványok jelennek meg, egyre igényesebb tartalommal, sajnos egyre magasabb áron.

Hajdúnánáson teljes mértékben kizártnak tartják, hogy fog valami változni, véleményem szerint túlságosan elzárkózik a hajdúnánási könyvtár, és a könyvtárvezető beállítottsága egy kicsit konzervatív, nem hiszi, lehetséges változás. Ezzel szemben Debrecenben azért bíznak abban, hogy a magyar ifjúsági írók hiánya meg fog oldódni idővel, mivel már vannak biztató jelek.

Amíg emberi érzelem lesz a világon, addig könyv is lesz. Tehát nem lesz vége a Gutenberg-galaxisnak.

10. kérdés: Milyen segítséget ad, és kap a megyei módszertani központtól? Részt vesz-e a megyei könyvtár által rendezett programokban? Milyen a kapcsolat?

Korábban sokkal nagyobb befolyása, és hatása volt a megyei könyvtárnak a megyében található városi könyvtárakra, mint jelenleg. Évtizedekkel ezelőtt még volt egy katalógus, törzsanyag jegyzék, amit a megyei gyermekkönyvtár készített. Ez könyvtártípusonként irányt mutatott, hogy mik azok a gyermekművek, amik javasoltak beszerzésre, de ez megszűnt az autonómiával. A városi könyvtárakban minden településen, a fenntartó az önkormányzat, ő adja a keretet, és ez hol bővebb, hol szűkebb, és a könyvtáros arra van kényszerülve, hogy abból, amit tud, megvásároljon.

A legszorosabb kapcsolat, és a mai napig aktívan működő szolgáltatás a könyvtárközi kölcsönzés a megyei könyvtár gyermekkönyvtára, és a vidék települési könyvtárak között. Nagyon jól leszűrhető e szolgáltatáson keresztül, hogy mely kötetek azok, melyeket a városi könyvtárak nem tudtak beszerezni, vagy amelyiket csak egy példányban sikerült megvenni, de a kereslet sokkal nagyobb rá. Ezekben az esetekben, nem mindig az a fő ok, hogy nem volt rá pénzkeret, hanem a nem megfelelő könyveket vásárolták meg a városi könyvtárak a rendelkezésre álló szűkös anyagi keretből.

A *Barátunk a Könyv* olvasónapló pályázat is felélénkíti a könyvtárközi kölcsönzést a megyei könyvtár, és a városi könyvtárak között. 42 település vesz részt ebben a programban, többek között Hajdúnánás is.

A másik fontos terület, ahol tartja a megyei könyvtár a kapcsolatot a városi könyvtárakkal a rendezvények megszervezése. Sokat segítenek az író-olvasó találkozók megszervezésében a megyei könyvtár dolgozói, főként szakmai, szervezési feladatokat vállalnak magukra. A hajdúnánási könyvtár tehát a megyei könyvtárral is tartja a kapcsolatot, az őszi megyei

gyermekkönyvnapok aktív részese a hajdúnánási könyvtár is. De emellett saját rendezvényeket is szervez a könyvtár, ha van rá pénze. Kihozzák az előadót, megszervezi a Megyei Könyvtár a találkozót, a városi könyvtárnak csak a tiszteletdíjat kell kifizetnie. Ha van rá pénz az őszi gyermekrendezvények közé saját programokat is beiktatnak.

Fontos még a megyei könyvtár és más települések könyvtárai kapcsolatában a közös pályázatok anyagi javak megszerzésére, mivel az utóbbi években sokkal nagyobb eséllyel indul 2-3 könyvtár egy pályázaton, ha közösen adják be a pályázatot, mint külön-külön.

A jövőben is próbál a megyei könyvtár gyermekkönyvtára, a megye települési könyvtárainak szakmai segítséget nyújtani. Módszertani kiadványokat, mint levelezős játékok, gyermekfoglalkozások (vetélkedők stb.) forgatókönyveit szeretné kiadni a megyei könyvtár gyermekkönyvtára, elsősorban a megye települési könyvtárai részére a közeljövőben. Továbbképzést is szoktak szervezni Debrecenben, és az akkreditált gyermekkönyvtáros tanfolyam is ezt a célt szolgálja, amire a 7 éves továbbképzés keretében lehet jelentkezni.

Általános tapasztalatom az volt, hogy minden könyvtár azt vallja magáról, hogy mindenkivel nagyon jó kapcsolata van. Ez lehet, hogy így is van, de az is lehet hogy nem teljesen igaz. Például, amikor egy hajdúnánási általános iskolában voltam hospitálási gyakorlaton, akkor az iskola nem igazán tudta megmagyarázni, hogy miért nem szokták elvinni a gyerekeket a városi könyvtárba. A távolságra hivatkoztak, meg arra, hogy van iskolai könyvtár is. De van Hajdúnánáson olyan iskola is, amelyik nincs messze a könyvtárhoz, ennek ellenére nem járnak a gyerekek a könyvtárba óra keretén belül, vagy délutánonként csoportosan.

6.1. A két vizsgált könyvtár gyarapodása az adatok tükrében

6.1.1. Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára (Debrecen)

	Összes könyv gyarapodás	Gyermekkönyvek gyarapodása	Összállomány (könyvek)	Gyermekkönyvek aránya %-ban az összgyarapodáshoz viszonyítva
1990	5718	733	194 172	12,82
1991	4735	616	190 224	13,01
1992	4507	615	193 528	13,65
1993	5 993	1 010	183 850	16,85
1994	6 155	963	182 919	15,65
1995	5 536	821	186 293	14,83
1996	3 883	644	187 745	16,59
1997	6 358	957	201 217	15,05
1998	9 345	1 568	211 922	16,78
1999	10 082	1 571	219 017	15,58
2000	9 010	1 649	219 025	18,30
2001	6 494	1 551	225 519	23,88
2002	7 700	1 854	226 539	24,08
2003	6 308	1 543	225 418	24,46
2004	7 094	1 284	232 440	18,10
2005	4 140	655	232 269	15,82

12. Táblázat ⁷⁸

Azzal kezdeném, hogy a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárának az állománya milyen arányban áll a megyei könyvtár összállományával. 2005-ben a megyei könyvtár állománya 449 227 állományegység volt, és ebből 148 812 darabot tesz ki a gyermek- és ifjúsági anyag. A megyei könyvtár összállományának anyagi értéke 107 003 561 forint, a gyermekrészlegnek pedig 26 750 890 forint. A gyermekeknek szóló dokumentumok tehát körülbelül a negyedét teszik ki. A rendszerváltás után jelentős csökkenés, vagy növekedés nem volt megfigyelhető a gyarapodásban.

Átlagban 17-18%-a a gyermekkönyvek gyarapodása a könyvtár összgyarapodásához képest.

⁷⁸ Forrás: Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár éves beszámolóí, és leltárkönyvei

1996-ban több mint 20%-os volt a visszaesés a gyermekkönyvek gyarapodásában, de az egész könyvtár gyarapodása is 30%-al kevesebb volt mint 1995-ben. 1994 és 1997 között a gyermekkönyvkiadás a címek számát tekintve folyamatosan csökkent, talán a beszerzések is ezen okból kifolyólag csökkentek. Ebben az időszakban az egész könyvkiadói rendszer is átalakult. Megjelentek a könyvklubok, a rendszerváltás után alakult kiadók kifogytak a készletetükből, és 1997-re a külföldi kiadók a magyar piac 30%-át uralták.

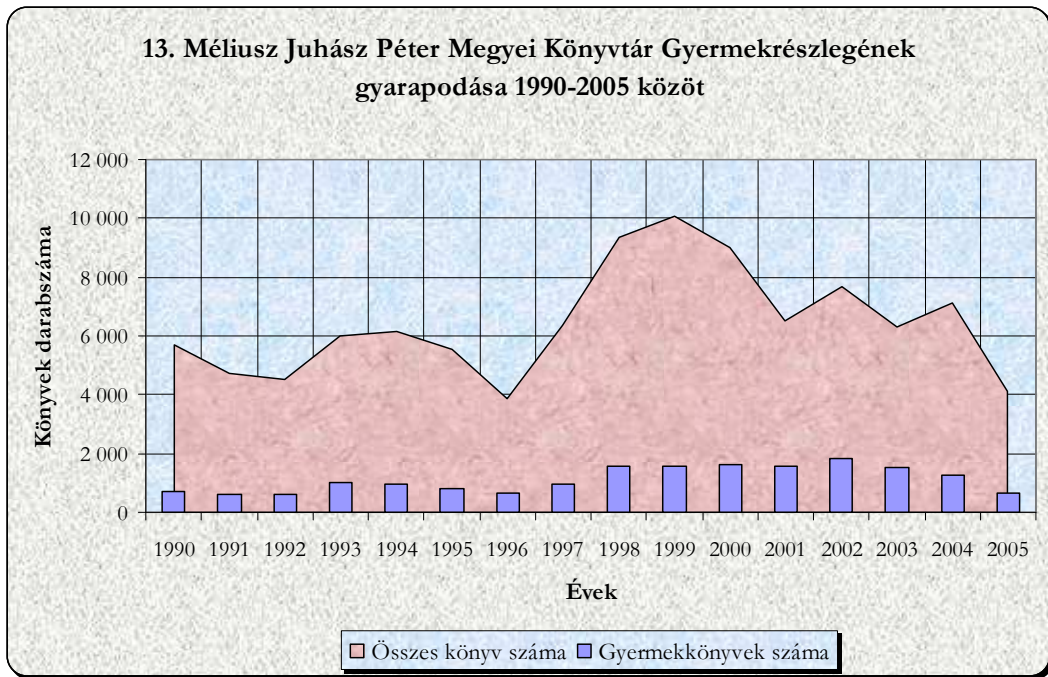
1999-ben volt a legmagasabb a könyvtár beszerzése. Több mint tízezer példányt tudtak megvásárolni, és a gyermekkönyvtár részére ebből 1571 darab jutott. 2000-ben a kiadott gyermekkönyvek eladásai megduplákódtak az előző évhez képest. Nagyon felduzzadt a piac 2000 után. Egyre több gyermek tanult tovább általános iskola után, és érettségit követően is, ebből következően a könyvek iránti igény is megnövekedett. Például 1998-ban 17801-en látogatták a gyermekkönyvtárat egy évvel később már ez a szám 25175-re emelkedett, a dokumentumok használata is növekedett, és a könyvtár által szervezett rendezvények látogatottsága is több mint 60%-al nőtt.

2001 és 2003 között a gyermekkönyvek gyarapodásának aránya 23-24% között mozgott. Bizonyára ezt befolyásolta a Harry Potter láz, a kötetek beszerzése több példányban történt. Másrészt ekkor jelentek meg a külföldi svéd, dán szerzők gyermekeknek szóló művei is. 2000 és 2003 között a gyermekkönyvkiadásban nem volt megfigyelhető jelentősebb emelkedés, úgyhogy ez nem volt hatással a könyvtár gyarapodására. Sőt 2000-ben drasztikus visszaesés is volt a gyermekkönyvkiadásban az előző évhez képest. 2000 és 2003 között minden évben egyre több és több gyerek iratkozott be 3507-en. 2004-ben valamivel kevesebben látogatták a könyvtárat, de 2005-ben ismét 3000 fölött volt a beiratkozott olvasók száma.⁷⁹

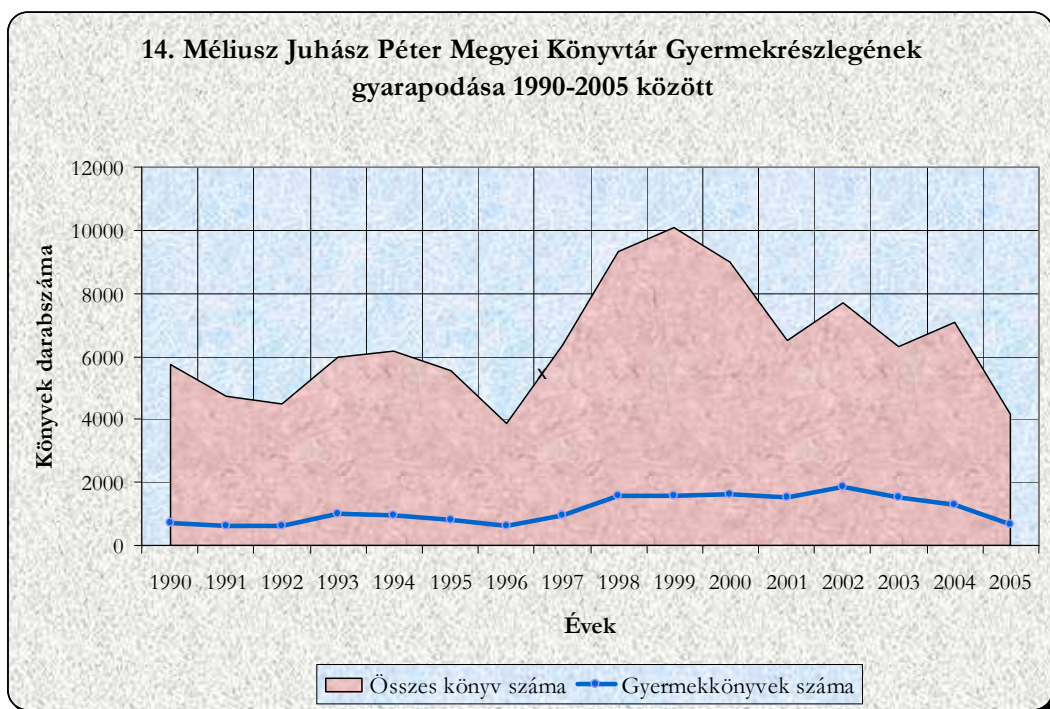
2005-ben csupán 655 gyermekkönyv beszerzésére nyílt lehetőség, ez majdnem megegyezik az 1996-os beszerzéssel. Ez valószínű a könyvek folyamatos áremelkedésének is köszönhető, mivel már 2002-től kezdve egyre kevesebb könyvet tudott beszerezni a könyvtár.

Általánosságban az mondható el, hogy a kiadott könyvek változása és a gyarapítás változása nem egyenes arányos az évek során. Úgy látszik a kiadott könyvek mennyisége nem befolyásolta a könyvtár gyarapodását.

⁷⁹ Forrás: 5.sz. melléklet

80

81

⁸⁰ Forrás: Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár éves beszámolóí, és leltárkönyvei

⁸¹ Forrás: Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár éves beszámolóí, és leltárkönyvei

6.1.2. Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár (Hajdúnánás)

	Össze vásárolt könyv	Gyermekkönyvek száma	Szépirodalom száma	Szakkönyvek száma	Gyermekkönyvek aránya %-ban	Szépirodalom aránya %-ban	Szakkönyvek aránya %-ban
1980	3631	1047	785	1799	28,84	21,62	49,55
1985	3908	854	869	2185	21,85	22,24	55,91
1990	1811	390	524	897	21,54	28,93	49,53
1991	1597	363	525	709	22,73	32,87	44,40
1992	1588	367	420	801	23,11	26,45	50,44
1993	1250	245	405	600	19,60	32,40	48,00
1994	1035	226	320	489	21,84	30,92	47,25
1995	1044	178	343	523	17,05	32,85	50,10
1996	1052	211	356	485	20,06	33,84	46,10
1997	826	135	293	398	16,34	35,47	48,18
1998	1984	395	611	992	19,91	30,80	50,00
1999	619	116	123	380	18,74	19,87	61,39
2000	771	174	180	417	22,57	23,35	54,09
2001	995	175	342	478	17,59	34,37	48,04
2002	1266	425	267	574	33,57	21,09	45,34
2003	1009	255	175	579	25,27	17,34	57,38
2004	955	236	191	528	24,71	20,00	55,29
2005	694	173	128	393	24,93	18,44	56,63

13. Táblázat ⁸²

A könyvtár jelenlegi állománya 75 ezer állományegység, melybe a könyveken kívül minden egyéb dokumentumtípus is beletartozik.

A könyvtár gyarapodására az jellemző, hogy egy adott évben, akkor vásárolnak leginkább, amikor a pénztámogatást megkapják. Ez általában év végére szokott esni. A gyarapításnak átlagosan 20%-át tették ki a gyermek- és ifjúsági könyvek, de 2002-től ez már 25% körül mozog. Az egy évben beszerzett gyermekkönyvek száma nagyon ingadozó, volt olyan év, amikor 425 könyvet is vásároltak, de volt hogy csak 116-ot, igaz akkor a teljes gyarapodás is kevesebb volt. A könyvtár költségvetése, és a beszerzett könyvek mennyisége között egyenes arányosság van. Ha több a pénz, akkor több könyvet is vásároltak, de ez nem mindig jelenti

⁸² Forrás: Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár leltárkönyvei

azt, hogy a gyermekkönyvekre is többet költöttek volna. A beszerzett könyvek számának grafikonja és a gyermekkönyvek grafikonja, közel azonos menetű.⁸³

A szakkönyvek és szépirodalom aránya a gyermekkönyveken kívüli gyarapodásra vonatkozik sajnos, így a gyermekkönyveknél ezt nem lehet nyomon követni. A többi könyvnél a jellemző hogy a szakirodalomra mindig többet költöttek mint a szépirodalomra. A szakirodalom aránya a gyarapításnál átlagosan 50-55% között mozog. A szépirodalom aránya, pedig közel azonos a gyermekirodalom arányával, talán egy kicsivel több.

A gyarapodás mértékét illetően már 1980-tól kezdve folyamatos csökkenés figyelhető meg. Egyetlen év volt, amikor többet tudtak a beszerzésre fordítani, ez volt 1998. ebben az évben mind a címek számát tekintve, mind a példányszámokat kimagasló értékek voltak a gyermekkönyvkiadásban. Minden korosztály tekintetében több könyv jelent meg 1997-hez, és 1999-hez képest.

A beszerzések folyamatos csökkenésének oka, hogy általában is, de az utóbbi években különösen kevés figyelmet fordít az önkormányzat a könyvtárra, és a költségvetési keretét a könyvtár tőlük kapja. Ha sikerül valamilyen plusz bevételt szerezni a könyvtárnak, akkor az saját erejéből pályázatok útján történik. A pályázatokban pedig segítőkész partnerre találtak a megyei könyvtár gyermekkönyvtárában.

Az 1998-as beszerzést követően, egy hullám figyelhető meg a grafikonok, mely 1999-ben indul, és 2002-ben éri el csúcspontját, utána pedig fokozatos csökkenés figyelhető meg. Az, hogy 2002-ben miért tudtak több könyvet beszerezni, valószínű attól is függött mennyi támogatást kaptak az önkormányzattól. Illetve a 2001-ben megrendezett Olvasás Éve rendezvénysorozat hatásaként sikeres pályázatok segítségével juthatott több anyagi kerethez a könyvtár.

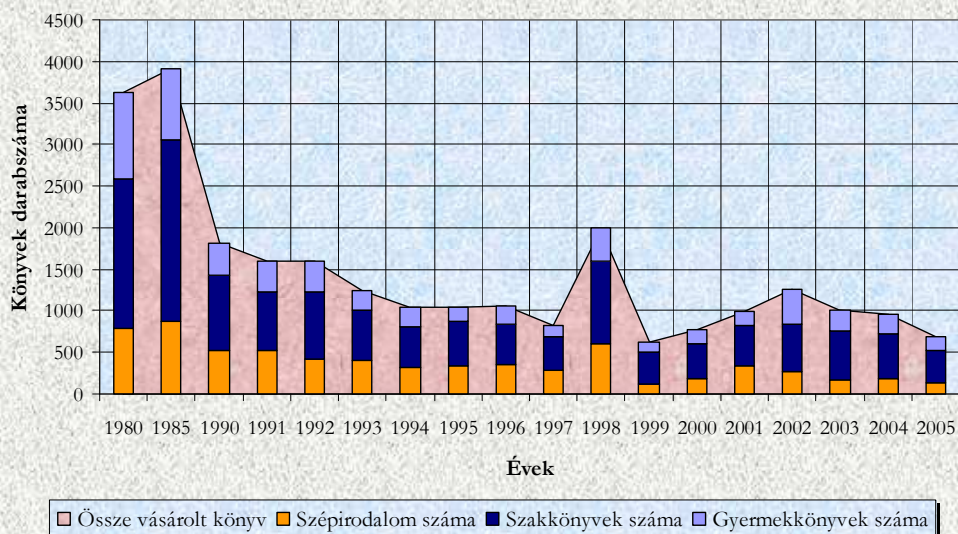
Másrészt a 2000-től Magyarországon megjelenő Harry Potter könyvek beszerzése is hatott a könyvtár beszerzési statisztikáira. 2001-ben és 2005-ben volt a legnagyobb a beiratkozott olvasók száma 890, 14 év alatti olvasó. Ez is azt bizonyítja, hogy a 2001-es Olvasás Éve rendezvénynek és a Nagy Könyv rendezvénynek a könyvtárak látogatottságára pozitív hatásuk volt.⁸⁴

A 2006-os adatok azért lesznek majd nagyon érdekesek, mert akkor derül ki, hogy a Nagy Könyv rendezvénysorozat milyen hatással is volt a könyvtárak beszerzésére. De hogy ez hogyan alakul azt nem tudhatjuk előre.

⁸³ Lásd: 15.,16. diagramm 84. oldalon

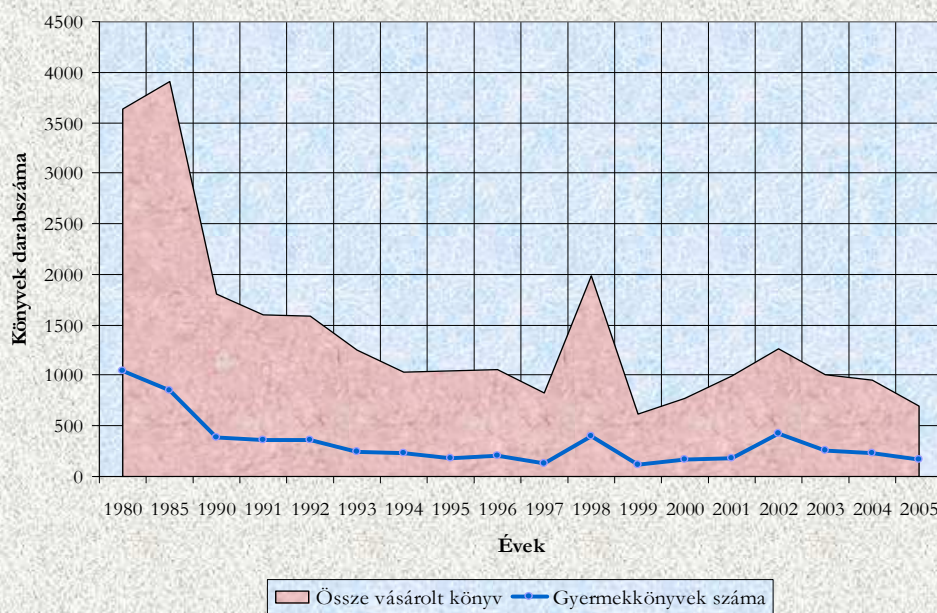
⁸⁴ Forrás: 5.sz. melléklet.

15. Móricz Pál Városi könyvtár gyarapodása 1980-2005 között

85

16. Móricz Pál Városi könyvtár gyarapodása 1980-2005 között

86

⁸⁵ Forrás: Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár leltárkönyvei

⁸⁶ Forrás: Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár leltárkönyvei

Összegzés

Zárásként szeretném értékelni milyen pozitív és negatív hatással volt a rendszerváltozás Magyarországon, a rendszerváltozás utáni gyermekkönyv kiadásra, és gyermekkönyvtárakra.

Egyértelműen a profitorientáltság jellemző, sok kiadó van jelen, akik között sajnos akadnak olyanok is, akik a haszon növelése érdekében nem törődnek azzal, hogy tartalmában és küllemében milyen minőséget adnak a magyar társadalom gyermekeinek kezébe. Nem lektorált műveket relatív olcsó áron dobják a könyvpiacra.

Szeretném kiemelni, hogy milyen fő változások, tendenciák voltak a rendszerváltozás éveiben, amely a szakdolgozatom során nagyon szépen megmutatkoztak mind a statisztikai adatokban, mind az interjúk során. A legfontosabb az, hogy a példányszámok drasztikus visszaesést mutatnak, szemben a címek számaival, ami a rendszerváltozás után növekedett. Egyre több könyv jelenik meg egyre kevesebb példányszámmal.

Fontos momentum, hogy a szerzők nemzetiségét tekintve egyre inkább változatosság figyelhető meg, sajnos a magyar szerzők rovására. Megjelentek a magyar piacon a dán, svéd szerzők művei. Ezzel párhuzamosan az ismeretközlő művek száma is emelkedett az utóbbi években.

A szépirodalom még mindig dominánsabb a gyermekkönyveknél a könyvtárak állományát tekintve is ez a tapasztalat. Az ismeretközlő művek számának növekedése ellenére sem tudta legyőzni a szépirodalom dominanciáját az ismeretközlő. A gyermekek is több szépirodalmi művet kölcsönöznek, mint szakirodalmat. A debreceni gyermekkönyvtárban is nagyobb a szépirodalom dominanciája. 2005-ben 68% volt a kölcsönzött dokumentumokból a szépirodalom aránya.

A könyvtárak egyre kevésbé tudnak lépést tartani az egyre gyarapodó gyermekkönyv címekkel és árakkal. Véleményem szerint sokkal több időt, energiát kellene arra fordítania a könyvtáraknak, hogy a gyerekeket becsalják a könyvtárba, és hogy minél szélesebb körben népszerűsítsék a könyveket. Az általam látogatott két gyermekkönyvtárban is a csoportos foglalkozások alkalmával, sajnos nem nagyon bővül a gyerekek köre, szinte mindig ugyanazok a gyerekek térnek vissza.

Hasznos lenne, ha több közös program lenne a gyerekeknek és szülőknek, amikor közösen keresnék fel a könyvtárat.

Az adatok megmutatták, és az interjúk alátámasztották, hogy a 6-14 évesek számára, de legfőképp a 14 éven felülieknek szóló gyermekkönyvek tekintetében hiány van a piacon. Mind a címek számát, mind a példányszámokat tekintve. Sokkal több magyar szerzőktől származó ifjúsági regényre lenne szükség. A jövőre nézve ezen terület fejlesztése a fiatal szerzőkre, írókra vár. A kiadókra pedig az a feladat, hogy merjék vállalni a fiatal írók munkáinak kiadását, adjanak rá lehetőséget, hogy változtassanak ezen a helyzeten.

Hogy milyen változásokra lehet még számítani a jövőben, azt előre nem tudhatjuk, de véleményem szerint a gyermekkönyvek mindig fontos szerepet fognak játszani a gyermekek életében, mint ahogy a mesélés, olvasás is. Új technológiák minden bizonnyal megjelennek majd, de ezek a könyvek, és olvasás mellett jól megférnek majd. Drasztikus változásra én sem számítok, mint ahogy az interjút adott könyvtárosok sem, de optimistán tekintek a jövő gyermekkönyvkiadására. Az árakat tekintve pedig véleményem szerint, nemcsak a könyvek drágulnak rohamosan a mai világban, hanem minden egyéb fogyasztási cikk a fizetések pedig stagnálnak, tehát a megoldás a gazdaságban keresendő, amire előbb utóbb úgyis kell találni valamilyen megoldást, csak azt nem tudhatjuk mikor jön el.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek Dr. Suppné Tarnai Györgyinek, aki sokat segített szakmai tanácsaival szakdolgozatom létrejöttében. A Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárának, Harangozó Attilánénak, és Nagy Erzsébet Viktóriának. Továbbá Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyarapító Osztályának segítségét, többek között Csontosné Skara Ilona türelmét, és odaadó segítségét, az adatok gyűjtésében.

Köszönettel tartozom a Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár minden dolgozójának, akik interjúikkal járultak hozzá a szakdolgozatom létrejöttéhez.

Köszönöm barátaim, és könyvtáros munkatársaim türelmét, hogy ez a szakdolgozat létrejöhett, nélkülük nem sikerült volna.

Irodalomjegyzék

Könyvek, folyóiratcikkek

1. Aszalós Imréné: A gyermek- és ifjúsági irodalom elméleti kérdései és kritikái 1981-1985 között. Bibliográfia. Debrecen., kiad. A Debreceni Városi Kvt. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium támogatásával, 1991, 100 p.
2. Bart István: Jelentés, magyar könyvkiadás 1989-1998 = Kritika, 1998, 7.sz., pp.5-9.
3. Boldizsár Ildikó: Mi lesz veled Hamupipőke? A magyar gyermekirodalom időszerű kérdései = Könyv és nevelés, 2003, 2.sz., pp.76-82.
4. Csokonai Attila: Négy évtized = Palócföld, 1985, 6.sz., pp.53-59.
5. Fogarassy Miklós: Egérkattintás? Az új kiadványpiac meg a gyermekkönyvtárak = Liget, 1996. 6.sz., pp.16-22.
6. Garáné Bardóczy Irén: XII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál = Magyar Grafika, 2005, 4.sz., pp.21-23
7. Hamvay Péter: Győzött az Egri Csillagok = Népszava, 2005. december, p.1, p.6.
8. Hollósi Zsolt: Jót tett a Harry Potter láz. Megduplázódott a gyermekkönyvek forgalma = Délmagyarország, 2002, nov. 19., p.4.
9. Hollósi Zsolt: Nincs biztos recept a sikerre; beszélgetés Cs. Tóth Jánossal, a Móra Kiadó vezérigazgatójával = Tiszatáj, 2002. 12.sz., pp.31-37.
10. Izgalmas ősz a nagy Könyv jegyében = HVG, 2005. október 29, p. 29.
11. Kiss Eszter Veronika: Gyermekkönyvek reneszánsza = Magyar nemzet, 2002. ápr. 4., p.17.
12. Kókay György: A könyvkereskedelem Magyarországon. Bp., Balassi, 1997, 155 p.
13. Komáromi Gabriella: Gyermekirodalom. Budapest, Helikon, 1999, 352 p.
14. Komáromi Gabriella: A Móra (Gyermekirodalomról, gyermekkönyvkiadásról a Móra Kiadó negyvenedik születésnapján) = Könyvtári levelező/lap, 1997, 10.sz., pp.14-17.
15. Kovács Imre, P.: Gyermekirodalmi változások = Óvodai nevelés, 1995. 6.sz., p.223-224.
16. Lafferton Kálmán: A magyar könyvkiadás tükre = Új könyvpiac, 2003. 04. 16
17. Magyar statisztikai évkönyv, Bp., KSH, 1991-2005
18. Mihalicz Csilla – Szarka Klára – Sztankóczy András: Mi jön Harry Potter után? = Magyar hírlap, 2001, nov. 19., p. 5.
19. Nagy Attila: Háttal a jövőnek?(Tennivalók az olvasás éve után) = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 2002, 12.sz. pp. 29-36.

20. Nagy Attila: Irány Disneyland? = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 2004, március, pp. 35-39.
21. Nem csukódik be A Nagy Könyv = Magyar Nemzet, 2005. 12. 22. / p. 15.
22. Ozsváth Sándor: Helyzetjelentés az ifjúsági irodalomról = Alföld, 1988, 12.sz, p.83-93.
23. Prukner Zoltán: Csata vagy tyúkper? = Print publ., 1997, 43.sz., pp.22-23.
24. Statisztikai évkönyv (Magyarország), Bp., KSH, 1985-1989
25. Suppné Tarnay Györgyi(szerk.) – Harcsa Edit(anyaggyűjtést végezte): A gyermek és ifjúsági irodalom elméleti kérdései és kritikái 1986-1995 között. Bibliográfia. Budapest, kiad a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Gyermekkönyvtáros szekciója Kossuth Lajos Tudományegyetem Kovács Máté Köre, 1998, 130 p.
26. Szécsi Ferencné: A gyermek- és ifjúsági irodalom elméleti kérdései és kritikái 1975-1980 között. Bibliográfia. Db. Kiad. A Debreceni Városi Könyvtár és Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, 1991, 108 p.
27. Teveli Judit: Még egyszer a Budapesti Nemzetközi és a Könyvtáros Klub első tíz évéről = TMT, 2004, 1.sz. pp. 36-39.
28. Tóth Andrea: Olvastad már? Könyvajánlások gyermekszemmel = Könyv könyvtár könyvtáros, 2002, pp. 59-60.
29. Véget ért a Nagy Könyv Éve = Világ gazdaság, 2005. december 16, p. 6.
30. Vida Barbara: Harry Potter árnyékában. A gyermekirodalom és a könyvkereskedők terrorja = Magyar nemzet, 2001. máj. 19., p.39.

Internetes források (Utolsó letöltés dátuma 2006. április)

1. Az Év Gyermekkönyve–Díj 2004. díjazottjai = Litera Budapesti könyvfesztivál <http://www.litera.hu> az irodalmi portál. A cikk pontos elérésének címe: <http://www.litera.hu/object.ccbdb95b-e880-4695-bc7d-b916e35657a2.ivy>
2. Kerekes Tamás: XI. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál 2004 = Antropos.hu kulturális online magazin <http://www.antropos.hu> A cikk pontos elérési címe: http://www.antropos.hu/index.php?megnyitando=ajanlo/esemenyek/015_konyvhet/konyvhet.html

Interjú beszélgetések

1. Harangozó Attiláné (osztályvezető), Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár
Gyermekrészlege, 2006. február 21.
2. Nagy Erzsébet Viktória (gyermekkönyvtáros), Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár
Gyermekrészlege, 2006. február 21.
3. Szabóné Mezei Etelka (könyvtárvezető), Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtár,
2006. február 23.
4. Bordás Pálné (gyermekkönyvtáros), Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtár,
2006. február 23.

Képek és ábrák jegyzéke

Képek

1. kép: Gyermekolvasóban lévő gyermekfolyóiratok -----	95
2. kép: Gyermek választótér, ahol a könyvtáros közben feldolgozó munkát végez-----	95
3. kép: Sulinet szoba, ahol internetes elérhetőséggel rendelkező számítógép használatra van lehetőségük a gyerekeknek (7 db számítógép áll rendelkezésre)-----	95
4. kép: A polcok magassága is a gyerekekhez van méretezve, szívesen üldögélnek a polcok között-----	95
5. kép: Gyermek olvasóterem -----	95
6. kép: Játszósarok a gyerekeknek ahol tévénézésre is van lehetőségük-----	95
7. kép: A gyermek olvasóteremben elhelyezett számítógépek (5 db)-----	96
8. kép: Gyermekolvasóban elhelyezett katalógus-szekrény -----	96
9. kép: Gyermek választótér, ami egy légtérben van a felnőtt választótérrel-----	96
10. kép: Mesék, versek, polca, a falon a gyerekek pályázatra beérkezett művei-----	96
11. kép: Gyermekkönyv sorozatok külön polcot kaptak a gyermek választótérben -----	96
12. kép: Az „új könyvek ládikó” nagyon népszerű a gyerekek körében-----	96
13. kép: Gyerekeknek szóló magazinok, újságok szekrénye a választótérben-----	96
14. kép: Gyermek választótér -----	97
15. kép: Emléklapot kapott minden gyerek aki részt vett az Andersen tiszteletére rendezett vetélkedőn-----	98
16. kép: Szintén az Andersen résztvevői kapták ezt a könyvjelzőt-----	98
17. kép: A felsősök számára József Attila tiszteletére szervezett műveltségi totó nyitólapja-----	99
18. kép: 2006-ban is sok programot szervez Hajdúnánáson a Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtár (1)-----	100
19. kép: 2006-ban is sok programot szervez Hajdúnánáson a Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtár (2)-----	101
20. kép: Az általános iskolások részére készült műveltségi totó Andersen életéről, munkásságáról-----	102
21. kép: 2006-ban tervezett rendezvények, évfordulók Hajdúnánáson-----	103

22. kép: Barátunk a Könyv olvasónapló pályázatot minden évben kiküldi a megye iskoláinak, könyvtárainak a megyei könyvtár gyermekkönyvtára-----	104
23. kép: A megyei gyermekkönyvtár saját ajánló havi lapja-----	104
24. kép: A Barátunk a Könyv olvasónapló első oldala -----	105
25. kép: Részlet a Tarsoly című lap 2005. jan. számából-----	106
26. kép: 2003-ban szervezett gyermekprogramok a 2004-ben létrejött Magyarország EU-s csatlakozásával kapcsolatosan (1) -----	107
27. kép 2003-ban szervezett gyermekprogramok a 2004-ben létrejött Magyarország EU-s csatlakozásával kapcsolatosan (2) -----	108
28. kép: Rényi Krisztina illusztrátor posztere, melyet a 2001-es Nemzetközi Gyermekkönyvnap alkalmából készített -----	110

Táblázatok

1. Ifjúsági és gyermekirodalom a kiadott könyvek címeinek száma szerint-----	27
2. Ifjúsági és gyermekirodalom a kiadott könyvek példányszáma szerint -----	31
3. 6 éven aluliak részére szóló művek, címek száma szerint-----	33
4. 6-14 évesek részére szóló művek, címek száma szerint -----	36
5. 14 éven felüliek részére szóló művek, címek száma szerint -----	38
6. Összesítő táblázat minden korosztályra vonatkozóan, címek száma szerint -----	40
7. 6 éven aluliak részére szóló művek, példányszám szerint-----	42
8. 6-14 évesek részére szóló művek példányszám szerint-----	44
9. 14 éven felüliek részére szóló művek, példányszám szerint -----	46
10. Összesítő táblázat minden korosztályra vonatkozóan, példányszám szerint -----	48
11. Kiadók értékesítése 1989-2004 között -----	52
12. Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára (Debrecen) gyarapodása -----	79
13. Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár (Hajdúnánás) gyarapodása -----	82
14. A két vizsgált könyvtár beiratkozott olvasóinak száma 2000 és 2005 között -----	109

Diagrammok

1. Ifjúsági és gyermekirodalom a kiadott könyvek címeinek száma szerint -----	30
2. Az összes Magyarországon kiadott könyvek címeinek száma szerint -----	30
3. Ifjúsági és gyermekirodalom a kiadott könyvek példányszáma alapján -----	32
4. Az összes Magyarországon kiadott könyvek példányszám szerint -----	32
5. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek kiadása Magyarországon a szerzők állampolgársága szerint (6 éven aluliak /címek száma szerint)-----	35
6. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek kiadása Magyarországon a szerző állampolgársága szerint (6-14 évesek számára /címek száma szerint) -----	37
7. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek kiadása Magyarországon a szerző állampolgársága szerint (14 éven felüliek részére /címek száma szerint)-----	39
8. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek kiadása Magyarországon a szerző állampolgársága szerint (Összesítő/Címek száma szerint)-----	40
9. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek kiadása Magyarországon a szerző állampolgársága szerint (6 éven aluliak részére / példányszám szerint)-----	43
10. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek kiadása Magyarországon a szerző állampolgársága szerint (6-14 évesek /példányszám szerint)-----	45
11. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek kiadása Magyarországon a szerző állampolgársága szerint (14 éven felüliek /példányszám szerint)-----	47
12. Ifjúsági és gyermekirodalmi művek kiadása Magyarországon a szerző állampolgársága szerint (Összesítő/Címek száma szerint)-----	49
13. Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekrészlegének gyarapodása 1990-2005 között (oszlop-terület diagram)-----	81
14. Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekrészlegének gyarapodása 1990-2005 között (egyenes-terület diagram) -----	81
15. Móricz Pál Városi könyvtár gyarapodása 1980-2005 között (oszlop-terület diagram)-----	84
16. Móricz Pál Városi könyvtár gyarapodása 1980-2005 között (egyenes- terület diagram)-----	84

Mellékletek

- 1.sz. melléklet: Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára (Debrecen)*
- 2.sz. melléklet: Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár (Hajdúnánás)*
- 3.sz. melléklet: Hajdúnánási Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtár rendezvényeihez kapcsolódó mellékletek*
- 4.sz. melléklet: A debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárának rendezvényei, kiadványai*
- 5.sz. melléklet: A két vizsgált könyvtár beiratkozott olvasóinak száma 2000 és 2005 között*
- 6.sz. melléklet: Rényi Krisztina poszter illusztrációja a 2001-es International Children's Book Day rendezvényre*

1. Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára (Debrecen)

3. kép: Gyermekolvasóban lévő gyermekfolyóiratok

2. kép: Gyermek választótér, ahol a könyvtáros közben feldolgozó munkát végez

3. kép: Sulinet szoba, ahol internetes elérhetőséggel rendelkező számítógép használatra van lehetőségük a gyerekeknek (7 db számítógép áll rendelkezésre)

4. kép: A polcok magassága is a gyerekekhez van méretezve, szívesen üldögnének a polcok között

5. kép: Gyermek olvasóterem

6. kép: Játsszósarok a gyerekeknek ahol tévénézésre is van lehetőségük

2. Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár (Hajdúnánás)

7. kép: A gyermek olvasóteremben elhelyezett számítógépek (5 db)

8. kép: Gyermekolvasóban elhelyezett katalógus-szekrény

9. kép: Gyermek választótér, ami egy légtérben van a felnőtt választótérrel

10. kép: Mesék, versek, polca, a falon a gyerekek pályázatra beérkezett művei

11. kép: Gyermekkönyv sorozatok külön polcot kaptak a gyermek választótérben

12. kép: Az „új könyvek ládikó” nagyon népszerű a gyerekek körében

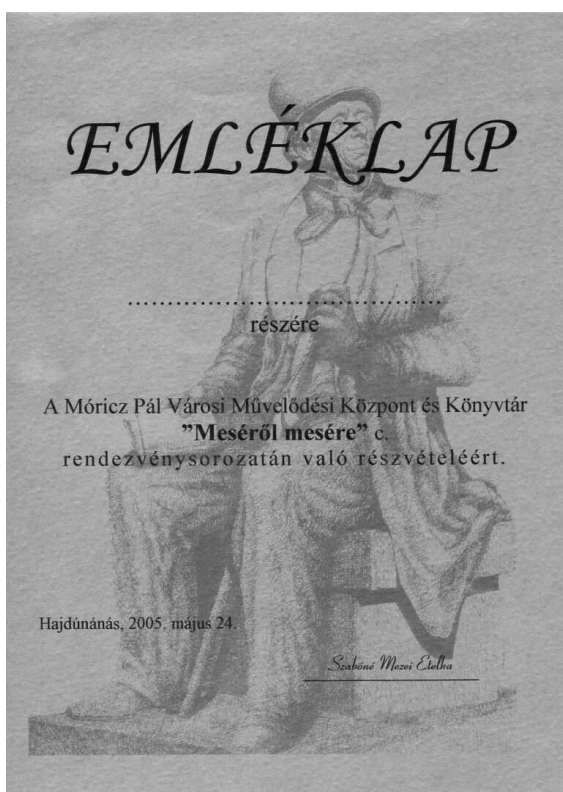

13. kép: Gyerekeknek szóló magazinok, újságok szekrénye a választótérben

14. kép: Gyermek választótér

3. Hajdúnánási könyvtár rendezvényeiből kapcsolódó mellékletek

15. kép: Emléklapot kapott minden gyerek aki részt vett az Andersen tiszteletére rendezett vetélkedőn

16. kép: Szintén az Andersen résztvevői kapták ezt a könyvjelzőt

Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár
Hajdúánás

József Attila emlékévi 2005

„A kisgyerek, ki voltam...” 13+1 TOTÓ

3-4. osztályos gyerekek részére

Név

Iskola

„Tudtad, tudom én is:
a nagy : te vagy,
s te a mindenség summáslegénye,
részt se kaptál, pedig az egészre
futotta érdemed.
Érdemes volt-e ázni, fázni
csak a jövő kövén csirázni,
vérszagú szörnyekkel vitázni,
ha ráment életed!”

(Nagy László: József Attila/

17. kép: A felsősök számára József Attila tiszteletére szervezett műveltségi totó nyitólapja

2006 tavaszára tervezett gyermekprogramok

Meghirdetés: Plakátok készítése, személyes kapcsolatfelvétel pedagógusokkal, gyerekekkel.

Anyagszükséglet: A/3-as színes fénymásolópapír

Időpont: március

I. „TALÁLD KI, HOGY KI VAGYOK?”

- ismert mesehősök híres mondásai. 2 fordulós totó alsó tagozatos gyerekeknek.

Anyagszükséglet: A/4-es fénymásolópapír

Időpont: április-május

Díjazás: az első három helyezett könyvjutalmat kap a zárórendezvényen

Költség: 3 x 3.000 Ft = 9.000 Ft

II. OLVASTAD! OLVASSUK!

- top-listás ifjúsági regények, és íróik. 2 fordulós totó felső tagozatos gyerekeknek

Anyagszükséglet: A/4-es fénymásolópapír

Időpont: április-május

Díjazás: az első három helyezett könyvjutalmat kap a zárórendezvényen

Költség: 3 x 3.000 Ft = 9.000 Ft

III. ÍGY LÁTOM ŐKET!

- aszfaltrajzverseny kedvenc olvasmányélmény alapján alsó és felső tagozatos gyerekeknek

Időpont: május vége (Gyermeknap környékén)

Díjazás: az alsó és felső tagozatos gyerekek közül az első három-három helyezett könyv, ill. tárgyjutalmat kap

Költség: 6 x 3.000 Ft = 18.000 Ft

Valamennyi forduló legjobbjainak ekkor adjuk át a jutalmat, s megvendégljük a gyerekeket 1-1 sütemény, illetve csokoládé erejéig.

Támogatók keresése: márciustól

2006 őszére tervezett gyermekprogramok

I.

„A NÉPMESE NAPJA” – Benedek Elek születésnapja alkalmából mesemondó verseny alsó tagozatos gyerekeknek.

Meghirdetés: szeptember elején

Anyagszükséglet: A/3-as színes fénymásolópapír

A verseny időpontja: szeptember 30.

Díjazás: 2 kategóriában

1-2. osztály, 3-4. osztály: az első 3-3 helyezett könyvjutalmat kap

Költség: 6 x 3.000 Ft = 18.000 Ft

Felkészülés: Benedek Elek: Magyar mese- és mondavilág
Illyés Gyula: Hetvenhét magyar nép mese című
Könyvekből

II.

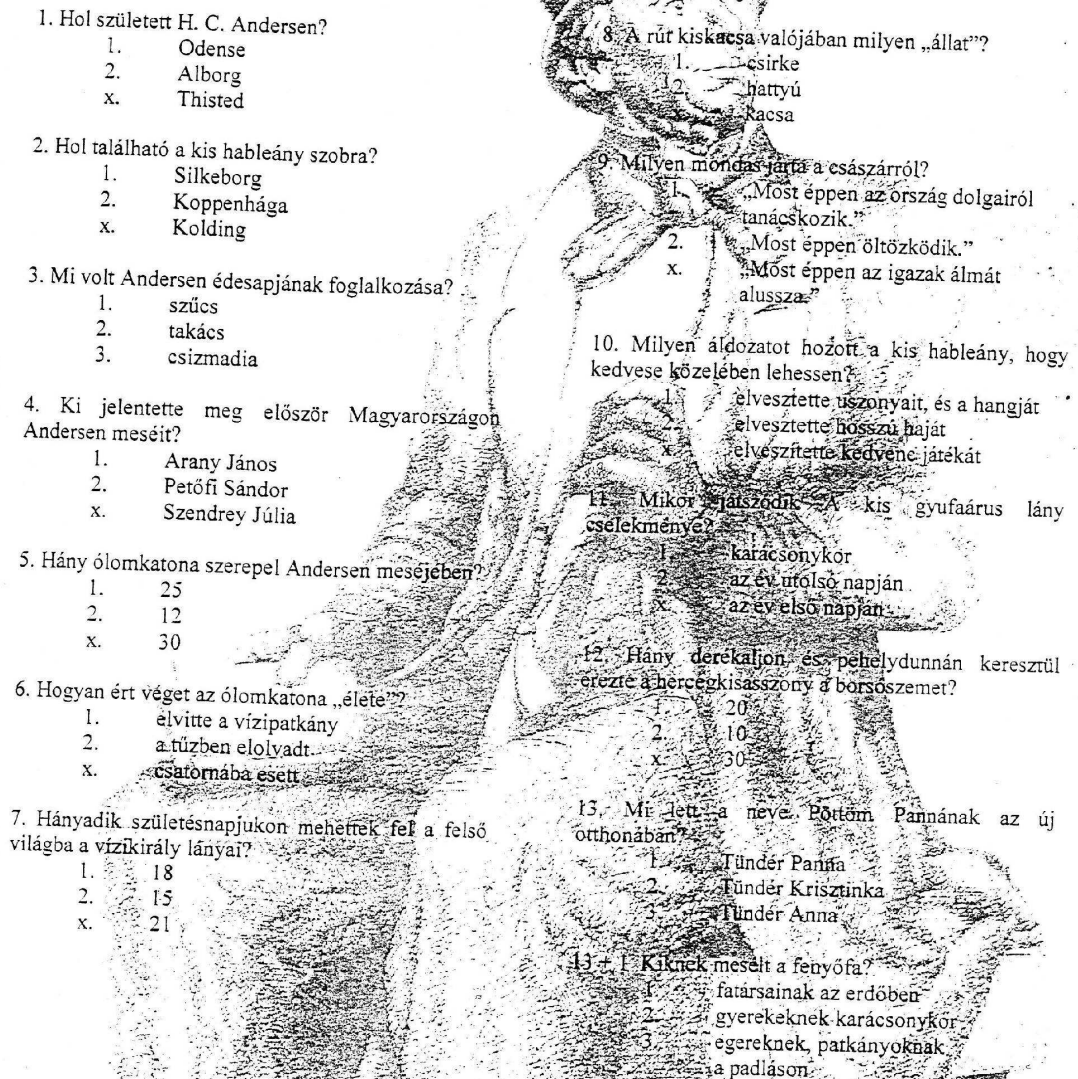
MESEDÉLELŐTT ÓVODÁSOKNAK

- Megtekintésre ajánljuk a Magyar népmese című videokazettákat
- Meseposztó: mesedramatizáció magyar népmesékből

19. kép: 2006-ban is sok programot szervez Hajdúnánáson a Móricz Pál Művelődési Központ és Könyvtár (2)

„Meséről mesére”

Totó Andersen életéből és meseiből

-
1. Hol született H. C. Andersen?
1. Odense
2. Alborg
x. Thisted
2. Hol található a kis hableány szobra?
1. Silkeborg
2. Koppenhága
x. Kolding
3. Mi volt Andersen édesapjának foglalkozása?
1. szűcs
2. takács
3. csizmadia
4. Ki jelentette meg először Magyarországon Andersen meséit?
1. Arany János
2. Petőfi Sándor
x. Szendrey Júlia
5. Hány ólomkatona szerepel Andersen meséjében?
1. 25
2. 12
x. 30
6. Hogyan ért véget az ólomkatona „élete”?
1. elvitte a vízipatkány
2. a tűzben elolvadt.
x. csatornába esett
7. Hányadik születésnapjukon mehetnek fel a felső világra a vízikirály lányai?
1. 18
2. 15
x. 21
8. A rút kiskacsa valójában milyen „állat”?
1. csirke
2. hattyú
x. kacsa
9. Milyen mondas jarta a császárrol?
1. „Most éppen az ország dolgairól tanácskozik.”
2. „Most éppen öltözködik.”
x. „Most éppen az igazak álmát alusza.”
10. Milyen áldozatot hozott a kis hableány, hogy kedvese közelében lehessen?
1. elvesztette uszonyait, és a hangját
x. elvesztette hosszú haját
2. elvesztette kedvese játékát
11. Mikor játszódik „A kis gyufaárus lány” cselekménye?
1. karácsonykor
2. az év utolsó napján
x. az év első napján
12. Hány derekafon és pelyhdunnán keresztül érezte a hercegkisasszony a borsószemet?
1. 20
2. 10
x. 30
13. Mi lett a neve Pöttöm Pannának az új otthonában?
1. Tündér Panna
2. Tündér Krisztinka
x. Tündér Anna
14. Kiknek mesélt a fenyőfa?
1. fatarsainak az erdőben
2. gyerekeknek karácsonykor
3. egereknek, patkányoknak
x. a padláson

Neved:
Életkorod:
Iskolád neve:

Elovasásra ajánlott mesék:

- A rendíthetetlen ólomkatona
- A rút kiskacsa
- A kis gyufaárus lány
- valamint H. C. Andersen életrajza

- A kis hableány
- A császár új ruhája
- Borsószem hercegkisasszony

- Pöttöm Panna
- A fenyőfa

20. kép: Az általános iskolások részére készült műveltségi totó Andersen életéről, munkásságáról

A rendezvények meghirdetése plakátokkal, szórólapokkal, pedagógusokkal való személyes kapcsolattartással történik.

Január: **Jack London születésének 130. évfordulója**

kiállítás
kellékek: A/4 papír, színes és fekete tintapapírral a nyomtatóba

Március: **„MÓRICZ PÁL, A HAJDÚSÁG KRÓNIKÁSA”**

70 éve halt meg **Móricz Pál** (1936.03.30)

A **feladatlap** 11-14 éves tanulóknak
kellékek: A/4 papír, színes és fekete tintapapírral a nyomtatóba
költség: 10000 Ft jutalomra (1-3. helyezett könyvjutalomban részesül)

B **„...én írásaimban átmentem a hajdú jövendőnek a hajdani igaz, erős hajdút...”**

Felolvasóest műveiből, felső tagozatos tanulóknak

1-3. helyezett könyvjutalomban részesül
költség: 20000 Ft részvevők megvendégelésére
10000 Ft jutalmazásra

C **„Emlékezéseim a hajdú múltjáról”** - élet a régi Hajdúnánáson **Móricz Pál**

elbeszélést alapján

Rajzpályázat alsó tagozatos tanulóknak

A beküldött munkákból kiállítást rendezünk
kellékek: kartonpapír, A/4 papír
költség: 5000 Ft a kellékekre
8000 Ft jutalomra (1-3. helyezett)

Április: **„LÉLEKTŐL LÉLEKIG”**

120 éve született **Tóth Árpád** (1886.04.14)

feladatlap 13-14 éves tanulóknak

kellékek: A/4 papír

költség: 10000 Ft jutalmazásra (1-3. helyezett könyvjutalomban részesül)

Október: **“NAGY MUNKÁBAN VAN A DOLGOZÓ NÉP. FORRADALMAT CSINÁL.”**

1956-os forradalom és szabadságharc 50 éves évfordulója

A **Történelmi vetélkedő** iskolánként 3 fős csapatokkal 13-14 éves tanulóknak

kellékek: A/4 papír

költség: 2000 Ft részvevők megvendégelésére
15000 Ft jutalomra

B **A „múlt emlékei...” vers, novellairó pályázat** gyerekeknek és felnőtteknek

költség: 2 x 10000 Ft jutalomra

Pályázat meghirdetése a Hajdúnánási újságban.

November-december: helytörténeti évfordulók

135 éve született **Barcsa János**

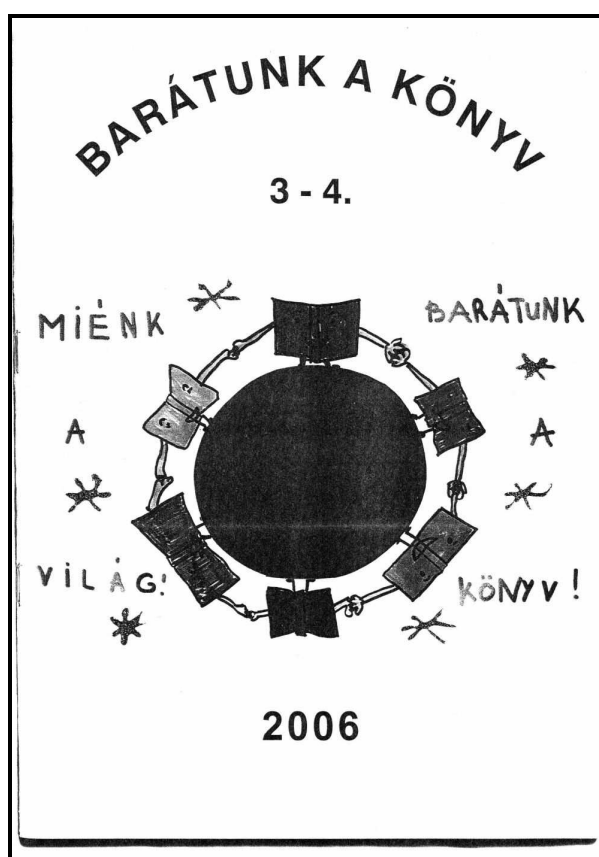
Bocskai halálának 400. évfordulója

“RENDAHGYÓ KÖNYVTÁRI ÓRA”

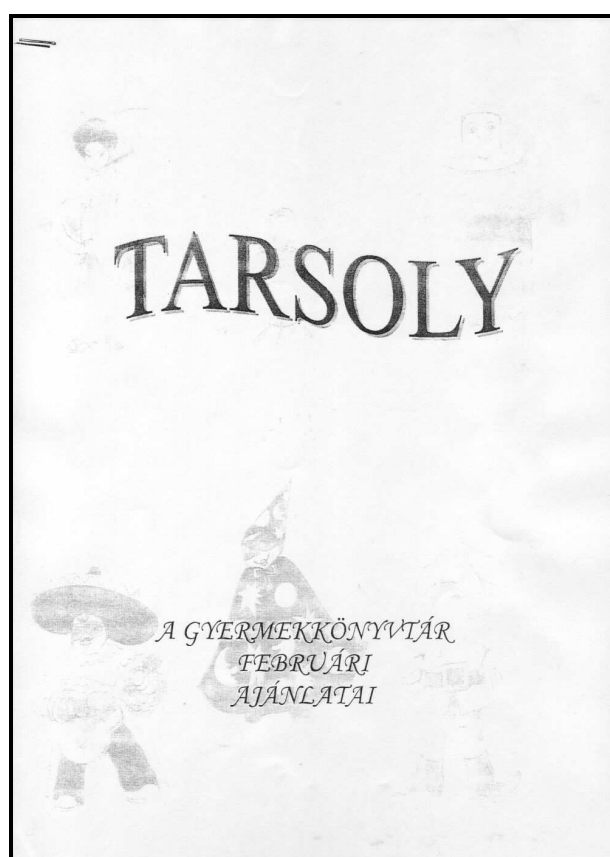
A róluk elnevezett iskolák egy-egy diákja által tartott előadás **Barcsa és Bocskai** életéről.

költség: 10000 Ft előadók jutalmazása

4. *A debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárának rendezvényei, kiadványai*

22. kép: Barátunk a Könyv olvasónapló pályázatot minden évben kiküldi a megye iskoláinak, könyvtárainak a megyei könyvtár gyermekkönyvtára

23. kép: A megyei gyermekkönyvtár saját ajánló havi lapja

Kedves Gyerekek!

Folytatva a hagyományt 27. alkalommal hirdetjük meg a Barátunk a könyv olvasónapló pályázatot. Reméljük, hogy feladatainkkal sok örömet szerzünk nektek és hozzájárulunk olvasóvá válásotokhoz.

KEDVES SZÜLŐK, PEDAGÓGUSOK, KÖNYVTÁROSOK!

A gyerekek olvasási kultúrájának fejlesztése, az olvasás megalapozása napjaink sürgető feladata és széles társadalmi összefogást feltételez, aminek legfontosabb színterei: a család, az iskola és a könyvtár. Pályázatunk nemcsak a gyerekeknek szól: e három színtér összefogására is szólít, és a holnap olvasójának neveléséhez partnert keres szülőben, pedagógusban, könyvtárosban. Kérjük, ösztönözzék a gyerekeket, segítsék őket a csapatmunka koordinálásával, az ajánlott irodalom biztosításával, a könyvhasználat tanításával.

A feladatok megoldását most is olyan kisebb – **legfeljebb négytagú** -, erre az alkalomra alakult közösségeknek ajánljuk, akik a könyv barátainak vallják magukat. Ez a munka sok kutatást, olvasást feltételez, ezért arányosan osszátok el a feladatokat egymás között, tudásotok és érdeklődési körötök szerint! Ha egymás munkáját is ellenőrzitek és figyelték az utasításokra, bizonyára nem marad el a közös siker.

A legjobb munkát végző csapatok elismerésképpen könyvjutalomban részesülnek. A kitöltött olvasónaplókat **2006. április 25-ig** a következő címre kell elküldeni:

GYERMEKKÖNYVTÁR
DEBRECEN
Monti ezredes u. 7. sz.
4029

A fenti címen található könyvtárunkban minden pályázó csapat részére biztosítjuk az ajánlott irodalomhoz való hozzáférést.
Eredményhirdetésre előreláthatólag május 28-án kerül sor.

Jó játékot kíván a

MEGYEI KÖNYVTÁR GYERMEKKÖNYVTÁRA

és a pályázatunkat támogató:

NKÖM

NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM

MÓRA FERENC KÖNYVIADÓ RT.

HAJDÚ-BIHAR MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT

ALFÖLDI NYOMDA RT.

GRAPH-ART STÚDIÓ KFT.

Januári programjaink

1. *A nagy méhkas sűrűn rajzik, ha nap süti, mind elázik / a téli természet csodái versekkel, mesével, játékkal óvodásoknak és kisiskolásoknak*
2. *A Repülő kastély című interaktív mesélő CD-ROM felhasználásával játékos foglalkozás számítógép mellett 4. osztályosoknak*
3. *Utazás Meseországba / a mesék világa + mesék síkhábuval / 1.- 2. osztályosoknak*
4. *A táltos királykisasszony / jelképek a népmesékben zenével, játékkal 4-5. osztályos tanulóknek*

A nagy érdeklődésre való tekintettel egy intézményből havonta négy csoportot tudunk fogadni.

*Méliusz Juhász Péter
Megyei Könyvtár
Gyermekkönyvtára
Debrecen Monti e. u. 7.
Tel.: 342-901*

*Nyitva tartás:
Kedd: 10-12, 13-18
Szerda: 9-12, 13-16
Csütörtök: 10-12, 13-18
Péntek: 9-12, 13-16
Szombat: 9-13*

25. kép: Részlet a Tarsoly című lap 2005. jan. számából

November 14.
5.00 Szentpéterszeg, Faluház és Könyvtár

November 28.
15.00 Nyírcsád, Községi Könyvtár

"AMI A SZIVEDET NYOMJA"
Európa gyermekirodalmi zenében, versben, prózában, színjátékban közreműködnék.

Kobzos Kiss Tamás előadóművész

November 3.
8.30 Balmazújváros, Városi Könyvtár
10.00 Hajdúdorog, Városi Könyvtár
13.00 Derecske, Városi Könyvtár

Sohonyai Edit író

November 5.
14.00 Hajdúböszörmény, Városi Könyvtár
16.00 Hajdúszoboszló, Városi Könyvtár

November 6.
10.00 Nádudvar, Városi Könyvtár
14.00 Püspökladány, Városi Könyvtár

Béke Csaba előadóművész

November 13.
14.00 Hajdúnánás, Városi Könyvtár

B. Horváth István előadóművész

9.30 Berettyóújfalú, Városi Könyvtár
11.30 Ebes, Általános Iskola és Könyvtár
14.30 Vámospercs, Községi Könyvtár

Nógrádi Gábor író

9.45 Debrecen, Gyermekkönyvtár
11.00 Debrecen, Böszörményi Úti Általános Iskola
14.00 Létavértes, Jinyi János Általános Iskola
15.30 Létavértes, Városi Könyvtár

Maronka Csilla és Cser Melinda színművész

November 26.
14.00 Debrecen, Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára

November 27.
9.30 Bilharnagybajom, Községi Könyvtár
11.00 Nagyrábé, Művelődési Ház és Könyvtár
14.00 Létavértes, Városi Könyvtár

Alföld Gyermekszínpad

November 7.
15.00 Kaba, Városi Könyvtár

November 10.
15.00 Monostorpályi, Községi Könyvtár

November 21.
15.00 Hosszúpályi, Művelődési Ház és Könyvtár

GYERMEKLAPOK AZ UNIO ORSZÁGAIBAN
Előadó: **Kovács Tihász** főszerkesztő

November 20.
13.30 Debrecen, Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára
15.00 Újlela, Községi Könyvtár

... ÉS BENÉPESÜL AZ „EUROPA-HÁZ”
Vetélkedő
15+10 ország sokoldalú megjelenítése

December 13.
10.00 Debrecen, Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára

**FELKÉSZÜLÉS AZ
EURÓPAI UNIÓS
CSATLAKOZÁSRA**

**A HAJDÚ-BIHAR MEGYEI KÖNYVTÁR
EU-INFO SZOLGÁLTATÁSA**

26. kép: 2003-ban szervezett gyermekprogramok a 2004-ben létrejött Magyarország EU-s csatlakozásával kapcsolatosan (1)

GYERMEKPROGRAMOK

HAJDÚ – BIHARBAN

2003

BARÁTAINK EURÓPÁBAN

OLVASÓNAPLÓ PÁLYÁZAT

Olvasonapló pályázat eredményhirdetése

Helye: Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat, Arpád terme

Ideje: 2003. június 7.

Díjkiosztó Gálaműsorban közreműködők:

Kobzos Kiss Tamás előadóművész és a füleki

Aprópó Színpad

VALAHOZ EURÓPÁBAN

AZ UNIO FELÉ

Előadássorozat

Az UNIO tagországainak élményszerű, komplex bemutatása

Előadó: **Balogh László**

Közreműködők: **Olasz Etelka** színművész

November 13.

10.00 Hajdúdorog, Városi Könyvtár

13.30 Derecske, Városi Könyvtár

15.30 Kaba, Városi Könyvtár

CSODÁLATOS EURÓPA

Földtani, földrajzi érdekességek az európai

országokból

Előadássorozat

Előadó: **Dr. Főzy István** geológus, muzeológus

November 10.

9.00 Ebes, Általános Iskola és Könyvtár

11.00 Hajdúszovát, Községi és Általános Iskolai Könyvtár

13.15 Kaba, Városi Könyvtár

15.00 Biharkeresztes, Városi Könyvtár

November 11.

9.00 Hajdúdorog, Városi Könyvtár

11.00 Polgár, Művelődési Központ és Könyvtár

13.30 Tiszacsege, Városi Könyvtár

MESÉLŐ EURÓPA

EURÓPA: MÍTOSZOK ÉS LEGENDÁK

Közreműködők: **Olasz Etelka** és **Borsányi Irén** színművész

November 19.

10.30 Vámospécs, Művelődési Ház és Könyvtár

13.30 Nagyhegyes, Községi Könyvtár

15.00 Hajdúszovát, Községi és Iskolai Könyvtár

CSODÁLATOS UTAZÁS NILS HOLGERSSONNAL

Közreműködők: **Karsai Gizella** előadóművész

November 12.

9.30 Egyek, Tarkányi Béla Könyvtár

12.30 Hajdúnánás, Városi Könyvtár

15.00 Kaba, Városi Könyvtár

EURÓPA MESEŐRÖKSÉGE

Közreműködők: **Kóka Rozália** mesemondó

Boldizsár Ildikó mesekutató

November 17.

13.30 Berettyóújfalú, Városi Könyvtár

15.00 Szentpéterszeg, Faluház és Könyvtár

November 18.

10.00 Hajdúszámon, Művelődési Ház és Könyvtár

14.00 Balmazújváros, Városi Könyvtár

November 25.

10.30 Debrecen, Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára

13.30 Kaba, Városi Könyvtár

16.30 Hajdúdorog, Városi Könyvtár

NEPEK MESÉI

Az **Aitólá Gyermekszínpad** előadásai

November 3.

15.00 Téglás, Városi Könyvtár

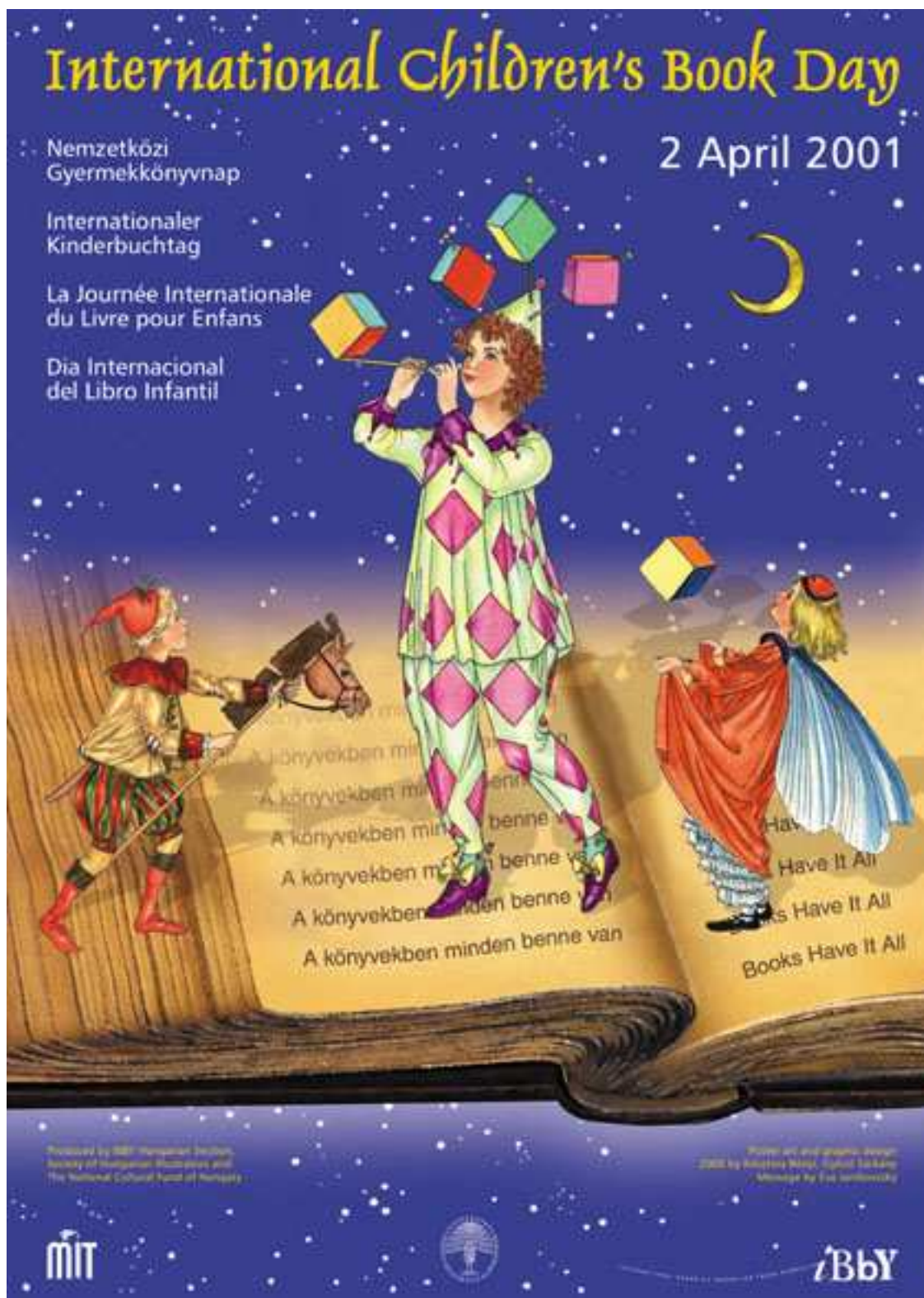
27. kép 2003-ban szervezett gyermekprogramok a 2004-ben létrejött Magyarország EU-s csatlakozásával kapcsolatosan (2)

5. A két vizsgált könyvtár beiratkozott olvasóinak száma 2000 és 2005 között

	Beiratkozott olvasók száma (Hajdúnánán)	Beiratkozott 14 éven aluliak száma (Hajdúnánás)	Beiratkozott olvasók száma (Debrecen)
2000	1893	822	2218
2001	1842	894	2282
2002	1510	651	2588
2003	1308	533	3507
2004	1286	545	2745
2005	1557	892	3354

14. Táblázat

6. Rényi Krisztina poszter illusztrációja a 2001-es International Children's Book Day rendezvényre

28. kép Rényi Krisztina illusztrátor posztere, melyet a 2001-es Nemzetközi Gyermekkönyvnap alkalmából készített